SANCTI GREGORII PAPÆ 1. REGULÆ PASTORALIS...

Gregorius 1.>

SANCTI GREGORII PAPÆ I.

REGULÆ PASTORALIS LIBER

Ad Joannem Episcopum
Civitatis Ravennæ,

*Juxta celebrem Editionem Parisiensem
Monachorum Ord. S. Benedicti*

PER BARTHOLOMÆUM CAMPAGNOLAM
ARCHIPRESB. S. CÆCILIÆ VERONÆ

*Ope duorum vetustiss. mss. Exemplarium Bibliothecæ
Amplissimi Capituli Veronensis non paucis in
locis emendatus, variisque lectioni-
bus illustratus.*

VERONÆ,
Apud Dionysium Ramanzinum,
MDCCXXXIX.
SUPERIORUM PERMISSU.

TYPOGRAPHUS VERONENSIS

LECTORI

Ureum hoc Opuſculum, non minus Auctoris ſui fama & ſanctitate, quam doctrina & auctoritate commendatum, atque argumenti gravitate neceſſarium, cum plures pii doctique Viri ſeparatum a voluminibus Operum magni Gregorii Papæ, & in commodam formam atque uſum, ſicuti antea non ſemel editum fuerat, deficientibus exemplaribus, fruſtra jam diu deſiderarent, meis typis omnino recudendum ſtatui. Cumque propterea ad editionem Lucenſem anni 1712., ex Pariſienſi Monachorum Ordinis Sancti Benedicti deſumptam, animum converterim, ratus rem pergratam lectoribus me facturum, ſi illuſtriorem, quæ adhuc prodierit, editionem innovarem: opportune inter hæc,

a Bartholomæo Campagnola Archipresbytero Sanctæ Cæciliæ, & Ampliſſimi Capituli noſtri Veronenſis Cancellario, ipſam Lucenſem editionem cum duobus vetuſtiſſimis Codicibus Capitularis Bibliothecæ, qui octingentorum annorum antiquitatem præſeferre putantur, diligenter collatam, & non paucis in locis, eorumdem Codicum auctoritate, emendatam, variiſque Lectionibus illuſtratam fuiſſe comperi. Quare in ſpem erectus præteritis editionibus novum hinc lumen atque ſplendorem accedere poſſe, ab humaniſſimo Campagnola, qui ſponte ſua hæc in primis ſtudia colit & fovet, emendationes ipſas variasque lectiones impetrare ſolicite curavi. His igitur ditatam emendationibus editionem æquo, Lector, accipe animo, & meis typis Paſtores æque, ac greges inſtruentem excipe magnum Gregorium. Ex celeberrima enim hac Gregoria-

na

na Paſtorali Regula, non ſolum animarum Paſtores, qua ratione gregem ſibi commiſſum utiliter curent & paſcant, pleniſſime intelligent: verum etiam, in tertia potiſſimum ejuſdem Regulæ parte, quomodo & perditionis viam declinare, & vitiis animique pravis paſſionibus domitis, planam ſalutis ſemitam percurrere, atque ad æternæ beatitudinis portum feliciter pervenire valeat, quiſque Chriſti fidelis invenire facile, ac per ſe cognoſcere, & percipere poterit. Vale.

NOI RIFORMATORI
dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approbazione del P. F. *Lauro Maria Piccinelli Inquisitore di Verona* nel Libro intitolato: *Sancti Gregori Papæ Primi Regulæ Pastoralis liber*, non v'esser cos' alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per attestato del Segretario Nostro, niente contro Principi, e buoni costumi, concedemo Licenza a *Dionigi Ramanzini Stampator in Verona* che possi esser stampato, osservando gli ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padoa.

Dat. 30. Aprile 1739.

{ *Z. Pietro Pasqualigo Rif.*
{
{ *Daniel Bragadin Kav. Pr. Rif.*

Reg. in lib. A cart. 4.

Agostino Gadaldini Segr.

LE-

LECTORI

PEREGRINUS FREDIANI

TYPOGRAPHUS LUCENSIS.

Miraberis fortasse, Humanissime Lector, tot editionibus clarissimum Opus per me iterum luce donatum, publicæque Lectorum commoditati restitutum. Operum autem, & Armorum par ratio; ut quæ optima, quæque utiliora sæpius recudantur in communem usum cessura. Quam autem percepturus sis ex hoc opusculo utilitatem tuam lectione facilius, quam nostra admonitione percipies. De hoc tantum, ut ingenui sum capitis, te monitum vellem. Hactenus edita infortunium hoc subierunt, quod ab errorum fece expurgata numquam, aut raro quidem prodiere. Variis interim lectionibus, & aliorum Codicum commentis tam salebrosa, ut laciniosis dubiisque verbis lectorem potius impediant, quam erudiant. In his vitandis sedulus, diu anceps hærebam. Parisiensi tandem editioni studio, & labore

 bore

bore Monachorum S. Benedicti auctæ, & illustratæ, quæ indubitatæ Fidei Gregoriana Opera complexa est, non tam pretium, quam compendium operæ facturum duxi si accessissem: eam quam castigatissimam ratus. Feci: sed fateor sero monitus non paucas inesse mendas, te rogandum putavi, ut eas, & si quæ aliæ mihi irrepserint, corrigas. Vale.

Lucæ viii. Kal. *Martij* 1712.

Ego

EGO infrascriptus fidem facio, me, ex ordine, & mandato Illustriss. & Reverendiss. D. Vincentii Torre Vicarii Gen. hunc librum, cui Titulus: *Sancti Gregorii Papæ Regulæ Pastoralis liber:* perlegisse, & cum suo Originali existenti inter Opera dicti S. Pontificis noviter impressa Parisiis de Anno 1706. studio, & labore Monachorum Ordinis S. Benedicti, contulisse, & in omnibus eidem Originali de verbo ad verbum respondentem invenisse: in quorum fidem, &c.

Ego Joannes Dominicus Banducci Sacerdos.

Imprimatur

VINCENTIUS TORRE VICARIUS GEN.

HORATIUS DONATI PRO ILLUSTRISS. OFF. SUP. JURISD. PRÆP.

TA-

TABULA CAPITULORUM LIBRI PASTORALIS B. GREGORII PAPÆ.

SECUNDA PARS.

CAP.

TERTIA PARS.

TABULA.

QUAR-

QUARTA PARS.

Caput unicum.

In Codicibus ita sequitur principium.

IN NOMINE SUMMI DEI JESU CHRISTI INCIPIT LIBER REGULÆ PASTORALIS GREGORII PAPÆ URBIS ROMÆ SCRIPTUS AD JOHANNEM EPISCOPUM RAVENNATEM.

SAN-

SANCTI GREGORII PAPÆ
REGULÆ PASTORALIS LIBER
Ad Joannem Episcopum Civitatis Ravennæ.

PRIMA PARS.

Reverendissimo, & sanctissimo Fratri Joanni Coepiscopo, Gregorius.

Astoralis curæ me pondera fugere delitescendo voluisse, benigna, Frater carissime, atque(a) humili intentione reprehendis, quæ ne quibusdam levia esse videantur, præsentis libri stylo exprimo de eorum gravedine omne quod penso, ut & hæc qui vacat, incaute

A non

(a) *Cod. Veron. humillima.*

non expetat, & qui incaute expetiit, adeptum se esse pertimescat. Quadripartita vero disputatione liber iste distinguitur, ut ad lectoris sui animum ordinatis allegationibus quasi quibusdam passibus gradiatur. Nam, cum rerum necessitas exposcit, pensandum valde est ad culmen quisque regiminis qualiter veniat; atque ad hoc rite perveniens qualiter vivat; & bene vivens qualiter doceat; & recte docens infirmitatem suam quotidie quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat; aut perventioni vita contradicat; aut vitam doctrina destituat; aut doctrinam præsumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet; post autem magisterium, quod a non quærente suscipitur, vita commendet; ac deinde necesse est, ut Pastoris bonum, quod vivendo ostenditur, etiam loquendo propagetur. Ad extremum vero superest, ut perfecta quæque opera consideratio propriæ infirmitatis deprimat, ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Sed quia sunt plerique mihi imperitia similes, qui dum metiri se nesciunt, quæ non didicerint, docere concupiscunt; qui (a) pondus magisterii tanto levius

(a) *Cod. quia.*

levius æstimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant, ab ipso libri hujus reprehendantur exordio, ut quia indocti, ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, a præcipitationis suæ ausibus in ipsa locutionis nostræ janua repellantur.

CAPUT PRIMUM.

Ne venire imperiti ad magisterium audeant.

NUlla ars doceri præsumitur, nisi intenta prius meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium regimen animarum. Quis autem cogitationum vulnera occultiora esse nesciat vulneribus viscerum? Et tamen sæpe qui nequaquam spiritalia præcepta cognoverunt, cordis se medicos profiteri non metuunt, (a) dum qui pigmentorum vim nesciunt, videri medici carnis erubescunt. Sed quia, auctore Deo, ad religionis reverentiam omne jam præsentis sæculi culmen inclinatur, sunt nonnulli, qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis gloriam affectant honoris; videri

(a) al. *Cod. dumque.*

ri Doctores appetunt, transcendere cæteros concupiscunt, atque, attestante Veritate secundum Matthæum, primas salutationes in foro, primos in cænis recubitus, primas in conventibus Cathedras quærunt: qui susceptum curæ pastoralis officium ministrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magisterium ex sola elatione pervenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua confunditur, quando aliud discitur, & aliud docetur. Quos contra Dominus per Prophetam Osee queritur, dicens: *Ipsi regnaverunt, (a) & non ex me, principes extiterunt, & ego ignoravi.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, sed sua cupidine accensi, culmen regiminis rapiunt potius, quam assequuntur. Quos tamen internus judex & provehit, & nescit, quia quos permittendo tolerat, profecto per judicium reprobationis ignorat. Unde ad se quibusdam & post miracula venientibus secundum Lucam dicit: *Recedite a me, operarii iniquitatis, nescio qui estis.* Pastorum imperitia voce Veritatis increpatur, cum per Prophetam Isaiam dicitur: *Ipsi Pastores ignoraverunt intelligen-*

Matth. 23. v. 6, 7.

Ose. 8. v. 4.

Lucæ 13. v. 27.

Isa. 56. v. 11.

(a) al. *Cod. sed non a me.*

ligentiam. Quos rursum Dominus detestatur per Jeremiam dicens: *Et tenentes legem nescierunt me*. Et nesciri ergo se ab eis Veritas queritur, & nescire se principatum nescientium protestatur: quia profecto hi qui ea, quæ sunt Domini nesciunt, a Domino nesciuntur, Paulo attestante ad Corint. 1., qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabitur*. Quæ nimirum Pastorum sæpe imperitia meritis congruit subjectorum; *(a)* quia quamvis lumen scientiæ, sua culpa exigente, non habeant, districto tamen judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui sequuntur, offendant. Hinc namque in Evangelio secundum Matthæum per semetipsam Veritas dicit: *Si cæcus cœco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt*. Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio in Psalmo 68. denunciat, dicens: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum illorum semper incurva*. Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris officium susceperunt: quibus hi nimirum, qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis, dorsum flectitur, quia cum lumen scientiæ perdunt qui præeunt,

Jer. 2. v. 8.

1. Cor. 14 v. 38.

Matth. 15. v. 14.

Ps. 68. v. 24.

(a) ***Cod. qui quamvis.***

profecto ad portanda peccatorum curvantur onera qui sequuntur.

CAPUT II.

Ne locum regiminis subeant qui vivendo non perficiunt, quæ meditando didicerunt.

ET sunt nonnulli, qui solerti cura spiritalia præcepta (a) perscrutantur, sed quæ intelligendo penetrant, vivendo conculcant, repente docent quæ non opere, sed meditatione didicerunt, & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Unde fit, ut, cum Pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Hinc namque per Prophetam Ezechielem Dominus contra contemptibilem Pastorum scientiam queritur, dicens: *Cum ipsi limpidissimam aquam biberitis, reliquam pedibus vestris turbabitis, & oves meæ quæ conculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur, & quæ pedes vestri turbaverant, hæc bibebant.* Aquam quippe limpidissimam Pastores bibunt, cum fluenta veritatis recte intelligentes hauriunt. Sed eamdem aquam pedibus perturbare, est sanctæ meditationis studia, male vivendo, corrumpere. Aquam

Ezech. 34. v. 18. & 19.

(a) *Cod. scrutantur.*

Aquam scilicet eorum turbatam pedibus oves bibunt, cum subjecti quique non sectantur verba quæ audiunt, sed sola quæ conspiciunt exempla pravitatis imitantur. Qui cum dicta sitiunt, quia per opera pervertuntur, quasi corruptis fontibus, in potibus lutum sumunt. Hinc quoque scriptum est in Osee Propheta: *Laqueus ruinæ populi mei, sacerdotes mali*. Hinc rursum de sacerdotibus Dominus per Prophetam Ezechielem dicit: *Facti sunt domui Israel in offendiculum iniquitatis*. Nemo quippe amplius in ecclesia nocet, quam qui perverse agens, nomen, vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit, & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Indigni autem quique tanti reatus pondera fugerent, si Veritatis sententiam sollicita cordis aure pensarent, quæ ait secundum Matthæum: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris*. Per molam quippe asinariam sæcularis vitæ circuitus, ac labor exprimitur, & per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sancti-

Osee 5. v. 1. & 9. v. 8.

Ezech. 44. v. 12

Matth. 18. v. 6.

ctitatis speciem deductus vel verbo cæteros destruit, vel exemplo, melius profecto fuerat, ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quam sacra officia in culpa cæteris imitabilem demonstrarent; quia nimirum si solus caderet, utcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

CAPUT III.

De pondere regiminis, & quod adversa quæque despicienda sunt, & prospera formidanda.

HÆc itaque breviter diximus, ut quantum sit pondus regiminis monstraremus, ne temerare sacra regimina quisquis his impar est audeat, & per concupiscentiam culminis, ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim pie Jacobus prohibet, dicens:
Iacob. 3. v. 1. *Nolite plures magistri fieri, fratres mei.* Hinc ipse Dei hominumque mediator regnum percipere vitavit in terris, qui supernorum quoque spirituum scientiam, sensumque transcendens, ante sæcula regnat in cælis. Scriptum quippe est secundum Joannem:
Ioann. 6. v. 15. *Jesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum re-*

regem, fugit iterum in montem ipse solus. Quis enim principari hominibus tam sine culpa potuisset, quam is qui hos nimirum regeret, quos ipse creaverat? Sed quia idcirco in carne venerat, ut non solum nos per passionem redimeret, verum etiam per conversationem doceret, exemplum se sequentibus præbens, rex fieri noluit, ad crucis vero patibulum sponte convenit; oblatam gloriam culminis fugit, pœnam probrosæ mortis appetiit; ut membra ejus videlicet discerent favores mundi fugere, terrores minime timere, pro veritate adversa diligere, prospera formidando declinare: quia & ista sæpe per tumorem (*a*) cor inquinant, & illa per dolorem purgant. In istis se animus erigit; in illis autem etiam, si quando se (*b*) erexerit, sternit. In istis se se homo obliviscitur, in illis vero ad sui memoriam nolens etiam, coactusque revocatur. In istis sæpe & anteacta bona depereunt; in illis autem (*c*) longi quoque temporis admissa terguntur. Nam plerumque adversitatis magisterio sub disciplina cor premitur, quod si ad regiminis culmen eruperit, in elationem protinus usu

(a) *Cod. coinquinant.* (b) *Cod. erexerat.*
(c) *Cod. pro longi quoque, habent, longinqui.*

1. Reg. 10 v. 22. 15. v. 17. usu gloriæ permutatur. In Reg. lib. 1. sic Saul, qui indignum se prius considerans, fugerat, mox, ut regni gubernacula (d) suscepit, intumuit: honorari namque coram populo cupiens, dum reprehendi publice noluit, ipsum qui in regnum se unxerat,
1. Reg. 15 v. 30. scidit. In eodem Libro sic David auctoris judicio, pene in cunctis actibus placens, mox ut pressuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit, factusque est in morte viri crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminæ fuerat
2. Reg. 11 v. 3. &c. enerviter fluxus. Et qui malis ante noverat pie parcere, in bonorum quoque necem post didicit sine obstaculo
Ibid. v. 15. retractationis anhelare. Prius quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & post cum damno desudantis exercitus etiam devotum militem extinxit. Quem profecto ab electorum numero culpa longius raperet, nisi hunc ad veniam flagella revocassent.

CAPUT IV.

Quod plerumque occupatio regiminis soliditatem dissipat mentis.

SÆpe suscepta cura regiminis cor per diversa diverberat, & impar quis-

(d) *Cod. percepit.*

quisque invenitur ad singula, dum confusa mente dividitur ad multa. Unde quidã sapiens apud Salomonem *Eccl. 11. v. 10.* libro quinto provide prohibet, dicens: *Fili, ne in multis sint actus tui*; quia videlicet nequaquam plene in uniuscujusque operis ratione colligitur, dum mens per diversa partitur; cumque foras per insolentem curam trahitur, a timoris intimi soliditate vacuatur: fit in exteriorum dispositione sollicita, & sui solummodo ignara scit multa cogitare, se nesciens. Nam cum plus quam necesse est se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere, obliviscitur quo tendebat, ita ut a studio suæ inquisitionis aliena, ne ipsa quidem quæ patitur damna, consideret, & per quanta delinquat, ignoret. Neque enim peccare se Ezechias credi- *4. Reg. 20. v. 13.* dit, cum venientibus ad se alienigenis aromatum cellas ostendit; sed in damnationem secuturæ prolis ex eo irã judicis pertulit, quod se facere licen- *Isa. 39. v. 4.* ter æstimavit. Sæpe dum multa suppetunt, dumque agi possunt quæ subjecti, quia acta sunt, admirentur, in cogitatione se animus elevat, & plene in se iram judicis provocat, quamvis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe est qui judicat, intus quod judicatur. Cum ergo in cor-

de delinquimus, latet homines quod apud nos agimus, sed tamen, ipso judice teste, peccamus. Neque enim
Dan 4. v. 16. &c. Rex Babyloniæ tunc reus de elatione extitit, cum ad elationis verba pervenit. Quippe qui ore prophetico & ante cum ab elatione tacuit, sententiam reprobationis audivit. Culpam namque perpetratæ superbiæ jam ante deterserat qui omnipotentem Deum, quem se offendisse reperit, cunctis sub se gentibus prædicavit. Sed post hæc successu suæ potestatis elevatus, dum magna se fecisse gauderet, cunctis prius in cogitatione se
Dan. 4. v. 27. (a) prætulit, & post adhuc tumidus dixit: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, & in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Quæ videlicet vox illius iræ
Ibid. 4. 28. vindictam aperte pertulit, quam occulta elatio accendit. Nam districtus judex prius invisibiliter vidit quod postea publice feriendo reprehendit. Unde & in irrationale animal hunc vertit, ab humana societate separavit, agri bestiis mutata mente conjunxit, ut districto videlicet, justoque judicio, homo quoque esse perderet, qui magnum se ultra homines æstimasset. Hæc itaque proferentes non potesta-
tem

(a) *Cod. præferent, apud se tacitus dixit.*

tem reprehendimus, sed ab appetitu illius, cordis infirmitatem munimus. Ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant, & qui in planis stantes titubant, in præcipiti pedem ponant.

CAPUT V.

De his, qui in regiminis culmine prodesse exemplo virtutum possunt, sed quietem propriam sectando, refugiunt.

NAm sunt nonnulli, qui eximia virtutum dona percipiunt, & (a) pro exercitatione cæterorum magnis muneribus exaltantur, qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti, pietatis gratia benigni, justitiæ severitate districti sunt. Qui nimirum, culmen regiminum si vocati suscipere renuunt, ipsa sibi plerumque dona adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro aliis acceperunt. Cumque sua, & non aliorum lucra cogitant, ipsis se, quæ privata habere appetunt, bonis privant. Hinc namque ad discipulos Veritas secundum

(a) *Cod. per exercitationem.*

Matth. 5. v. 15. dum Matthæum dicit: *Non potest civitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.* Hinc Petro Io. 21. v. 16. 17. secundum Joannem ait: *(a) Simon Joannis, amas me?* Qui cum se amare protinus respondisset, audivit: *Si diligis me, pasce oves meas.* Si ergo dilectionis est testimonium cura pastionis; quisquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, Pastorem summum convincitur non amare. 2 Cor. 5. v. 15. Hinc Paulus ad Corinthios II. dicit: *Si Christus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Et si pro omnibus mortuus est, superest ut qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Hinc Moyses ait, ut uxorem fratris sine filiis defuncti superstes frater accipiat, atque ad nomen fratris filios gignat, quam si accipere forte renuerit, huic in faciem mulier expuat, unumque ei pedem propinquus discalciet, ejusque habitaculum domum Deut. 25. v. 5. discalceati vocet. Frater quippe defunctus ille est, qui post resurrectionis gloriam apparens secundum Matth. 28. v. 10. Matthæum dixit: *Ite, (b) dicite fratribus meis;* Qui quasi sine filiis obiit, quia adhuc electorum suorum numerum non

(a) *Cod. Simon Petre.* (b) *Cod. nunciate.*

non implevit. Hujus ſcilicet uxorem ſuperſtes frater : ſortiri præcipitur; quia dignum profectò eſt, ut cura ſanctæ Eccleſiæ ei, qui hanc bene regere prævalet, imponatur. Cui nolenti in faciem mulier expuit: quia quiſquis ex muneribus, quæ (a) perceperit, prodeſſe aliis non curat, bonis quoque ejus ſancta Eccleſia exprobrans, ei quaſi in faciem ſalivam jactat; Cui ex uno pede calceamentum tollitur, ut diſcalceati domus vocetur. Scriptum quippe eſt ad Epheſios: *Calceati pedes in præparatione Evangelii pacis*. Si ergo ut noſtram, ſic curam proximi gerimus, utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero ſuam (b) cogitans utilitatem, proximorum negligit, quaſi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt itaque nonnulli, qui magis, ut diximus, muneribus ditati, dum ſolius contemplationis ſtudiis inardeſcunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt, ſeceſſum ſpeculationis appetunt. De quo ſi diſtricte judicentur, ex tantis procul dubio rei ſunt, quantis venientes ad publicum prodeſſe potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus eniteſceret,

Ephef. 6. v. 15.

(a) *Cod. percepit*. (b) *Cod. cogitat*.

ret, utilitati cæterorum secretum præponit suum, quando ipse summi Patris Unigenitus, ut multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum?

CAPUT VI.

Quod hi qui pondus regiminis per humilitatem fugiunt, tunc vere sunt humiles, quum divinis judiciis non reluctantur.

ET sunt nonnulli qui ex sola humilitate refugiunt, ne eis, quibus se impares æstimant, præferantur. Quorum profecto humilitas, si cæteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante Dei oculos vera est, cum ad respuendum hoc, quod utiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neque enim vere humilis est, qui superni nutus, arbitrium, ut debeat præesse intelligit, & tamen præesse contemnit. Sed divinis dispositionibus subditus, atque a vitio obstinationis alienus, cum sibi regiminis culmen imperatur, si jam donis præventus est, quibus & aliis prosit, & ex corde debet fugere, & invitus obedire.

CA-

CAPUT VII.

Quod nonnumquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur.

QUamvis nonnumquam prædicationis officium & nonnulli laudabiliter appetunt, & ad hoc nonnulli laudabiliter coacti pertrahuntur; quod liquido agnoscimus si duorum prophetantium facta pensamus, quorum unus, ut ad prædicandum mitti debuisset, sponte se præbuit, quo tamen alter pergere cum pavore recusavit. Isaias quippe Domino quærenti quem mitteret, ultro se obtulit, dicens: *Ecce ego, mitte me.* Jeremias autem mittitur, & tamen, ne mitti debeat, humiliter reluctatur, dicens: *A, a, a, Domine Deus, ecce nescio loqui, quia puer ego sum.* En ab utrisque exterius diversa vox prodiit, sed non a diverso fonte dilectionis emanavit. Secundum Matthæum duo quippe sunt præcepta caritatis, Dei videlicet amor, & proximi. Per activam igitur vitam prodesse proximis cupiens Isaias, officium prædicationis appetit: Per contemplativam vero

Isai. 6. v. 8.

Jer. 1. v. 6.

vero Jeremias amori conditoris sedulo inhærere desiderans, ne mitti ad prædicandum debeat, contradicit. Quod ergo laudabiliter alter appetiit, hoc laudabiliter alter expavit. Iste ne tacitæ contemplationis lucra loquendo perderet, ille ne damna studiosi operis tacendo sentiret. Sed hoc in utrisque est subtiliter intuendum, quia & is qui recusavit, plene non restitit, & is qui mitti voluit, ante per altaris calculum se purgatum vidit; ne aut non purgatus adire quisque sacra ministeria audeat, aut quem superna gratia elegit, sub humilitatis specie superbe contradicat. Quia igitur valde difficile est, purgatum se quemlibet posse cognoscere, prædicationis officium tutius declinatur; nec tamen declinari, ut diximus, pertinaciter debet, cum ad suscipiendum hoc superna voluntas agnoscitur. Quod in Exodo Moyses utrumque miro opere explevit, qui præesse tantæ multitudini & noluit, & obedivit. Superbus enim fortasse esset, si ducatum plebis innumeræ sine trepidatione susciperet, & rursum superbus existeret, si Auctoris imperio obedire recusaret. Utrobique ergo humilis, utrobique subjectus & præesse

esse populis semetipsum (a) metiendo noluit, & tamen de imperantis viribus præsumendo consensit. Hinc ergo, hinc quique præcipites colligant, cum quanta culpa ex appetitu proprio cæteris præferri non metuunt, si sancti viri plebium ducatum suscipere, Deo etiam jubente, timuerunt. Moyses, suadente Domino, trepidat, & infirmus quisque, ut honoris onus percipiat, anhelat, & qui ad casum valde urgetur ex propriis, humerum libenter opprimendus ponderibus submittit alienis; quæ egit ferre non valet, & auget quod portet.

CAPUT VIII.

De his qui præesse concupiscunt, & ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt.

PLerumque vero qui præesse concupiscunt, ad usum suæ libidinis instrumentum Apostolici sermonis arripiunt, quo Paulus ad Timotheum ait: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*; qui tamen laudans desiderium, in pavorem vertit protinus, quod laudavit, cum repente sub- 1 ad Timot. 3. v. 1.
jun-

(a) Cod. metuendo.

Ibid. 2. jungit: *Oportet autem Episcopum irreprehensibilem esse*. Cumque virtutum necessaria subsequenter enumerat, quæ sit irreprehensibilitas ipsa manifestat. Et favet ergo ex desiderio, & terret ex præcepto, ac si aperte dicat: Laudo, quod quæritis, sed prius discite quid quæratis; ne, dum vosmetipsos metiri negligitis, tanto fœdior vestra reprehensibilitas appareat, quanto & a cunctis conspici in honoris arce festinat. Magnus enim regendi artifex favoribus impellit, terroribus retrahit, ut auditores suos & descripto irreprehensibilitatis culmine restringat a superbia, & officium laudando, quod quæritur, componat ad vitam. Quamvis notandum, quod illo in tempore hoc dicitur, quo quisquis plebibus præerat, primus ad Martyrii tormenta ducebatur. Tunc ergo laudabile fuit Episcopatum quærere, quando per hunc quemque dubium non erat ad supplicia graviora pervenire. Unde ipsum quoque Episcopatus officium boni operis expressione
1. Tim. 3. v. 1. definitur, cum dicitur: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat*. Ipse ergo sibi testis est, quia Episcopatum non appetit, qui non per hunc boni operis ministerium, sed honoris gloriam quærit. Sacrum quippe officium

cium non ſolum non diligit omnino, ſed neſcit qui ad culmen regiminis anhelans, in occulta meditatione cogitationis cæterorum ſubjectione paſcitur, laude propria lætatur, ad honorem cor elevat, rerum affluentium abundantia exultat. Mundi ergo lucrum quæritur ſub ejus honoris ſpecie, quo mundi deſtrui lucra debuerunt. Cumque mens humilitatis culmen arripere ad elationem cogitat, quod foris appetit, intus immutat.

CAPUT IX.

Quod mens præeſſe volentium plerumque ſibi ficta bonorum operum promiſſione blanditur.

SEd plerumque hi, qui ſubire magiſterium Paſtorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt; & quamvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen ſe magna pertractant; fitque, ut aliud in imis intentio ſupprimat, aliud tractantis animo ſuperficies cogitationis oſtendat. Nam ſæpe ſibi de ſe mens ipſa mentitur, & fingit, ſe de bono opere amare, quod non amat, de mundi autem gloria non amare, quod amat: quæ principari appetens, fit ad

ad hoc pavida, cum quærit: audax, cum pervenerit. (a) Tendens enim, ne non perveniat, trepidat; sed repente perveniens, jure sibi hoc debitum, ad quod pervenerit, putat. Cumque percepti Principatus officio perfrui sæculariter cœperit, libenter obliviscitur quicquid religiose cogitavit. Unde necesse est, ut cum cogitatio extra (b) usum ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta revocetur, ac penset quisque quid subjectus egerit, & repente cognoscit, si prælatus bona agere quæ proposuerat, possit; quia nequaquam valet in culmine humilitatem discere, qui in imis positus non desiit superbire. Nescit laudem, cum suppetit, fugere qui ad hanc didicit cum deesset, anhelare. Nequaquam vincere avaritiam potest, quando ad multorum sustentationem tendit is, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex anteacta ergo vita se quisque inveniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Quamvis plerumque in occupatione regiminis ipse quoque boni operis usus perditur, qui in tranquillitate tenebatur; quia, quieto mari, recte navem & imperitus dirigit, turbato autem tempestatis flu-

(a) Cod. timens. (b) al. Cod. visum.

fluctibus etiam peritus se nauta confundit. Quid namque est potestas culminis, nisi tempestas mentis. In qua semper cogitationum procellis navis cordis quatitur, huc illucque incessanter impellitur, ut per repentinos excessus oris, & operis, quasi per obviantia saxa, frangatur? Inter hæc itaque quid sequendum est, quid tenendum, nisi ut virtutibus pollens coactus ad regimen veniat, virtutibus vacuus nec coactus accedat? Ille, si omnino renititur, caveat secundum Lucam, ne acceptam pecuniam in (a) sudarium ligans, de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare est percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. At contra iste cum regimen appetit, attendat, ne per exemplum pravi operis, Pharisæorum more, ad ingressum regni tendentibus obstaculum fiat: qui juxta Magistri vocem secundum Matthæum nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Cui considerandum quoque est, quia cum causam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in ejus opere passiones vivunt, qua præsumtione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat?

Luc. 19. v. 20.

Matth. 25. v. 18.

Matth. 23. 13.

(a) *Cod. sudario.*

CA-

CAPUT X.

Qualis quisque ad regimen venire debeat.

ILle igitur, ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens jam spiritaliter vivit, qui prospera mundi postposuit, qui nulla adversa pertimescit, qui sola interna desiderat. Cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valde per contumeliam repugnat spiritus. Qui ad aliena cupienda non ducitur, sed propria largitur. Qui per pietatis viscera citius ad ignoscendum flectitur, sed numquam plus quam deceat ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur. Qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab aliis ut propria deplorat. Qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi sicut in suis provectibus lætatur. Qui ita se imitabilem cæteris in cunctis quæ agit insinuat, ut inter eos non habeat quod saltem de transactis erubescat. Qui sic studet vivere, ut proximorum quoque corda arentia doctrinæ

valeat

valeat fluentis irrigare. Qui orationis usu & experimento jam didicit, quod obtinere a Domino quæ popoſcerit, poſſit, cui per effectus vocem jam quaſi ſpecialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam: Ecce adſum*. Si enim fortaſſe quis veniat, ut pro ſe ad intercedendum nos apud potentem quēpiam virum, qui ſibi iratus, nobis vero eſt incognitus, ducat, protinus reſpondemus: Ad intercedendnm venire non poſſumus, quia familiaritatis ejus notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem de quo minime præſumit, fieri interceſſor erubeſcit: qua mente apud Deum interceſſionis locum pro populo arripit, qui familiarem ſe ejus gratiæ eſſe per vitæ meritum neſcit? Aut ab eo quomodo aliis veniam poſtulat, qui utrum ſibi ſit placatus ignorat? Qua in re adhuc aliud eſt ſollicitius formidandum, ne qui placare poſſe iram creditur, hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti enim liquido novimus quia cum is qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora provocatur. Qui ergo adhuc deſideriis terrenis adſtringitur, caveat ne diſtricti iram judicis gravius accendens dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis auctor ruinæ.

Iſaia 58. 9.

Diſt. 49. c. 1.

CAPUT XI.

Qualis quisque ad regimen venire non debeat.

SOlerter ergo se quisque metiatur ne locum regiminis assumere audeat, si adhuc in se vitium damnabiliter regnat: ne is quem crimen depravat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum. Hinc etenim superna voce in Levitico ad Moysen dicitur. *Loquere ad Aaron: Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculam, non offeret panes Domino Deo suo, nec accedet ad ministerium ejus.* Ubi & repente subjungitur: *Si cæcus fuerit, si claudus, si vel parvo, vel grandi & torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in (a) oculo, si jugem scabiem, si impetiginem in corpore, vel (b) ponderosus.* Cæcus quippe est, qui supernæ contemplationis lumen ignorat: qui præsentis vitæ tenebris pressus dum venturam lucem nequaquam diligendo conspicit, quo gressus operis porrigat, nescit. Hinc etenim prophetante Anna in Regnorum libro primo dicitur: *Pedes sanctorum suorum servabit, & impii* in

Lev. 21. 17.

Ibid. v. 18.

1. Reg. 2. 9.

(a) Cod. *in oculis.* (b) Cod. *si ponderosus.*

in tenebris conticescent. Claudus vero est, qui quidem quo pergere debeat aspicit, sed per infirmitatem mentis, vitæ viam perfecte non valet tenere quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxa consuetudo non erigitur, quo desiderium innititur, illuc gressus operis efficaciter non sequuntur. Hinc enim Paulus ad Hebræos dicit: *Remissas manus & dissolutas genua erigite, & gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur*. Parvo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fœtoresque discernimus. Recte ergo per nasum discretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Unde & in laude sponsæ in Canticis Canticorum dicitur: *Nasus tuus sicut turris quæ est in Libano:* Quia nimirum Sancta Ecclesia quæ ex causis singulis tentamenta prodeant, per discretionem conspicit, & ventura vitiorum bella ex alto deprehendit. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimari hebetes nolunt, sæpe se in quibusdam inquisitionibus plus quam necesse est exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Unde hic quoque subditur: *Vel grandi & torto naso*. Nasus enim grandis & tortus, est discre-

Hebr. 12. 12. & 13

Cant. 7. 4.

tionis subtilitas immoderata, quæ dum plus quam decet excreverit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque a bonis actibus funditus exors vacat: quatenus hæc non ut claudus saltem cum infirmitate teneat, sed ab his omnimodo alienus existat. Gibbus vero est, quem terrenæ sollicitudinis pondus deprimit, ne umquam ad superna respiciat; sed solis his quæ in infimis calcantur, intendat. Qui & si quando aliquid ex bono patriæ cælestis audierit, ad hoc nimirum perversæ consuetudinis pondere prægravatus, (a) cordis faciem non (b) attollit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ usus sollicitudinis curvum tenet. Ex horum quippe specie Psalmista in Psalmo 37. dicit: *Incurvatus sum & humiliatus sum usquequaque*. Quorum culpam quoque per semetipsam Veritas reprobans secundum Lucam, ait: *Semen autem quod in spinis cecidit, hi sunt qui audierunt verbum, & a sollicitudinibus & divitiis & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum*. Lippus vero est, cujus quidem ingenium ad cognitionem

Psal. 38. 8 sec. lxx

Luc. 8. 14.

(a) in Cod. deest dictio *cordis*. (b) Cod. *extollit*.

nem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt, sed humore defluente infirmatæ palpebræ grossescunt: quorum, quia infusione crebro atteruntur, etiam acies pupillæ vitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio sauciat, qui videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed usu pravorum actuum caligant. Lippus itaque est, cujus sensum natura exacuit; sed conversationis pravitas confundit. Cui bene per Angelum in Apocalypsi dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos ut videas*. Collyrio quippe oculos ut videamus inungimus, cum ad cognoscendam veri luminis claritatem intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem vero habet in oculo, qui veritatis lucem videre non finitur; quia arrogantia sapientiæ seu justitiæ cæcatur. Pupilla namque oculi nigra videt, albuginem tolerans nil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis si stultum se peccatoremque intelligit, cognitionem intimæ claritatis apprehendit. Si autem candorem sibi justitiæ seu sapientiæ tribuit, a luce se supernæ cognitionis excludit:

Apoc. 3. 18.

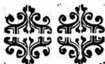
dit: & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo se apud se per arrogantiam exaltat: sicut
Rom. 1. 22. de quibusdam Paulus ad Romanos dicit: *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt*. Jugem vero habet scabiem, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur. In scabie etenim fervor viscerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria designatur: quia si cordis tentatio usque ad operationem prosilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis scabiem prorumpit; & foris jam corpus sauciat, quia dum in cogitatione voluptas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi
1. Cor. 10. 13. enim cutis pruriginem ad Corinthios I. Paulus curabat abstergere, cum dicebat: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*; ac si aperte diceret: Humanum quidem est tentationem in corde perpeti, dæmoniacum vero est in tentationis certamine (a) & in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis avaritia vastatur in mente, quæ si in parvis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens

(a) Cod. non habet; & in.

crescens membrorum decorem fœdat: quia & avaritia capti animum dum quasi delectat, exulcerat; dum adipiscenda quæque cogitationi objicit, ad inimicitias accendit, & dolorem in vulnere non facit, quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Sed decor membrorum perditur, quia aliarum quoque virtutum per hanc pulchritudo depravatur; & quasi totum corpus exasperat, quia per universa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait ad Timotheum: *Radix omnium malorum est cupiditas*. Ponderosus vero est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine gravatur in mente: qui nequaquam quidem usque ad opus nefarium rapitur, sed ejus animus voluptate luxuriæ sine ullo repugnationis stimulo delectatur. Vitium quippe est ponderis, cum humor viscerum ad virilia labitur, quæ profecto cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergo est, qui totis cogitationibus ad lasciviam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde: & quamvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente. Nec ad usum boni o-

1. Tim. 6. 10.

peris in aperto valet assurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur: ne profecto diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devastant. Quia igitur paucis ad pastorale magisterium dignus qualiter veniat, atque hoc indignus qualiter pertimescat ostendimus: nunc is qui ad illud digne pervenerit, in eo qualiter vivere debeat demonstremus.

SE-

SECUNDA PARS

DE VITA PASTORIS.

CAPUT I.

Is qui ad regimen ordinate pervenerit, qualem se in ipso regimine debeat exhibere.

TAntum debet actionem populi actio transcendere Præsulis, quantum distare solet a grege vita Pastoris. Oportet namque ut metiri sollicite studeat, quanta tenendæ rectitudinis necessitate constringitur, sub cujus æstimatione populus grex vocatur. Sit ergo necesse est cogitatione mundus, actione præcipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, internorum curam in exteriorum occu-

patione non minuens, exteriorum providentiam in internorum sollicitudine non relinquens. Sed hæc quæ breviter enumerando perstrinximus, paulo latius replicando differamus.

CAPUT II.

Ut Rector cogitatione sit mundus.

Rector semper cogitatione sit mũdus, quatenus nulla hunc immunditia polluat, qui hoc suscepit officii, ut in alienis quoque cordibus pollutionis maculas tergat: quia necesse est ut esse munda studeat manus, quæ diluere sordes curat; ne tacta quæque deterius inquinet, si sordida insequens lutum tenet. Hinc namque per Prophetam Isaiam dici-
Isa. 52. 11. tur: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Domini etenim vasa ferunt, qui proximorum animas ad æterna sacraria perducendas in suæ conversationis fide suscipiunt. Apud semetipsos ergo quantum debeant mundari conspiciant, qui ad æternitatis templum vasa viventia in sinu propriæ sponsionis portant. Hinc divina voce in
Exod. 28. v. 15. &c. Exodo præcipitur, ut in Aaron pectore rationale judicii vittis ligantibus imprimatur; quatenus sacerdo-

tale

tale cor nequaquam cogitationes fluxæ possideant, sed ratio sola constringat: nec indiscretum quid vel inutile cogitet, qui ad exemplum aliis constitutus, ex gravitate vitæ semper debet ostendere quantam in pectore rationem portet. In quo etiam rationali vigilanter adjungitur in Exodo, ut duodecim Patriarcharum nomina describantur. Adscriptos etenim patres semper in pectore ferre, est antiquorum vitam sine intermissione cogitare. Nam tunc sacerdos irreprehensibiliter graditur, cum exempla patrum præcedentium indesinenter intuetur, cum Sanctorum vestigia sine cessatione considerat, & cogitationes illicitas deprimit, ne extra ordinis limitem operis pedem tendat. Quod bene etiam rationale judicii vocatur: quia debet Rector subtili semper examine bona malaque discernere, & quæ vel quibus, quando vel qualiter congruant, studiose cogitare: nihilque proprium quærere, sed sua commoda] propinquorum bona deputare. Unde illic scriptum est: *Pones autem in rationali judicii doctrinam & veritatem, quæ erant in pectore Aaron quando ingredietur coram Domino, & gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo in conspectu Domini semper.* Sacerdoti *Ibid. v. 30.*

quippe judicium filiorum Israel in pectore coram Domini conspectu gestare, est subjectorum causas pro sola interni judicis intentione discutere, ut nihil se ei humanitatis admisceat in hoc quod divina positus vice dispensat, ne correptionis studia privatus dolor exasperet. Cumque contra aliena vitia æmulator ostenditur, quæ sua sunt (a) exequatur: ne tranquillitatem judicii aut latens invidia maculet, aut præceps ira perturbet. Sed dum consideratur terror ejus qui super omnia (b) præsidet, videlicet judicis intimi, non sine magno regantur timore subjecti. Qui nimirum timor dum mentem Rectoris humiliat, purgat; ne hanc aut præsumptio spiritus (c) levet, aut carnis delectatio inquinet, aut per terrenarum rerum cupidinem importunitas pulvereæ cogitationis obscuret: quæ tamen non pulsare Rectoris animum nequeunt; sed festinare necesse est, ut repugnatione vincantur; ne vitium quod per suggestionem tentat, mollitie delectationis subigat, cumque hæc ab animo tarde repellitur, mucrone consensus occidat.

CA-

(a) Cod. *non exequatur*.
(b) Cod. *residet*.
(c) Cod. *elev t*.

CAPUT III.

Ut Rector semper sit operatione præcipuus.

SIt Rector operatione præcipuus, ut vitæ viam subditis vivendo denuntiet, & grex qui Pastoris vocem moresque sequitur, per exempla melius quam per verba graditur. Qui enim loci sui necessitate exigitur summa dicere, (a) hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, ostendendo adjuvat ut fiat. Hinc enim per Prophetam Isaiam dicitur: *Super montem excelsum ascende tu qui evangelizas Sion.* Isai. 40. 9. Ut videlicet qui cælesti prædicatione utitur, ima jam terrenorum operum deserens, in rerum culmine stare videatur: tantoque facilius subditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ meritum de supernis clamat. Hinc divina Lege armum Sacerdos in sacrificium & dextrum accipit & separatum, ut non solum sit ejus operatio utilis, sed etiam singularis; nec inter malos tantummodo Exod. 29. 22.

modo

(a) Cod. *hac*.

modo quæ recta sunt faciat, sed bene quoque operantes subditos, sicut honore ordinis superat, ita etiam morum virtute transcendat. Cui in esu quoque pectusculum cum armo tribuitur: ut quod de sacrificio præcipitur sumere, hoc de semetipso auctori discat immolare. Et non solum pectore quæ recta sunt cogitet, sed spectatores suos ad sublimia armo operis invitet: nulla prospera præsentis vitæ appetat, nulla adversa pertimescat: blandimenta mundi respecto intimo terrore despiciat, terrores autem considerato internæ dulcedinis blandimento contemnat. Unde supernæ quoque vocis in Exodo imperio in utroque humero Sacerdos velamine superhumeralis astringitur: ut contra adversa ac prospera, virtutum semper ornamento muniatur: quatenus juxta vocem Pauli ad Corinthios II. per arma justitiæ a dextris sinistrisque gradiens, cum ad sola quæ interiora sunt nititur, in nullo delectationis infimæ latere flectatur. Non hunc prospera elevent, non adversa perturbent, non blanda usque ad voluptatem demulceant, non aspera ad desperationem premant, ut dum nullis passionibus intentionem mentis humiliat, quanta in u-

Exod. 29. 5.

2. Cor. 6. 7.

tro-

troque humero ſuperhumeralis pulchritudine tegatur oſtendat. Quod recte etiam ſuperhumerale ex auro, hyacintho, purpura, bis tincto cocco, & torta fieri byſſo præcipitur; ut quanta Sacerdos clareſcere virtutum diverſitate debeat, demonſtretur. In Sacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus ſapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui aereo colore reſplendet, adjungitur; ut per omne quod intelligendo penetrat, non ad favores infimos, ſed ad amorem cæleſtium ſurgat, ne dum ſuis incautus laudibus capitur, ipſo etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro quoque & hyacintho purpura permiſcetur; ut videlicet ſacerdotale cor, cum ſumma quæ prædicat, ſperat, in ſemetipſo etiam ſuggeſtiones vitiorum reprimat, eiſque velut ex regia poteſtate contradicat: quatenus nobilitatem ſemper intimæ regenerationis aſpiciat, & cæleſtis regni ſibi habitum moribus defendat. De hac quippe nobilitate ſpiritus per Petrum dicitur in Epiſtola prima: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium.* De hac etiam poteſtate, qua vitia (a) ſubigimus, Joannis voce roboramur, qui ait: *Quotquot autem recepe-*

1. Petr. 2. 9.

Joann. 1. 12.

(a) Cod. *ſubicimus*.

runt

runt, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Hanc dignitatem fortitudinis Psalmista considerat, dicens: *Mihi autem nimis (a) honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.* Quia nimirum Sanctorum mens principaliter in summis erigitur, cum exterius perpeti abjecta cernuntur. Auro autem, hyacintho ac purpuræ bis tinctus coccus adjungitur; ut ante interni judicis oculos omnia virtutum bona ex caritate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conspectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ scilicet caritas, quia Deum simul ac proximum diligit, quasi ex duplici tinctura fulgescit. Qui igitur sic ad auctoris speciem anhelat, ut proximorum curam negligat, vel sic proximorum curam exequitur, ut a divino Amore torpescat, quia unum horum quodlibet negligit, in superhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum nescit. Sed cum mens ad præcepta caritatis tenditur, restat proculdubio ut per abstinentiam caro maceretur. Unde & bis tincto cocco torta byssus adjungitur. De terra etenim byssus nitenti specie oritur. Et quid per byssum, nisi candens de-

Psal. 138.17.

core

(a) Cod. *honorandi*,

core munditiæ corporalis castitas designatur? Quæ videlicet torta, pulchritudini superhumeralis innectitur; quia tunc castimonia ad perfectum munditiæ candorem ducitur, cum per abstinentiam caro fatigatur. Cumque inter virtutes cæteras etiam afflictæ carnis meritum proficit, quasi in diversa superhumeralis specie byssus torta candescit.

CAPUT IV.

Ut sit Rector discretus in silentio, utilis in verbo.

Sit Rector discretus in silentio, utilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem *Dist. 43.* pertrahit, ita indiscretum silentium hos qui erudiri poterant in errore derelinquit. Sæpe namque Rectores improvidi humanam amittere gratiam formidantes, loqui libere recta pertimescunt, & juxta Veritatis vocem, *Joan. 10. 11.* nequaquam jam gregis custodiæ Pastorum studio, sed mercenariorum vice deserviunt, quia veniente lupo fugiunt, dum se sub silentio abscondunt. Hinc namque eos per Isaiam Prophetam Dominus increpat, dicens:

Isa. 56. v. 10. dicens: *Canes muti non valentes latrare.* Hinc rursum in Ezechiele queritur,
Ezec. 13. 5. dicens: *Non ascendistis ex adverso, (a) non opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini.* Ex adverso quippe ascendere, est pro defensione gregis voce libera hujus mundi potestatibus contraire. Et in die Domini in prælio stare, est pravis decertantibus ex justitiæ amore resistere. Pastori enim recta timuisse dicere, quid est aliud quam tacendo terga præbuisse? qui nimirum si pro grege se objicit, murum pro domo Israel hostibus opponit. Hinc rursum delinquenti populo dicitur per Pro-
Thren. 2. 14. phetam in Lamentatione Jeremiæ: *Prophetæ tui viderunt tibi falsa & stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Prophetæ quippe in sacro eloquio nonnumquam doctores vocantur, qui dum fugitiva esse præsentia indicant, quæ (b) sunt ventura manifestant. Quos divinus sermo falsa videre redarguit; quia dum corripere culpas metuunt, (c) incassum delinquentibus promissa securitate blandiuntur, qui iniquitatem peccantium nequaquã aperiunt, quia ab increpationis voce conticescunt. Clavis quippe apertionis, est sermo

(a) Cod. *neque.* (b) Cod. *fint.* (c) Cod. *incaute*

ſermo correptionis, quia increpando culpam (*a*) detegit, quam ſæpe neſcit ipſe etiam qui perpetravit. Hinc Paulus ad Timotheum ait: *Ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, & eos qui contradicunt arguere.* Hinc per Malachiam dicitur: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus: quia Angelus Domini exercituum eſt.* Hinc per Iſaiam Dominus admonet, dicens: *Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam.* Præconis quippe officium ſuſcipit, quiſquis ad Sacerdotium accedit: ut ante adventum judicis qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus? Hinc eſt enim quod in Actibus Apoſtolorum ſuper Paſtores primos in linguarum ſpecie Spiritus Sanctus inſedit: quia nimirum quos repleverit, de ſe protinus loquentes facit. Hinc Moyſi in Exodo præcipitur ut tabernaculum Sacerdos ingrediens, tintinnabulis ambiatur: ut videlicet voces prædicationis habeat, ne superni ſpectatoris judicium ex ſilentio offendat. Scriptum quippe eſt in Exodo: *Ut audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur ſanctuarium in conſpectu Domi-*

Tit. 1. 9. *Malac. 2. 7.* *Iſai. 58. 1.* *Act. 2. 3.* *Exod. 28. 33.* *Ibid. v. 35.*

(a) Cod. *detergit*.

Domini, & non moriatur. Sacerdos namque ingrediens vel egrediens moritur, si de eo sonitus non (a) auditur: quia iram contra se occulti judicis exigit, si sine prædicationis sonitu incedit. Apte autem tintinnabula vestimentis illius describuntur inserta. Vestimenta etenim Sacerdotis quid aliud quam recta opera debemus accipere? Propheta attestante in
Psal. 131. 9. Psalmo 131. qui ait: *Sacerdotes tui induantur justitiam.* Vestimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ sonitu ipsa quoque Sacerdotis opera clament. Sed cum Rector se ad loquendum præparat, sub quanto cautelæ studio loquatur, attendat, ne si inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur, & cum fortasse sapiens videri desiderat, unitatis compagem insipienter abscidat. Hinc namque Veritas dicit secundum Mar-
Marc. 9. 49. cum: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per sal quippe, verbi sapientia designatur. Qui igitur loqui sapienter nititur, magnopere metuat, ne ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ad Ro-
Rom. 12. 3. manos ait: *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.*
Hinc

(a) Cod. *audiatur*.

Hinc in Sacerdotis veste juxta divinam vocem in Exodo tintinnabulis mala punica conjunguntur. Quid enim per mala punica, nisi fidei unitas designatur? Nam sicut in malo punico, uno exterius cortice multa interius grana muniuntur: sic innumeros sanctæ Ecclesiæ populos unitas fidei contegit, quos intus diversitas meritorum tenet. Ne igitur Rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod jam præmisimus, per semetipsam Veritas discipulis clamat: *Habete sal in vobis, & pacem habete inter vos.* Ac si figurate per habitum Sacerdotis dicat; Mala punica tintinnabulis jungite, ut per omne quod dicitis, unitatem fidei cauta observatione teneatis. Providendum quoque est sollicita intentione Rectoribus, ut ab eis non solum prava nullo modo, sed ne recta quidem nimie & inordinate proferantur: quia sæpe dictorum virtus perditur, cum apud corda audientium loquacitatis incauta importunitate levigatur, & auctorem suum hæc eadem loquacitas inquinat, quæ servire auditoribus ad usum profectus ignorat. Unde bene per Moysen in Levitico dicitur: *Vir qui fluxum seminis patitur, immundus erit.* In mente quippe audientium semen secu-

Exod. 28 34.

Vide Eph 25. l. 8.

Marc. 9. 49.

Levit. 15. 2.

securæ cogitationis, est auditæ qualitas locutionis, quia dum per aurem sermo concipitur, cogitatio in mente generatur. Unde & ab hujus mundi sapientibus in Actibus Apostolorum prædicator egregius seminiverbius est vocatus. Qui ergo fluxum seminis sustinet, immundus asseritur: quia multiloquio subditus, ex eo se inquinat, quod si ordinate promereret, prolem rectæ cogitationis edere in audientium corda potuisset, dumque incautus per loquacitatem diffluit, non ad usum generis, sed ad immunditiam semen effundit. Unde Paulus quoque cum discipulum de instantia prædicationis admoneret Timotheum, dicens: *Testificor coram Deo & Christo Jesu, qui judicaturus est vivos & mortuos, per adventum ipsius & regnum ejus, prædica verbum, insta opportune, importune:* dicturus *importune*, præmisit *opportune*: quia scilicet apud auditoris mentem ipsa sua vilitate se destruit, si habere importunitas opportunitatem nescit.

Act. 17. 18.

2. Tim. 4. 1.

CA-

CAPUT V.

Ut sit Rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus.

SIt Rector singulis compassione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus, ut & per pietatis viscera in se infirmitatem cæterorum transferat, & per speculationis altitudinem semetipsum quoque invisibilia appetendo transcendat: ne aut alta petens, proximorum infirma despiciat, aut infirmis proximorum congruens, appetere alta derelinquat. Hinc est namque quod Paulus in paradisum ducitur, cælique tertii secreta rimatur, & tamen illa invisibilium contemplatione suspensus, ad cubile carnalium aciem mentis revocat, atque in occultis suis qualiter debeant conversari dispensat ad Corinthios, dicens: *Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, & unaquæque suum virum habeat. Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro*. Et paulo post: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, & iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas*. Ecce jam cælestibus secretis inseritur, &

2.Cor.12. 3.

1.Cor.7 2.

Ibid.v.5.

tamen

tamen per condescensionis viscera carnalium cubile perscrutatur: & quem sublevatus ad invisibilia erigit, hunc miseratus ad secreta infirmantium oculum cordis flectit. Cælum contemplatione transcendit, nec tamen stratum carnalium sollicitudine deserit: quia compage caritatis summis simul, & infimis junctus & in semetipso virtute spiritus ad alta valenter rapitur, & pietate in aliis æquanimiter infir-
2. Cor. 11. matur. Hinc etiam ad Corinthios di-
29. citur: *Quis infirmatur, & ego non infirmior? quis scandalizatur, & ego non uror?*
1. Cor. 9. Hinc rursus ad Corinthios prima ait:
20. *Factus sum Judæis tamquam Judæus*. Quod videlicet exhibebat non amittendo fidem, sed extendendo pietatem: ut in se personam infidelium transfigurans, ex semetipso disceret qualiter aliis misereri debuisset: quatenus hoc illis impenderet, quod sibi ipse, si ita esset, impendi recte voluisset. Hinc ite-
2. Cor. 5. rum ad Corinthios 1. dicit: *Sive men-*
13. *te excedimus, Deo: sive sobrii sumus, vobis:* quia & semetipsum noverat contemplando transcendere, & eundem se auditoribus condescendendo tempera-
Gen. 28. re. Hinc Jacob in Genesi Domino de-
12. super innitente, & uncto deorsum lapide, ascendentes ac descendentes Angelos vidit: quia scilicet prædicatores

res

res recti non solum sursum sanctum caput Ecclesiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, sed deorsum quoque ad membra illius miserando descendunt. In libro Numeri hinc Moyses crebro tabernaculum intrat & exit, & qui intus in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intus Dei arcana considerat, foris onera carnalium portat. Qui de rebus quoque dubiis semper ad tabernaculum recurrit, coram testamenti Arca Dominum consulit: exemplum proculdubio Rectoribus præbens, ut cum foris ambigunt quid disponant, ad mentem semper quasi ad tabernaculum redeant: & velut coram testamenti Arca Dominum consulant, si de his in quibus dubitant, apud semetipsos intus sacri eloquii paginas requirant. Hinc ipsa Veritas per susceptionem nostræ humanitatis nobis ostensa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis videlicet viam bonis Rectoribus sternens; ut etsi jam summa contemplando appetunt, necessitatibus tamen infirmantium compatiendo misceantur: quia tunc ad alta charitas mirabiliter surgit, cum ad ima proximorum se misericorditer attrahit, & quo benigne descendit ad in- *Luc. 6. 12.*

 sima,

sima, valenter recurrit ad summa. Tales autem sese qui præsunt exhibeant, quibus subjecti occulta quoque sua prodere non erubescant: ut cum tentationum fluctus parvuli tolerant, ad Pastoris mentem quasi ad matris sinum recurrant, & hoc quod se inquinari pulsantis culpæ sordibus prævident, exhortationis ejus solatio, ac
3. Reg. 7. v. 23. &c lacrymis orationis lavent. In Paralipomenon unde & ante fores templi ad abluendas ingredientium manus mare æneum, id est luterem, duodecim boves portant: qui quidem facie exterius eminent, sed ex posterioribus latent. Quid namque duodecim bobus, nisi universus Pastorum ordo designatur? De quibus Paulo
1. Cor. 9. 9. Ex Deuter. 25. 4. differente Lex dicit: *Non obturabis os bovi trituranti*. Quorum quidem nos aperta opera cernimus, sed apud districtum judicem quæ illos posterius maneant in occulta retributione nescimus. Qui tamen cum condescensionis suæ patientiam diluendis proximorum confessionibus præparant, velut ante fores templi luterem portant: ut quisquis intrare æternitatis januam nititur, tentationes suas menti Pastoris indicet, & quasi in bovum lutere cogitationis vel operis manus lavet. Et fit plerumque, ut dum Re-

ctoris

ctoris animus aliena tentamenta condescendendo cognoscit, auditis tentationibus etiam ipse pulsetur, quia & hæc eadem per quam populi multitudo diluitur, aqua proculdubio luteris inquinatur. Nam dum sordes diluentium suscipit, quasi suæ munditiæ serenitatem perdit. Sed hæc nequaquam Pastori timenda sunt, quia Deo subtiliter cuncta pensante, tanto facilius a sua eripitur, quanto misericordius ex aliena tentatione fatigatur.

CAPUT VI.

Ut sit Rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus.

Sit Rector bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus, ut & bonis in nullo se præferat, & cum pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat: quatenus & honore suppresso æqualem se subditis bene viventibus deputet, & erga perversos jura rectitudinis exercere non formidet. *Lib. 21. Moral. cap. 10.* Nam sicut in libris Moralibus dixisse me memini, liquet quod omnes

C 2 homi-

homines natura æquales genuit, sed variante meritorum ordine aliosaliis culpa postponit. Ipsa autem diversitas quæ accessit ex vitio, divino judicio dispensatur: ut quia omnis homo æque stare non valet, alter regatur ab altero. Unde cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis: nec præesse se hominibus gaudeant, sed prodesse. Antiqui etenim patres nostri non reges hominum, sed pastores pecorum fuisse memorantur. Et cum Noe Dominus filiisque ejus diceret: *Crescite & multiplicamini, & replete terram*; protinus adjunxit: *Et terror vester ac tremor sit super cuncta animalia terræ*. Quorum videlicet terror ac tremor, quia esse super animalia terræ præcipitur, profecto esse super homines prohibetur. Homo quippe brutis animalibus, non autem hominibus cæteris natura prælatus est; & idcirco ei dicitur, ut ab animalibus & non ab hominibus timeatur, quia contra naturam superbire est, ab æquali velle timeri. Et tamen necesse est, ut Rectores a subditis timeantur, quando ab eis Deum minime timeri deprehendunt: ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequa-

Gen. 9. v. 1 & 2

quaquam namque præpositi ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. In eo enim quod metum sibi a perverse viventibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam (a) formidini jacere substrati.

Sed plerumque Rector eo ipso quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumescit, & dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur, dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, male gestis autem nulla auctoritate contradicunt, dum plerumque laudant etiam quod reprobare debuerant, seductus ab his quæ infra suppetunt, super se animus extollitur, & dum foris immenso favore circumdatur, intus veritate vacuatur, atque oblitus sui in voces se spargit alienas, talemque se credit, qualem se foris audit, non qualem intus discernere debuit. Subjectos despicit, eosque æquales sibi naturæ ordine non agnoscit, & quos sorte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit. Cunctis se æstimat amplius

(a) Cod. *formidine*.

plius sapere, quibus se videt amplius posse. In quodam quippe se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur: sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est in libro Job: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ*. Qui singulare culmen appetens, & socialem Angelorum vitam despiciens, in Isaia dixit: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo*. Miro ergo judicio intus foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. Apostatæ quippe Angelo similis efficitur, dum homo hominibus esse similis dedignatur. In Regnorum sic Saul post humilitatis meritum in tumorem superbiæ culmine potestatis excrevit: per humilitatem quippe prælatus est, per superbiam reprobatus, Domino attestante, qui ait: *Nonne cum esses parvulus in oculis tuis, caput te constitui in tribubus Israel?* Parvulum se in suis prius oculis viderat, sed fultus temporali potentia, jam se parvulum non videbat. Cæterorum namque (*a*) comparationi se præferens, quia plus cunctis poterat, magnum se præ omnibus

Job. 41. 25.

Isai. 14. 13.

1. Reg. 15. 17.

(a) Cod. *comparatione*.

mnibus æstimabat. Miro autem modo cum apud se parvulus, apud (a) Deum magnus; cum vero apud se magnus apparuit, apud Deum parvulus fuit. Plerumque ergo dum ex subjectorum affluentia animus inflatur, in fluxum superbiæ ipso potentiæ fastigio lenocinante corrumpitur. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam noverit & impugnare. Bene hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi, & scit cum illa cæteris æqualitate componi. Humana etenim mens plerumque extollitur, etiam cum nulla potestate fulcitur; quanto magis in altum se erigit, cum se ei etiam potestas adjungit? Quam tamen potestatem recte dispensat qui sollicite noverit & sumere ex illa quod adjuvat & expugnare quod tentat, & æqualem se cum illa cæteris cernere, & tamen se peccantibus zelo ultionis anteferre.

Sed hanc discretionem plenius agnoscimus, si Pastoris primi exempla cernamus. In Actibus Apostolorum Petrus namque auctore Deo Sanctæ Ecclesiæ principatum tenens, a bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatius venerari recusavit, seque illi similem

(a) Cod. *Dominum*, Sic & linea sequenti.

Act. 10. 26. Ibid. 5. 5. recognovit, dicens: *Surge, ne feceris, & ego ipse homo sum*. Sed cum Ananiæ & Sapphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excrevisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam (a) perculit, quam spiritu perscrutante deprehendit, & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram bene agentibus fratribus non agnovit. Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit potestatis. Paulus bene agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cum

2. Cor. 1. 23. diceret ad Corinthios 2. *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri*. Atque illico adjunxit: *Fide enim statis*. Ac si id quod protulerat aperiret, dicens: Ideo non dominamur fidei vestræ, quia fide statis; æquales enim vobis sumus in quo vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cum

1. Thess. 2. 7. diceret ad Thessalonicenses: *Facti sumus parvuli in medio vestrum*. Et rur-
2. Cor. 4. 5. sum: *Nos autem servos vestros per Christum*. Sed cum culpam quæ corrigi debuisset invenit, illico magistrum se esse ad Corinthios recoluit, dicens:

1. Cor. 4. 21. *Quid vultis? In virga veniam ad vos*. Sum-

(a) Cod. *percussit*.

Summus itaque locus bene regitur, cum is qui præest, vitiis potius, quam fratribus dominatur. Sed cum delinquentes subditos præpositi corrigunt, restat necesse est, ut sollicite attendant, quatenus per disciplinæ debitum culpas quidem jure potestatis feriant, sed per humilitatis custodiam æquales se ipsis fratribus qui corriguntur, agnoscant: quamvis plerumque etiam dignum est, ut eosdem quos corrigimus, tacita nobis cogitatione præferamus. Illorum namque per nos vitia disciplinæ vigore feriuntur, in his vero quæ ipsi committimus, ne verbi quidem ab aliquo invectione laceramur. Tanto ergo apud Dominum obligatiores sumus, quanto apud homines inulte peccamus. Disciplina autem nostra subditos divino judicio tanto liberiores reddit, quanto hic eorum culpas sine vindicta non deserit. Servanda itaque est & in corde humilitas, & in opere disciplina. Atque inter hæc solerter intuendum est, ne dum immoderatius custoditur virtus humilitatis, solvantur jura regiminis, & dum prælatus quisque plus se quam decet deiicit, subditorum vitam stringere sub disciplinæ vinculo non possit. Teneant ergo Rectores exterius quod

pro aliorum utilitate suscipiunt: fervent interius quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum quod formident videant, & de humilitate quod imitentur agnoscant. Studeant igitur sine intermissione qui præsunt, ut eorum potentia quanto magna exterius cernitur, tanto apud eos interius deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cui se libidine dominandi supponit. Ne enim præsidentis animus ad elationem potestatis suæ delectatione rapiatur, recte per (a) quem-
Eccl. 32. 1. dam sapientem dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis qua-*
1. Petr. 5. 3. *si unus ex illis*. Hinc etiam Petrus in Epistola ait: *Non dominantes in clero, sed forma facti (b) gregis*. Hinc per semetipsam Veritas ad altiora nos virtu-
Matth. 20. v. 25. &c. tum merita provocans secundum Mathæum & Lucam, dicit: *Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos, sed quicumque*

(a) Cod. *per Salomonem dicitur in lib. 5.*
(b) Cod. *gregi*.

que voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Hinc est quod servum ex suscepto regimine elatum, quæ post supplicia maneant, secundum Matthæum indicat, dicens: *Quod si dixerit malus ille servus in corde suo: Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriis; veniet dominus servi illius, in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis.* Inter hypocritas enim jure deputatur, qui ex simulatione disciplinæ ministerium regiminis vertit in usum dominationis, & tamen nonnumquam gravius delinquitur si inter perversos plus æqualitas, quam disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate superatus in Regum lib. 1. ferire Heli delinquentes filios noluit, apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit. Hinc namque divina ei voce dicitur: *Honorasti filios tuos (a) magis quam me.* Hinc Pastores per Ezechielem Prophetam increpat dicens: *Quod fractum est non alligastis, & quod abjectum est non reduxistis.* Abjectus enim reducitur cum quisque in culpa lapsus, ad sta-

Matth. 24. v. 48. &c.

1. Reg. 4. v. 17. & 18.

Ibid. 2. 29.

Ezec. 34. 4.

(a) Cod. *plus.*

statum justitiæ ex pastoralis sollicitudinis vigore revocatur. Fracturam vero ligamen astringit, cum culpam disciplina deprimit: ne plaga usque ad interitum defluat, si hanc districtionis severitas non coarctat.

Sed sæpe deterius frangitur, cum fractura incaute (a) colligatur, ita ut gravius scissuram sentiat, si hanc immoderatius ligamēta constringant. Unde necesse est, ut cum peccati vulnus in subditis corrigendo restringitur, magna se sollicitudine etiam districtio ipsa moderetur: quatenus sic jura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. Curandum quippe est, ut Rectorem subditis & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina. Atque inter hæc sollicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam sicut

Lib. 20. Moral n. 14 c. 8. & Epist. 25 lib. 1. in libris Moralibus jam diximus, disciplina vel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse Rectoribus debet & juste consulens misericordia, & pie sæviens disciplina.

Luc. 10. 34. Hinc namque est, quod docente Veritate, per Samaritani studium secundum Lucam semivivus in stabulum duci-

(a) Cod. *ligatur*.

ducitur, & vinum atque oleum vulneribus ejus adhibetur: ut per vinum ſcilicet mordeantur vulnera, per oleum foveantur. Neceſſe quippe eſt, ut quiſquis ſanandis vulneribus præeſt, in vino morſum doloris adhibeat, in oleo mollitiem pietatis: quatenus per vinum mundentur putrida, per oleum foveantur ſananda. Miſcenda ergo eſt lenitas cum ſeveritate; faciendum quoddam ex utroque temperamentum: ut neque multa aſperitate exulcerentur ſubditi, neque nimia benignitate ſolvantur. Quod juxta Pauli vocem ad Hebræos Hebr. 9. 4.
bene illa tabernaculi Arca ſignificat, in qua cum tabulis virga ſimul & manna eſt · quia cum Scripturæ ſacræ ſcientia in boni Rectoris pectore, ſi eſt virga diſtrictionis, ſit & manna dulcedinis. Hinc David in Pſalmo 22. ait: *Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt.* Virga enim Pſ 22. 4.
percutimur, baculo ſuſtentamur. Si ergo eſt diſtrictio virgæ quæ feriat, ſit & conſolatio baculi quæ ſuſtentet. Sit itaque amor, ſed non emolliens: ſit vigor, ſed non exaſperans: ſit zelus, ſed non immoderate ſæviens: ſit pietas, ſed non plus quam expediat, parcens: ut dum ſe in arce regiminis juſtitia clementiaque permiſcet,

miscet, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo constringat.

CAPUT VII.

Ut sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum sollicitudine non relinquens.

Sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum sollicitudine non relinquens: ne aut exterioribus deditus ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet proximis non impendat. Sæpe namque nonnulli velut obliti quod fratribus animarum causa prælati sunt toto cordis adnisu secularibus curis inserviunt: has, cum adsunt, se agere exultant; ad has etiam cum desunt, diebus ac noctibus cogitationis turbidæ æstibus anhelant. Cumque ab his, cessante forsitan opportunitate, quieti sunt, ipsa deterius sua quiete fatigantur. Voluptatem namque censent si actionibus deprimuntur, laborem deputaut si in terrenis nego-

negotiis non laborant. Sicque fit, ut dum se urgeri mundanis tumultibus gaudent, interna quæ alios docere debuerant ignorent. Unde subjectorum quoque proculdubio vita torpescit: quia cum proficere spiritaliter appetit, in exemplo ejus qui sibi prælatus est, quasi in obstaculo itineris offendit. Languente enim capite membra incassum vigent, & in exploratione hostium frustra exercitus velociter sequitur, si ab ipso duce itineris erratur. Nulla subditorum mentes exhortatio sublevat, eorumque culpas increpatio nulla castigat: quia dum per animarum præsulem terreni exercetur officium judicis, a gregis custodia vacat cura Pastoris; & subjecti veritatis lumen apprehendere nequeunt, quia dum Pastoris sensus terrena studia occupant, vento tentationis impulsus Ecclesiæ oculos pulvis cæcat. Quoscontra recte humani generis Redemtor, cum nos a ventris voracitate compesceret secundum Lucam, dicens: *Attendite autem vobis, (a) ut non graventur corda vestra in crapula & ebrietate;* illico adjunxit: *Aut in curis hujus vitæ.* Ubi pavorem quoque protinus intente adiiciens: *Ne forte*, inquit, *superveniat in vos repentina dies illa.* Cujus

Luc. 21. 34.

Ibidem.

(a) al. Cod. pro, *ut non*, *ne*.

jus adventus etiam qualitatem de-
Ibid. 15. nuntiat, dicens: *Tamquam laqueus enim veniet super omnes qui sedent super faciem (a) omnis terræ.* Hinc iterum dicit:
Luc. 16. 13. *Nemo potest duobus dominis servire.* Hinc Paulus religiosorum mentes a mundi consortio contestando, ac potius conveniendo suspendit ad Timothe-
2. Tim. 2. 4. um, dicens: *Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus, ut ei placeat cui se probavit.* Hinc Ecclesiæ Rectoribus & vacandi studia præcipit, & consulendi remedia ostendit ad
1. Cor. 6. 4. Corinthios, dicens: *Secularia igitur judicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad judicandum:* ut ipsi videlicet dispensationibus terrenis inserviant, quos dona spiritalia non exornant. Ac si apertius dicat: Quia penetrare intima nequeunt, saltem necessaria foris operentur. In
Exod. 18. v. 17. & 18. Exodo hinc Moyses, qui cum Deo loquitur, Jethro alienigenæ reprehensione judicatur, quod terrenis populorum negotiis stulto labore deserviat: cui & consilium mox præbetur, ut pro se alios ad jurgia dirimenda constituat, & ipse liberius ad erudiendos populos spiritalium arcana cognoscat.

A (b) subditis ergo inferiora gerenda

(a) Cod. *Orbis*, pro *omnis*. (b) Cod. *subjectis*.

renda sunt, a Rectoribus summa cogitanda: ut scilicet oculum, qui (*a*) prævidendis gressibus præeminet, cura pulveris non obscuret. Caput namque subjectorum sunt cuncti qui præsunt; & ut (*b*) recta pedes valeant itinera carpere, hæc proculdubio caput debet ex alto providere, ne a provectus sui itinere pedes torpeant, cum curvata rectitudine corporis caput sese ad terram declinat. Qua autem mente animarum præsul honore pastorali inter cæteros utitur, si in terrenis negotiis quæ reprehendere in aliis debuit, & ipse versatur? Quod videlicet ex ira justæ retributionis per Prophetam Oseam Dominus minatur, dicens: *Et erit sicut populus, sic Sacerdos*. Sacerdos quippe est ut populus, quando ea agit is qui spiritali officio fungitur, quæ illi nimirum faciunt qui adhuc de studiis carnalibus judicantur. Quod cum magno scilicet dolore charitatis Jeremias Propheta conspiciens, quasi sub destructione templi deplorat, dicens: *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum?* Quid namque auro, quod metallis cæteris præeminet, nisi excellentia sanctitatis?

Osee 4.9

Threni 4. 1.

(a) Cod. *providendis*. (b) Cod. *recto pede*.

tis? Quid colore optimo, nisi cunctis amabilis reverentia religionis exprimitur? Quid sanctuarii lapidibus, nisi sacrorum ordinum personæ signantur? Quid platearum nomine, nisi præsentis vitæ latitudo figura-
πλάτος. tur? Quia enim Græco eloquio *plátos* latitudo latine dicitur, profecto a latitudine plateæ sunt vocatæ. Per se-
Matth. 7. 13. metipsam vero Veritas dicit: *Lata & spatiosa via est quæ ducit ad perditionem.* Aurum igitur obscuratur, cum terrenis actibus sanctitatis vita polluitur. Color optimus commutatur, cum quorumdam qui degere religiose credebantur, æstimatio anteacta minuitur. Nam cum quilibet post sanctitatis habitum terrenis se actibus inserit, quasi colore permutato ante humanos oculos ejus reverentia despecta pallescit. Sanctuarii quoque lapides in plateas disperguntur, cum causarum sæcularium foras lata itinera expetunt hi, qui ad ornamentum Ecclesiæ internis mysteriis quasi in secretis tabernaculi vacare debuerunt. Ad hoc quippe sanctuarii lapides fiebant, ut intra Sancta sanctorum in vestimento summi Sacerdotis apparerent. Cum vero ministri religionis a subditis honorem Redemptoris sui ex merito vitæ non exigunt, sanctuarii
lapi-

lapides in ornamento Pontificis non ſunt. Qui nimirum ſanctuarii lapides diſperſi per plateas jacent, cum perſonæ ſacrorum ordinum voluptatum ſuarum latitudini deditæ, terrenis negotiis inhærent. Et notandum, quod non hos diſperſos in plateis, ſed in capite platearum dicit: quia & cum terrena agunt, ſummi videri appetunt; ut & lata itinera teneant ex voluptate delectationis, & tamen in platearum ſint capite ex honore ſanctitatis.

Nil quoque obſtat ſi ſanctuarii lapides eoſdem ipſos quibus conſtructum ſanctuarium exiſtebat, accipimus: qui diſperſi in platearum capite jacent, quando ſacrorum ordinum viri terrenis actibus ex deſiderio inſerviunt, ex quorum prius officio ſanctitatis gloria ſtare videbatur. Sæcularia itaque negotia aliquando ex compaſſione toleranda ſunt, numquam vero ex amore requirenda: ne cum mentem diligentis aggravant, hanc ſuo victam pondere ad ima de cæleſtibus mergant. At contra nonnulli gregis quidem curam ſuſcipiunt, ſed ſic ſibimet vacare ad ſpiritalia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur. Qui cum curare corporalia funditus negligunt, ſubdito-

ditorum necessitatibus minime concurrunt. Quorum nimirum prædicatio plerumque despicitur; quia dum delinquentium facta corripiunt, sed tamen eis necessaria præsentis vitæ non tribuunt, nequaquam libenter audiuntur. Egenis etenim mentem doctrinæ sermo non penetrat, si hunc apud ejus animum manus misericordiæ non commendat. Tunc autem verbi semen facile germinat, quando hoc in audientis pectore pietas prædicantis rigat. Unde Rectorem necesse est, ut interiora possit infundere, cogitatione innoxia etiam exteriora providere. Sic itaque Pastores erga interiora studia subditorum suorum ferveant, quatenus in eis exterioris quoque vitæ providentiam non relinquant. Nam quasi jure, ut diximus, a percipienda prædicatione gregis animus frangitur, si cura exterioris subsidii a Pastore negligatur. Unde & primus Pastor sollicite ad-
1. Petr. 5. 1. monet, dicens: *Seniores qui in vobis sunt, obsecro consenior & testis Christi passionum, qui & ejus, quæ in futuro revelanda est, gloriæ communicatur, pascite qui in vobis est gregem Dei.* Qui hoc in loco pastionem cordis an corporis suaderet, aperuit cum protinus adjunxit: *Providentes non coacte, sed spontanee*

secun-

secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie. Quibus profecto verbis Pastoribus pie præcavetur, nedum subjectorum inopiam satiant, se mucrone ambitionis occidant: ne cum per eos carnis subsidiis reficiuntur proximi, ipsi remaneant a justitiæ pane jejuni. Hanc Pastorum sollicitudinem Paulus excitat ad Timotheum, dicens: *Qui suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Inter hæc itaque metuendum semper est, & vigilanter intuendum, ne dum cura ab eis exterior agitur, ab interna intentione mergantur. Plerumque enim, ut prædiximus, corda Rectorum dum temporali sollicitudini incaute deserviunt, ab intimo amore frigescunt, & foras (a) fusa oblivisci non metuunt, quia animarum regimina susceperunt. Sollicitudo ergo quæ subditis exterius impenditur, sub certa necesse est mensura teneatur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: *Sacerdotes caput suum non radent, neque comam nutrient, sed tondentes attondeant capita sua.* Sacerdotes namque jure vocati sunt, qui ut sacrum ducatum præbeant, fidelibus præsunt. Capilli vero in capite, exteriores sunt cogitationes in mente: qui dum super cerebrum insensibiliter oriun-

1. Tim. 5. 8.

Ezech. 44. 20.

(a) Cod. *fusi.*

oriuntur, curas vitæ præsentis designant; quæ ex sensu negligenti, quia importune aliquando prodeunt, quasi nobis non sentientibus procedunt. Quia igitur cuncti qui præsunt, habere quidem sollicitudines exteriores debent, nec tamen eis vehementer incumbere, Sacerdotes recte, & caput prohibentur radere, & comam nutrire: ut cogitationes carnis de vita subditorum nec a se funditus amputent, nec rursum ad crescendum nimis relaxent. Ubi & bene dicitur: *Ibidem.* *Tondentes tondeant capita sua*: ut videlicet curæ temporalis sollicitudinis & quantum necesse est prodeant, & tamen recidantur citius, ne immoderatius excrescant. Dum igitur & per administratam exteriorem providentiam corporum vita protegitur, & rursus per (a) moderatam cordis intentionem non impeditur, capilli in capite Sacerdotis & servantur ut cutem cooperiant, & resecantur ne oculos claudant.

(a) Cod. *immoderatam*.

CA-

CAPUT VIII.

Ne placere Rector suo studio hominibus appetat, sed tamen ad quod placere debeat, intendat.

INter hæc quoque necesse est, ut Rector solerter invigilet, ne hunc cupido placendi hominibus pulset: ne cum studiose interiora penetrat, cum provide exteriora subministrat, se magis a subditis diligi quam veritatem quærat: ne cum bonis actibus fultus, a mundo videtur alienus, hunc auctori reddat extraneum amor suus. Hostis namque Redemptoris est, qui per recta opera quæ facit, ejus vice ab Ecclesia amari concupiscit: quia adulterinæ cogitationis reus est, si placere puer sponsæ oculis appetit, per quem sponsus dona transmisit. Qui nimirum amor proprius cum Rectoris mentem ceperit, aliquando hanc inordinate ad mollitiem, aliquando vero ad asperitatem rapit. Ex amore etenim suo mens Rectoris in mollitiem vertitur; quia cum peccantes subditos respicit, ne erga hunc eorum dilectio torpeat, corripere non præsumit: nonnumquam vero errata subditorum quæ incre-

crepare debuerat, adulationibus demulcet. Unde bene per Ezechielem
Ezech. 13. 18. Prophetam dicitur: *Væ his qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas*. Pulvillos quippe sub omni cubito manus ponere, est cadentes a sua rectitudine animas, atque in hujus mundi se delectatione reclinantes, blanda adulatione refovere. Quasi enim pulvillo cubitus, vel cervicalibus caput jacentis excipitur, cum correptionis duritia peccanti subtrahitur, eique mollities favoris adhibetur, ut in errore molliter jaceat, quem nulla asperitas contradictionis pulsat. Sed hæc Rectores, qui semetipsos diligunt, his proculdubio exhibent, a quibus se noceri posse in studio gloriæ temporalis timent. Nam quos nil contra se valere conspiciunt, hos nimirum asperitate rigidæ semper invectionis premunt, numquam clementer admonent, sed pastoralis mansuetudinis obliti, jure dominationis terrent. Quos recte per Prophetam Ezechielem divina vox increpat, dicens:
Ezech. 34. 4. *Vos autem cum austeritate imperabatis eis & cum potentia*. Plus enim se suo auctore diligentes, jactanter erga subditos se erigunt, nec quid agere debeant,

beant, ſed quid valeant attendunt: nil de ſubſequenti judicio metuunt, improbe de temporali poteſtate gloriantur: libet ut licenter & illicita faciant, & ſubditorum nemo contradicat. Qui ergo (a) & prava ſtudet agere, & tamen ad hæc vult cæteros tacere, ipſe ſibimet teſtis eſt, quia plus veritate ſe appetit diligi, quam contra ſe non vult defendi. Nemo quippe eſt qui ita vivat, ut aliquatenus non delinquat. Ille ergo ſe ipſo amplius veritatem deſiderat amari, qui ſibi a nullo vult contra veritatem parci. Hinc etenim Petrus increpationem Pauli libenter accepit: hinc David correptionem ſubditi humiliter audivit: quia Rectores boni dum privato diligere amore ſe neſciunt, liberæ puritatis verbum a ſubditis obſequium humilitatis credunt. Sed inter hæc neceſſe eſt, ut cura regiminis tanti, moderaminis arte temperetur, quatenus ſubditorum mens cum quædam recte ſentire potuerit, ſic in vocis libertatem prodeat, ut tamen libertas in ſuperbiam non erumpat: ne dum fortaſſe immoderatius linguæ eis libertas conceditur, vitæ ab his humilitas amittatur.

Galat. 2. 11.

2. *Reg.* 12. 7.

D Scien-

(a) Cod. *Qui ergo vult prava agere, & tamen ad hæc cæteros tacere.*

Sciendum quoque est quod oporteat, ut Rectores boni placere hominibus appetant, sed ut suæ æstimationis dulcedine proximos in affectum veritatis trahant, non ut se amari desiderent, sed ut dilectionem suam quasi quamdam viam faciant, per quam corda audientium ad amorem Conditoris introducant. Difficile quippe est, ut quamlibet recta denuntians prædicator qui non diligitur, libenter audiatur. Debet ergo qui præest, & studere se diligi, quatenus possit audiri, & tamen amorem suum pro semetipso non quærere, ne inveniatur ei, cui servire per officium cernitur, occulta cogitationis tyrannide resultare. Quod bene Paulus insinuat, cum sui nobis studii occulta manifestat, ad Corinthios dicens:
1. Cor. 10. 33. *Sicut & ego per omnia omnibus placeo.* Qui tamen rursus ad Galatas dicit:
Galat. 1. 10. *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Placet ergo Paulus, & non placet: quia in eo quod placere appetit, non se, sed per se hominibus placere veritatem quærit.

CA-

CAPUT IX.

Quod scire sollicite Rector debet, quia plerumque vitia virtutes se esse mentiuntur.

SCire etiam Rector debet quod plerumque vitia virtutes se esse mentiuntur. Nam sæpe sub parcimoniæ nomine se tenacia palliat, contraque se effusio sub appellatione largitatis occultat. Sæpe inordinata remissio pietas creditur, & effrenata ira spiritalis zeli virtus æstimatur. Sæpe præcipitata actio velocitatis efficacia, atque agendi tarditas gravitatis consilium putatur. Unde necesse est ut Rector animarum, virtutes ac vitia vigilanti cura discernat, ne aut cor tenacia occupet, & parcum se videri in dispensationibus exultet: aut cum effuse quid perditur, largum se quasi miserando glorietur: aut remittendo quod ferire debuit, ad æterna supplicia subditos pertrahat; aut immaniter feriendo quod delinquitur, ipse gravius delinquat: aut hoc quod agi recte ac graviter potuit, immature præveniens leviget; aut bonæ actionis meritum differendo, ad deteriora permutet.

CAPUT X.

Quæ esse debet Rectoris discretio correptionis & dissimulationis, fervoris, & mansuetudinis.

SCiendum quoque est, quod aliquando subjectorum vitia prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: aliquando & aperte cognita, mature toleranda, aliquando vero subtiliter & occulta perscrutanda: aliquando leniter arguenda, aliquando autem vehementer increpanda. Nonnulla quippe, ut diximus, prudenter dissimulanda sunt, sed quia dissimulantur, indicanda: ut cum delinquens & deprehendi se cognoscit & perpeti, has quas in se tacite tolerari considerat, augere culpas erubescat, seque se judice puniat, quem sibi apud se Rectoris patientia clementer excusat. Qua scilicet dissimulatione bene Judæam Dominus corripit, cum per
Isai. 57. 11. Isaiam Prophetam dicit: *Mentita es, & mei non es recordata, neque cogitasti in corde tuo, quia ego tacens & quasi non videns.* Et dissimulavit ergo culpas, & innotuit: quia & contra peccantem tacuit, & hoc ipsum tamen quia tacuerit

cuerit dixit. Nonnulla autem vel aperte cognita, mature toleranda sunt, cum videlicet rerum minime opportunitas congruit, ut aperte corrigantur. Nam secta immature vulnera deterius infervescunt, & nisi cum tempore medicamenta conveniant, constat proculdubio quod medendi officium amittant. Sed cum tempus subditis ad correptionem quæritur, sub ipso culparum pondere patientia Præsulis exercetur. Unde bene per Psalmistam in Psalmo 128. dicitur: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores*. In dorso quippe onera sustinemus. Supra dorsum igitur suum fabricasse peccatores queritur, ac si aperte dicat: Quos corrigere nequeo, quasi superimpositum onus porto. *Ps. 128. 3*

(*a*) Nonnulla autem occulta subtiliter sunt perscrutanda, ut quibusdam signis erumpentibus, Rector in subditorum mente omne, quod clausum latet, inveniat, & interveniente correptionis articulo, ex minimis majora cognoscat. Unde recte ad Ezechielem dicitur: *Fili hominis, fode parietem*. Ubi mox idem Propheta subjungit: *Et cum fodissem parietem, ap-* *Ezech. 8. 8.* *Ibid. v. 9. & 10.*

 paruit

(a) In margine Cod. caractere pœne cœvo. *Nota; pro scrutinio utilissimo in confessionibus fiendo.*

paruit ostium unum. Et dixit ad me: Ingredere, & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic. Et ingressus vidi: & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio, & universa idola domus Israel depicta erant in pariete. Per Ezechielem quippe præpositorum (a) persona signatur, per parietem duritia subditorum. Et quid est parietem fodere, nisi acutis inquisitionibus duritiam cordis aperire? Quem cum fodisset, apparuit ostium: quia cum cordis duritia vel studiosis percunctationibus, vel maturis correptionibus scinditur, quasi quædam janua ostenditur, ex qua omnia in eo qui corripitur cogitationum interiora videantur. Unde & bene illic sequi-
Ibidem. tur: *Ingredere & vide abominationes pessimas, quas isti faciunt hic.* Quasi ingreditur, ut abominationes aspiciat, qui discussis quibusdam signis exterius apparentibus, ita corda subditorum penetrat, ut cuncta ei, quæ illicite cogitantur, innotescant. Unde
Ibidem. & subdidit: *Et ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium, & animalium abominatio.* In reptilibus cogitationes omnino terrenæ signantur, in animalibus vero jam quidem aliquantulum a terra suspensæ, sed adhuc terrenæ

(a) Cod. *ordo*, *ac persona*.

renæ mercedis præmia requirentes. Nam reptilia toto ex corpore terræ inhærent, animalia autem magna ex parte corporis a terra suspensa sunt, appetitu tamen gulæ ad terram semper inclinantur. Reptilia itaque sunt intra parietem, quando cogitationes volvuntur in mente, quæ a terrenis desideriis numquam levantur. Animalia quoque sunt intra parietem, quando & si qua jam justa, si qua honesta cogitantur, appetendis tamen lucris temporalibus honoribusque deserviunt, & per semetipsa quidem jam quasi a terra suspensa sunt, sed adhuc per ambitum quasi per gulæ desiderium sese ad ima submittunt. Unde & bene subditur: *Et universa idola domus Israel depicta erant in pariete*. Scriptum quippe est ad Colossenses: *Et avaritia, quæ est idolorum servitus*. Recte ergo post animalia, idola describuntur: quia etsi honesta actione nonnulli jam quasi a terra se erigunt, ambitione tamen inhonesta semetipsos ad terram deponunt. Bene autem dicitur, *Depicta erant*: quia dum exteriorum rerum intrinsecus species attrahuntur, quasi in corde depingitur quidquid fictis imaginibus deliberando cogitatur. Notandum itaque est, quia prius, foramen in pariete,

Ezech. 8. 10.

Coloss. 3. 5.

riete, ac deinde ostium cernitur, & tunc demum occulta abominatio demonstratur: quia nimirum uniuscujusque peccati prius signa forinsecus, deinde janua apertæ iniquitatis ostenditur, & tunc demum omne malum, quod intus latet, aperitur.

Nonnulla autem sunt leniter arguenda: nam cum non malitia, sed sola ignorantia vel infirmitate delinquitur, profecto necesse est, ut magno moderamine ipsa delicti correptio temperetur. Cuncti quippe quousque in hac mortali carne subsistimus, corruptionis nostræ infirmitatibus subjacemus. Ex se ergo debet quisque colligere qualiter alienæ (a) hunc oporteat imbecillitati misereri, ne contra infirmitatem proximi, si ad increpationis vocem ferventius rapitur, oblitus sui esse videatur. Unde bene Paulus ad Galatas admonet, di-
Galat.6 1. cens: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, instruite hujusmodi in spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu tenteris*. Ac si aperte dicat: Cum displicet ex aliena infirmitate quod conspicis, pensa quod es; ut in increpationis zelo se spiritus temperet, dum sibi quoque quod increpat timet.

Non-

(a) Cod. *nunc*.

Nonnulla autem sunt vehementer increpanda, ut cum culpa ab auctore non cognoscitur, quanti sit ponderis, ab increpantis ore sentiatur. Et cum sibi quis malum, quod perpetravit, levigat, hoc contra se graviter ex corripientis asperitate pertimescat. Debitum quippe Rectoris est supernæ patriæ gloriam per vocem prædicationis ostendere, quanta in hujus vitæ itinere tentamenta antiqui hostis lateant aperire, & subditorum mala, quæ tolerari leniter non debent, cum magna zeli asperitate corrigere: ne si minus contra culpas accenditur, culparum omnium reus ipse teneatur. Unde bene ad Ezechielem dicitur: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo civitatem Jerusalem.* Ezech. 4. 1. Statimque subjungitur: *Et ordinabis adversus eam obsidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.* Eique ad munitionem suam protinus subinfertur: *Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem.* Cujus enim Ezechiel Propheta nisi magistrorum speciem tenet? Cui dicitur: *Sume tibi laterem, & pones eum coram te, & describes in eo civitatem Jerusalem.*

Sancti quippe doctores sibi laterem sumunt, quando (*a*) terrenum auditorum cor, ut doceant, apprehendunt. Quem scilicet laterem coram se ponunt; quia tota illud mentis intentione custodiunt. In quo & civitatem Jerusalem jubentur describere, quia prædicando terrenis cordibus curant summopere, quæ sit supernæ pacis visio, demonstrare. Sed quia incassum gloria patriæ cælestis agnoscitur, nisi & quanta hic irruant hostis callidi tentamenta, noscantur, (*b*) apte subjungitur: *Et ordinabis adversus eam obsidionem, & ædificabis munitiones*. Sancti quippe prædicatores obsidionem circa laterem, in quo Jerusalem civitas descripta est, ordinant, quando terrenæ menti, sed jam superna patriam requirenti, quanta eam in hujus vitæ tempore vitiorum impugnet adversitas demonstrant. Nam cum unumquodque peccatum quomodo proficientibus insidietur, ostenditur, quasi obsidio circa civitatem Jerusalem voce prædicatoris ordinatur. Sed quia non solum debent innotescere qualiter vitia (*c*) impugnent, verum etiam quomodo cu-

(a) Cod. *terrenorum*.
(b) Cod. *aperte*.
(c) Cod. *impugnetur*.

custoditæ nos virtutes roborent, recte subjungitur: *Et ædificabis munitiones.* Munitiones quippe sanctus prædicator ædificat, quando quæ virtutes quibus resistant vitiis demonstrat. Et quia crescente virtute, plerumque bella tentationis augentur, recte adhuc additur: *Et comportabis aggerem, & dabis contra eam castra, & pones arietes in gyro.* Aggerem namque comportat, quando prædicator quisque molem crescentis tentationis enuntiat. Et contra Jerusalem castra erigit, quando rectæ intentioni audientium hostis callidi circumspectas & quasi incomprehensibiles insidias prædicit. Atque arietes in gyro ponit, cum tentationum aculeos in hac vita nos undique circumdantes, & virtutum murum perforantes innotescit.

Sed cuncta hæc, licet subtiliter Rector insinuet, nisi contra delicta singulorum æmulationis spiritu ferveat, nullam sibi in perpetuum absolutionem parat. Unde illic adhuc recte subjungitur: *Et tu sume tibi sartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter civitatem.* Per sartaginem quippe frixura mentis, per ferrum vero increpationis fortitudo signatur. Quid vero acrius doctoris

mentem, quam zelus Dei frigit & excruciat? Unde Paulus hujus sartaginis utebatur frixura ad Corinthios II.
2. Cor. 11. 29. cum diceret: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non uror?* Et quia quisquis zelo Dei accenditur, ne damnari ex negligentia debeat, forti in perpetuum custodia munitur, recte dicitur: *Pones eam murum ferreum inter te & civitatem*. Sartago enim ferrea murus ferreus inter Prophetam & civitatem ponitur; quia cum nunc fortem zelum Rectores exhibent, eumdem zelum postmodum inter se & auditores suos fortem munitionem tenent: ne tunc ad vindictam destituti sint, si nunc fuerint in correptione dissoluti.

Sed inter hæc sciendum est, quia dum ad increpationem se mens doctoris exasperat, difficile valde est, ut non aliquando & ad aliquid quod dicere non debet, erumpat. Et plerumque contingit, ut dum culpa subditorum cum magna invectione corripitur, magistri lingua usque ad excessus verbi pertrahatur. Cumque increpatio immoderate accenditur, corda delinquentium in desperatione deprimuntur. Unde necesse est, ut exasperatus Rector, cum subditorum

rum

rum mentem plus se quam debuit percussisse considerat, apud se semper ad pœnitentiam recurrat: ut per lamenta veniam in conspectu veritatis obtineat, ex eo etiam quod per zeli ejus studium peccat. Quod figurate Dominus per Moysem præcipit in Deuteronomio, dicens: *Si quis abierit cum amico suo simpliciter in silvam ad ligna cædenda, & lignum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum ejus percusserit & occiderit, hic ad unam supradictarum urbium fugiet, & vivet: ne forte proximus ejus, cujus effusus est sanguis, doloris stimulo persequatur & apprehendat eum, & percutiat animam ejus.* Deuter. 19.v.4.5 Ad silvam quippe cum amico imus, quoties ad intuenda subditorum delicta convertimur. Et simpliciter ligna succidimus, cum delinquentium vitia pia intentione resecamus. Sed securis manu fugit, cum sese increpatio, plus quam necesse est, in asperitatem pertrahit. Ferrumque de manubrio prosilit, cum de correptione sermo durior excedit. Et amicum percutit & occidit, quia auditorem suum prolata contumelia a spiritu dilectionis interficit. Correpti namque mens repente ad odium proruit, si hanc immoderata increpatio plus quam debuit, addicit. Sed is qui incaute ligna

per-

percutit, & proximum extinguit, ad tres necesse est urbes fugiat, ut in una earum defensus vivat: quia si ad pœnitentiæ lamenta conversus, in unitate sacramenti sub, spe, fide, & charitate absconditur, reus perpetrati homicidii non tenetur. Eumque extincti proximus & cum invenerit non occidit: quia cum districtus judex venerit, qui sese nobis per naturæ nostræ consortium junxit, ab eo proculdubio culpæ reatum non expetit, quem sub ejus venia fides, spes, & charitas abscondit.

CAPUT XI.

Quantum Rector sacræ Legis meditationibus esse debeat intentus.

SEd omne hoc rite a Rectore agitur, si supernæ formidinis & dilectionis spiritu afflatus, studiose quotidie sacri eloquii præcepta meditetur: ut in eo vim sollicitudinis, & erga cælestem vitam providæ circumspectionis, quam humanæ conversationis usus indesinenter destruit, divinæ admonitionis verba restaurent: & qui ad vetustatem vitæ per societatem sæcularium ducitur, ad amorem semper spiritalis patriæ compunctionis

ctionis aſpiratione renovetur. Valde namque inter humana verba cor defluit: cumque indubitanter conſtet, quod externis occupationum tumultibus impulſum a ſemetipſo corruat, ſtudere inceſſabiliter debet, ut per eruditionis ſtudium reſurgat. Hinc eſt enim quod prælatum gregi diſcipulum Paulus admonet, dicens: *Dum venio, attende lectioni*. Hinc David ait: *Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea eſt*. Hinc Moyſi Dominus de portanda Arca præcepit, dicens: *Facies quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor Arcæ angulos, facieſque vectes de lignis ſethim, & operies auro, induceſque per circulos qui ſunt in Arcæ lateribus, ut portetur in eis, qui ſemper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis*. Quid per Arcam, niſi Sancta Eccleſia figuratur? Cui quatuor circuli aurei per quatuor angulos jubentur adjungi: quia in eo quod per quatuor mundi partes dilatata tenditur, proculdubio quattuor Sancti Evangelii libris accincta prædicatur. Vecteſque de lignis ſethim fiunt, qui eiſdem ad portandum circulis inſerûtur: quia fortes perſeveranteſque doctores velut imputribilia ligna quærendi ſunt, qui inſtructioni ſacrorum voluminum ſemper inhærentes, Sanctæ

1. Tim. 4. 13.

Pſ. 118. 97.

Exod. 25. v. 12. &c.

ctæ Ecclesiæ unitatem denuntient, & quasi intromissis circulis Arcam portent. Vectibus quippe Arcam portare, est bonis doctoribus Sanctam Ecclesiã ad rudes infidelium mentes prædicando deducere. Qui auro quoque jubentur operiri, ut dum sermone aliis insonant, ipsi etiam vitæ splendore fulgescant. De quibus apte subditur: *Qui semper erunt in circulis, nec umquam extrahentur ab eis.* Quia nimirum necesse est, ut qui ad officium prædicationis excubant, a sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis semper jubentur, ut cum portari Arcam opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia videlicet cum spiritale aliquid a subditis Pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cum quæstionem debet enodare. Sed circulis vectes inhæreant, ut doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditantes, testamenti Arcam sine mora elevent, si quidquid necesse est, protinus docent. Unde bene primus Pastor Ecclesiæ Pastores cæteros admonet, dicens: *Parati semper ad satisfactionem omni poscenti vos rationem de ea quæ in vobis est spe.* Ac si aperte dicat: Ut ad portandam Arcam nulla mora præpediat, vectes a circulis numquam recedant.

1. Petr. 3. 15.

TER-

TERTIA PARS

QUALITER RECTOR

Bene vivens debeat docere, & admonere subditos.

PROLOGUS.

QVia igitur qualis esse debeat Pastor ostendimus, nunc qualiter doceat, demonstremus. Ut enim longe ante nos reverendæ memoriæ Gregorius Nazianzenus edocuit, non una eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas astringit. Sæpe namque aliis officiunt, quæ aliis prosunt. Quia & plerumque herbæ, quæ hæc animalia nutriunt, alia occidunt: & lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat. Et medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit: & panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari Orat. 1.

mari debet sermo doctorum, ut & (a) ad sua singulis congruat, & tamen a communis ædificationis arte numquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi ut ita dixerim, quædam in cithara tensiones stratæ chordarum? quas tangendi artifex, ut non sibimetipsi dissimile canticum faciat, dissimiliter pulsat. Et idcirco cordæ consonam modulationem reddunt: quia uno quidem plectro, sed non uno impulsu feriuntur. Unde & doctor quisque, ut in una cunctos virtute charitatis ædificet, ex una doctrina, non una eademque exhortatione tangere corda audientium debet.

CAPUT I.

Quanta debet esse diversitas in arte prædicationis.

ALiter namque admonendi sunt viri, atque aliter fœminæ.
Aliter juvenes, aliter senes.
Aliter inopes, aliter locupletes.
Aliter læti, aliter tristes.
Aliter subditi, aliter prælati.
Aliter servi, aliter domini.
Aliter hujus mundi sapientes, aliter hebetes. Ali-

(a) Cod. *singula singulis*.

Aliter impudētes, aliter verecundi.

Aliter protervi, aliter pusillanimes.

Aliter impatientes, aliter patientes.

Aliter benevoli, aliter invidi.

Aliter simplices, aliter impuri.

Aliter incolumes, aliter ægri.

Aliter qui flagella metuunt, & propterea innocenter vivunt; aliter qui sic in iniquitate duruerunt, ut neque per flagella corrigantur.

Aliter nimis taciti, aliter multiloquio vacantes.

Aliter pigri, aliter præcipites.

Aliter mansueti, aliter iracundi.

Aliter umiles, aliter elati.

Aliter pertinaces, aliter inconstantes.

Aliter gulæ dediti, aliter abstinentes.

Aliter qui sua misericorditer tribuunt, aliter qui aliena rapere contendunt.

Aliter qui nec aliena rapiunt, nec sua largiuntur.

Aliter qui & ea quæ habent, tribuunt, & tamen aliena rapere non desistunt.

Aliter discordes, aliter pacati.

Aliter seminantes jurgia, aliter pacifici.

Aliter qui sacræ Legis verba non in-

intelligunt recte; aliter qui recte quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur.

Aliter qui cum digne prædicare valeant, præ nimia humilitate formidant; aliter quos a prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit.

Aliter qui in hoc quod temporaliter appetunt, prosperantur; aliter qui ea quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur.

Aliter conjugiis obligati, aliter a conjugii nexibus liberi.

Aliter (a) admixtionem carnis experti, aliter ignorantes.

Aliter qui peccata deplorant operum, aliter qui cogitationum.

Aliter qui commissa plangunt, nec tamen deserunt; aliter qui deserunt, nec tamen plangunt.

Aliter qui illicita quæ faciunt, etiam laudant; qui aliter accusant prava, nec tamen devitant.

Aliter qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur.

Aliter qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt; aliter qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in

(a) Cod. *commixtionem*.

in gravioribus demerguntur.

Aliter qui bona nec incohant, aliter qui inchoata minime consumant.

Aliter qui mala occulte agunt, & bona publice; aliter qui bona quæ faciunt abscondunt, & tamen quibusdam factis publice mala de se opinari permittunt.

Sed quid utilitatis est, quod cuncta hæc collecta (a) numeratione transcurrimus, si non etiam admonitionis modos per singula, quanta possumus brevitate, pandamus.

CAPUT II.

Quomodo admonendi sunt viri, & fœminæ.

Aliter igitur admonendi sunt viri, atque aliter fœminæ: quia illis graviora, istis vero injungenda sunt leviora, ut illos magna exerceant, istas autem levia demulcendo convertant.

CAPUT III.

Quomodo admonendi sint juvenes, & senes.

Aliter admonendi sunt juvenes, atque aliter senes: quia illos plerumque severitas admonitionis ad pro-

(a) Cod. *enumeratione.*

profectum dirigit; istos vero ad meliora opera deprecatio blanda componit. Scriptum quippe est: *Seniorem ne increpaveris, sed obsecra ut patrem.*

1. Tim. 5. 1.

CAPUT IV.

Quomodo admonendi sint inopes & divites.

Aliter admonendi sunt inopes, atque aliter locupletes: illis namque offerre consolationis solatium contra tribulationem, istis vero inferre metum contra elationem debemus. Inopi quippe a Domino per
Isaia 54. 4. Prophetam Isaiam dicitur: *Noli timere, quia non confunderis.* Cui non
Ibidem. v. 11. longe post blandiens, dicit: *Paupercula tempestate convulsa.* Rursumque
Ibidem 48. 10. hanc consolatur, dicens: *Elegi te in camino paupertatis.* At contra Paulus
1. Tim. 6. 17. Timotheo discipulo de divitibus dicit: *Divitibus hujus seculi præcipe non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum suarum.* Ubi notandum valde est, quod humilitatis doctor memoriam divitum faciens non ait, Roga, sed *Præcipe*: quia etsi impendenda est pietas infirmitati, honor tamen non debetur elationi. Talibus ergo rectum quod dicitur, tanto rectius jube-

jubetur, quanto & in rebus transitoriis altitudine cogitationis intumescunt. De his in Evangelio Dominus dicit: *Væ vobis divitibus, qui habetis consolationem vestram*. Quia enim quæ sunt æterna gaudia nesciunt, ex præsentis vitæ abundantia consolantur. (*a*) Offerenda est ergo eis consolatio, quos caminus paupertatis excoquit; atque illis inferendus est timor, quos consolatio gloriæ temporalis extollit: ut & illi discant, quia divitias quas non conspiciunt, possident; & isti cognoscant, quia eas, quas conspiciunt, nequaquam tenere possunt. Plerumque tamen personarum ordinem permutat qualitas morum: ut sit dives humilis, sit pauper elatus. Unde mox prædicantis lingua cum audientis debet vita componi: ut tanto districtius in paupere elationem feriat, quanto eam nec illata paupertas inclinat, & tanto lenius humilitatem divitum mulceat, quanto eos nec abundantia quæ sublevat, exaltat.

Luc. 6. 24.

Nonnumquam tamen etiam superbus dives exhortationis blandimento placandus est: quia & plerumque dura vulnera per lenia fomenta mollescunt, & furor insanorum sæpe ad salutem medico blandiente reducitur:

cum-

(a) Cod. *proferenda*.

cumque eis in dulcedine condescenditur, languor insaniæ mitigatur. Neque enim negligenter intuendum est, quod cum Saulem in Regum libro primo, spiritus adversus invaderet, apprehensa David cithara, ejus
1. Reg. 18. 10. vesaniam sedabat. Quid enim per Saulem nisi elatio potentum; & quid per David innuitur, nisi humilis vita Sanctorum? Cum ergo Saul ab immundo spiritu arripitur David canente, ejus væsania temperatur: quia cum sensus potentum per elationem in furorem vertitur, dignum est ut ad salutem mentis quasi dulcedine citharæ, locutionis nostræ tranquillitate revocetur. Aliquando autem cum hujus sæculi potentes arguuntur, prius per quasdam similitudines velut de alieno negotio requirendi sunt, & cum rectam sententiam quasi in alterum protulerint, tunc modis congruentibus de proprio reatu feriendi sunt: ut mens temporali potentia tumida, contra corripientem nequaquam se erigat, quæ suo sibi judicio superbiæ cervicem calcat; & in nulla sui defensione se exerceat, quam
2. Reg. 12. v. 4. 5. &c. sententia proprii oris ligat. Hinc est enim quod Nathan Propheta in libro Regum arguere Regem venerat, & quasi de causa pauperis contra divitem

tem judicium quærebat; ut prius Rex sententiam diceret, & reatum suum postmodum audiret, quatenus nequaquam justitiæ contradiceret, quam ipse in se protulisset. Vir itaque sanctus & peccatorem considerans & Regem, miro ordine audacem reum prius per confessionem ligare studuit, & postmodum per invectionem secare. Celavit paululum quem quæsivit, sed percussit repente quem tenuit. Pigrius enim fortasse incideret, si ab ipso sermonis exordio aperte culpam ferire voluisset; sed præmissa similitudine, eam quam occultabat exacuit increpationem. Ad ægrum medicus venerat, secandum vulnus videbat, sed de patientia ægri dubitabat. Abscondit igitur ferrum medicinale sub veste, quod eductum subito fixit in vulnere, ut secantem gladium sentiret æger, antequam cerneret, ne si ante cerneret, sentire recusaret.

CAPUT V.

Quomodo admonendi læti, & tristes.

Aliter admonendi sunt læti, atque aliter tristes. Lætis videlicet inferenda sunt tristia quæ sequuntur ex supplicio: tristibus vero inferenda

sunt læta quæ promittuntur ex regno. Discant læti ex minarum asperitate quod timeant; audiant tristes præmiorum gaudia de quibus præsumant. Illis quippe secundum Lucam dicitur: *Væ vobis qui ridetis nunc, quoniam flebitis*: isti vero eodem magistro docente audiunt secundum Joannem; *Iterum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet a vobis*. Nonnulli autem læti vel tristes non rebus fiunt, sed conspersionibus existunt. Quibus profecto intimandum est quod quædam vitia quibusdam conspersionibus juxta sunt. Habent enim læti ex propinquo luxuriam, tristes iram. Unde necesse est ut non solum quisque consideret quod ex conspersione sustinet, sed etiam quod ex vicino deterius perurget: ne dum nequaquam pugnat contra hoc quod tolerat, ei quoque, a quo se liberum æstimat, vitio succumbat.

Luc. 6. 25.

Joan. 16. 22.

CAPUT VI.

Quomodo admonendi subditi & prælati.

ALiter admonendi sunt subditi, atque aliter prælati. Illos ne subjectio conterat, istos ne locus superior

perior extollat. Illi ne minus quæ jubentur impleant, isti ne plus justo jubeant quæ compleantur. Illi ut humiliter subjaceant, isti ut temperanter præsint. Nam quod intelligi & figuraliter potest, illis dicitur ad Ephesios: (a) *Filii, obedite parentibus vestris in Domino:* istis vero præcipitur: *Et patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros.* Illi discant quomodo ante occulti arbitri oculos sua interiora componant, isti quomodo etiam commissis sibi exempla bene vivendi exterius præbeant.

Ephes. 6. 1.

Coloss. 3. v. 20. & 21.

Scire etenim prælati debent, quia si perversa umquam perpetrant, tot mortibus digni sunt, quot ad subditos suos perditionis exempla transmittunt. Unde necesse est, ut tanto se cautius a culpa custodiant, quanto per prava quæ faciunt, non soli moriuntur: (sed aliorum animarum, quas pravis exemplis destruxerunt, rei sunt.) Unde admonendi sunt illi, ne districtius puniantur si absoluti reperiri nequiverint saltem de se: isti ne de subditorum erratibus judicentur, etiamsi se jam de se securos inveniunt. Illi ut tanto circa se sollicitius vivant, quanto eos aliena cura non implicat: isti vero ut

(a) Cod. *ad Ephesios ubi vid. c. 6. n. 1.*

ut sic aliorum curas expleant, quatenus & suas agere non desistant, & sic in propria sollicitudine ferveant, ut a commissorum custodia minime torpescant. Illi enim sibimet vacanti in Proverbiis dicitur: *Vade ad formicam, o piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.* Iste autem terribiliter admonetur, cum dicitur: *Fili mi, si spoponderis pro amico tuo, defixisti apud extraneum manum tuam, & illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus.* Spondere namque pro amico, est alienam animam in (a) periculo suæ conversationis accipere. Unde & apud extraneum manus defigitur, quia apud curam sollicitudinis quæ ante deerat, mens ligatur. Verbis vero oris sui illaqueatus est, ac propriis sermonibus captus: quia dum commissis sibi cogitur bona dicere, ipsum prius necesse est quæ dixerit, custodire. Illaqueatur igitur verbis oris sui, dum ratione exigente constringitur, ne ejus vita ad aliud quam admonet relaxetur. Unde apud districtum judicem cogitur tanta in opere exsolvere, quanta eum constat aliis voce præcepisse. Ubi & bene mox exhortatio subditur, ut dicatur: *Fac ergo quod dico, fili mi, & temetipsum libera:*

Proverb. 6. 6.

Ibidem. v. 1.

Ibid. v. 3.

(a) Cod. *periculum*.

lera : quia incidisti in manus proximi tui, discurre, festina, suscita amicum tuum ; ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Quisquis enim ad vivendum aliis in exemplo præponitur, non solum ut ipse vigilet, sed etiam ut amicum suscitet admonetur. Ei namque vigilare bene vivendo non sufficit, si non & illum cui præest, a peccati torpore disjungit. Bene autem dicitur : *Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ.* Ibid v. 4. Somnum quippe oculis dare, est intentione cessante, subditorum curam omnino negligere. Palpebræ vero dormitant, cum cogitationes nostræ ea quæ in subditis arguenda cognoscunt, pigredine deprimente dissimulant. Plene enim dormire, est commissorum acta nec scire, nec corrigere. Non autem dormire, sed dormitare est, quæ quidem reprehendenda sunt cognoscere, sed tamen propter mentis tædium dignis ea increpationibus non emendare. Dormitando vero oculus ad plenissimum somnum ducitur, quia dum plerumque qui præest, malum quod cognoscit, non resecat, ad hoc quandoque negligentiæ suæ merito perveniet, ut quod a subjectis delinquitur, nec (a) agnoscat.

(a) Cod. *cognoscat*.

Admonendi sunt itaque qui præsunt, ut per circumspectionis studium oculos pervigiles intus & in circuitu habeant (a), & cæli animalia fieri contendant. Ostensa quippe cæli animalia in circuitu & intus oculis
Ezech. 1. 18. Apoc. 4. 6 plena describuntur. Dignum quippe est, ut cuncti qui præsunt, intus atque in circuitu oculos habeant, quatenus & interno judici in semetipsis placere studeant, & exempla vitæ exterius præbentes, ea etiam quæ in aliis sunt corrigenda deprehendant.

Admonendi sunt subditi, ne præpositorum suorum vitam temere judicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident: ne unde mala recte redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt, ne cum culpas præpositorum considerant, contra eos audaciores fiant, sed sic si qua valde sunt eorum prava, apud semetipsos dijudicent, ut tamen divino timore constricti ferre sub eis
1. Reg. 24 v. 4. &c. jugum reverentiæ non recusent. Quod melius ostendimus, si David factum ad medium deducamus. In Regum lib. 1. Saul quippe persecutor, cum ad purgandum ventrem speluncam fuisset

(a) Cod. In Apocalypsi ostensa quippe &c. *omissis*: *& cæli animalia fieri contendant*.

fuiſſet ingreſſus, illic cum viris ſuis David inerat, qui jam tam longo tempore perſecutionis ejus mala tolerabat. Cumque eum viri ſui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos reſponſionibus, quia manum mittere in Chriſtũ Domini non deberet. Qui tamen occulte ſurrexit, & oram chlamydis ejus abſcidit. Quid enim per Saul, niſi mali Rectores: quid per David, niſi boni ſubditi deſignantur? Saul igitur ventrem purgare, eſt pravos præpoſitos conceptam in corde malitiam uſque ad opera miſeri odoris extendere, & cogitata apud ſe noxia factis exterioribus exequendo monſtrare. Quem tamen David ferire metuit, quia piæ ſubditorum mentes ab omni ſe peſte obtrectationis abſtinentes, præpoſitorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione reprehendunt. Qui etſi quando pro infirmitate ſeſe abſtinere vix poſſunt, ut extrema quædam atque exteriora præpoſitorum mala, ſed tamen humiliter loquantur, quaſi oram chlamydis ſilenter incidunt: quia videlicet dum prælatæ dignitati ſaltem innoxie & latenter derogant, quaſi regis ſuperpoſiti veſtem fœdant; ſed tamen ad ſemetipſos redeunt, ſeque vehe-

mentissime vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Unde bene
Ibid. v. 6 & illic scriptum est: *Post hæc David percussit cor suum, eo quod abscidisset oram chlamydis Saul.* Facta quippe præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cum recte reprehendenda judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est ut per afflictionem pœnitentiæ cor præmatur: quatenus ad semetipsum redeat, & cum præpositæ potestati deliquerit, ejus contra se judicium a quo sibi prælata est, perhorrescat. Nam cum præpositis delinquimus, ejus ordinationi qui eos nobis prætulit, obviamus. Unde Moyses quoque cum contra se & Aaron conqueri populum cognovisset, ait:
Exod. 16 8. *Nos enim (a) quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.*

CAPUT VII.

Quomodo admonendi servi & Domini.

Aliter admonendi sunt servi, atque aliter domini. Servi scilicet, ut in se semper humilitatem conditionis aspiciant: domini vero, ut naturæ suæ qua æqualiter sunt cum servis conditi, memoriam non amittant.

(a) Cod. *qui*.

Servi

Servi admonendi sunt ne dominos despiciant, ne Deum offendant si ordinationi illius superbiendo contradicunt: domini quoque admonendi sunt, quia contra Deum de munere ejus superbiunt, si eos quos per conditionem tenent subditos, æquales sibi per naturæ consortium non agnoscunt. Isti admonendi sunt ut sciant se servos esse dominorum: illi admonendi sunt ut cognoscant se conservos esse servorum. Istis namque ad Ephesеos dicitur: *Servi, obedite dominis carnalibus.* Coloss. 3.
Et rursum: *Quicumque sunt sub jugo* 22. 1. Tim.
servi, dominos suos omni honore dignos ar- 6. 1.
bitrentur: illis autem dicitur: *Et vos* Ephes. 6.
domini eadem facite illis, remittentes mi- 9.
nas, scientes quod & illorum, & vester Dominus est in cælis.

CAPUT VIII.

Quomodo admonendi sapientes, & hebetes.

ALiter admonendi sunt sapientes hujus sæculi, atque aliter hebetes. Sapientes quippe admonendi sunt, ut amittant scire quæ sciunt; hebetes quoque admonendi sunt, ut appetant scire quæ nesciunt. In illis hoc primum destruendum est, quod

se sapientes arbitrantur: in istis jam ædificandum est quidquid de superna sapientia cognoscitur: quia dum minime superbiunt, quasi ad suscipiendum ædificium corda paraverunt. Cum illis laborandum est, ut sapientius stulti fiant, stultam sapientiam deserant, & sapientem Dei stultitiam discant: istis vero prædicandum est, ut ab ea quæ putatur stultitia, ad veram sapientiam vicinius transeant. Illi namque ad Corinthios
1. Cor. 3. 18. dicitur: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens*: istis vero dicitur: *Non multi sa-*
Ibidem. 1. 22. *pientes secundum carnem*. Et rursum:
Ibid. v. 27. *Quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes*. Illos plerumque ratiocinationis argumenta, istos nonnumquam melius exempla convertunt. Illis nimirum prodest, ut in suis allegationibus victi jaceant; istis vero aliquando sufficit, ut laudabilia
Rom. 1. 14. aliorum facta cognoscant. Ad Romanos unde & magister egregius, sapientibus & insipientibus debitor, cum Hebræorum quosdam sapientes, quosdam vero etiam tardiores admoneret, illis de completione Testamenti (a) veteris loquens, eorum sapientiam argumento superavit ad Hebræos

(a) Cod. non habet *veteris*.

bræos, dicens: *Quod enim antiquatur & senescit, prope interitum est*. Cum vero solis exemplis quosdam trahendos (a) cerneret, in eadem epistola adjunxit: *Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt*. Et rursum: *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei, quorum intuentes exitum conversationis, imitamini fidem*: quatenus & illos victrix ratio frangeret, & istos ad majora conscendere imitatio blanda suaderet.

Hebr. 8. 13.

Ibid. 11. v. 36. & 37.

Ibid. 13. 7.

CAPUT IX.

Quomodo admonendi impudentes, & verecundi.

Aliter admonendi sunt impudentes, atque aliter verecundi. Illos namque ab impudentiæ vitio non nisi increpatio dura compescit: istos autem plerumque ad melius exhortatio modesta componit. Illi se delinquere nesciunt, nisi etiam a pluribus increpentur: istis plerumque ad conversionem sufficit, quod eis doctor mala sua saltem leniter ad memoriam reducit. Illos melius corrigit qui

(a) Cod. *trahendos ad se*.

qui invehendo reprehendit: istis autem major profectus adducitur, si hoc quod in eis reprehenditur, quasi ex latere tangatur. Impudentem quippe Judæorum plebem Dominus aper-
Jerem. 3. 3. te increpans in Jeremia, ait: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere*. Et rursum verecundantem
Isaia 54 4. refovet in Isaia, dicens: *Confusionis adolescentiæ tuæ oblivisceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis, quia dominabitur tui qui fecit te*. Impudenter quoque delinquentes Galatas aperte
Galat. 3. 1. Paulus increpat, dicens: *O insensati Galatæ, quis vos fascinavit?* Et rursum:
Ibid. v. 3. *Sic stultis estis, ut cum spiritu cœperitis, nunc carne consummamini?* Culpas vero verecundantium quasi compatiens re-
Philipp. 4. 10. prehendit ad Philipp. dicens: *Gavisus sum in Domino vehementer, quoniam tandem aliquando refloruistis pro me sentire sicut & sentiebatis: occupati enim eratis*, ut & illorum culpas increpatio dura detegeret, & horum negligentiam mollior sermo velaret.

CA-

CAPUT X.

Quomodo admonendi protervi & pusillanimes.

ALiter admonendi ſunt protervi, atque aliter puſillanimes. Illi enim dum valde de ſe præſumunt, exprobrando cæteros dedignantur: iſti autem dum nimis infirmitatis ſuæ ſunt conſcii, plerumque in deſperationem cadunt. Illi ſingulariter ſumma æſtimant cuncta quæ agunt, iſti vehementer deſpecta putant eſſe quæ faciunt, & idcirco in deſperatione franguntur. Subtiliter itaque ab arguente diſcutienda ſunt opera protervorum, ut in quo ſibi placent, oſtendantur quia Deo diſplicent.

Tunc enim protervos melius corrigimus, cum ea quæ bene egiſſe ſe credunt, male acta monſtramus: ut unde adepta gloria creditur, inde utilis ſubſequatur confuſio. Nonnumquam vero cum ſe vitium proterviæ minime perpetrare cognoſcunt, compendioſius ad correctionem veniunt, ſi alterius culpæ manifeſtioris ex latere requiſitæ improperio confunduntur, ut ex eo quod defendere nequeunt, cognoſcant ſe tenere impro-

be

1. Cor. 1. 12. & 3. 4. be quod defendunt. Unde cum proterve Paulus Corinthios adversum se invicem videret inflatos, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ, alius Christi esse se diceret, incestus culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata fuerat, & incorrecta remanebat, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tolleretur de medio vestrum qui hoc opus fecit.* Ac si aperte dicat: Quid vos per proterviam, hujus vel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ, nullius vos esse monstratis?

1. Cor. 5. v. 1. & 2.

At contra, pusillanimes aptius ad iter bene agendi reducimus, si quædam illorum bona ex latere requiramus, ut dum in eis alia reprehendendo corripimus, alia amplectendo laudemus: quatenus eorum teneritudinem laus audita nutriat, quam culpa increpata castigat. Plerumque autem utilius apud illos proficimus, si & eorum bene gesta memoramus. Et si qua ab eis inordinate gesta sunt, non jam tamquam perpetrata corripimus, sed quasi adhuc ne perpetrari debeant, prohibemus: ut & illa quæ approbamus, illatus favor augeat, & contra

ea

ea quæ reprehendimus, magis apud pusillanimes exhortatio verecunda convalescat. Unde idem Paulus cum Thessalonicenses in accepta prædicatione perdurantes, quasi de vicino mundi termino quadam cognosceret pusillanimitate turbatos, prius in eis quæ fortia prospicit, laudat, & caute monendo postmodum quæ infirma sunt, roborat. Ait enim: *Gratias agere debemus Deo semper pro vobis, fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescit fides vestra, & abundat charitas uniuscujusque vestrum in invicem; itaut & & nosipsi in vobis gloriemur in Ecclesiis Dei, pro patientia vestra, & fide.* 2. Thess. 1. 3. & 4.

Qui cum blanda hæc vitæ eorum præconia præmisisset, paulo post subdidit, dicens: *Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut non cito moveamini a vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam, quasi instet dies Domini.* Ibid. 2. 1. Egit enim verus doctor, ut prius audirent laudati quod recognoscerent, & postmodum quod exhortati sequerentur: quatenus eorum mentem ne admonitio subjuncta concuteret, laus præmissa solidaret: & qui commotos eos vicini finis suspicione cognoverat,

non

non jam redarguebat motos, sed quasi transacta nesciens, adhuc commoveri prohibebat: ut dum de ipsa levitate motionis prædicatori suo se incognitos crederent, tanto reprehensibiles fieri, quanto & cognosci ab illo formidarent.

CAPUT XI.

Quomodo admonendi sint impatientes, & patientes.

Aliter admonendi sunt impatientes, atque aliter patientes. Dicendum namque est impatientibus, quia dum refrænare spiritum negligunt, per multa etiam quæ non appetunt, iniquitatum abrupta rapiuntur: quia videlicet mentem impellit furor, quo non trahit desiderium; & agit mens commota velut nesciens, unde post doleat sciens. Dicendum quoque impatientibus, quia dum motionis impulsu præcipites, quædam velut alienati peragunt, vix mala sua postquam fuerint perpetrata cognoscunt. Qui dum perturbationi suæ minime obsistunt, etiamsi qua a se tranquilla mente fuerant bene gesta confundunt, & improviso impulsu destruunt, quidquid farsitan diu

diu labore provido construxerunt. Ipsa namque quæ mater est omnium custosque virtutum, per impatientiæ vitium virtus amittitur charitatis. Scriptum quippe est ad Corinthios: *Charitas patiens est*. Igitur cum minime est patiens, charitas non est. Per hoc quoque impatientiæ vitium ipsa virtutum nutrix doctrina dissipatur. Scriptum namque est: *Doctrina viri per patientiam noscitur*. Tanto ergo quisque minus ostenditur doctus, quanto minus convincitur patiens. Neque enim potest veraciter bona docendo impendere, si vivendo nescit, æquanimiter aliena mala tolerare. 1. Cor. 13 4. Prov. 19. 11.

Per hoc quoque impatientiæ vitium plerumque mentem arrogantiæ culpa transfigit: quia dum despici in mundo hoc quisque non patitur, bona si qua sibi occulta sunt, ostentare conatur, atque sic per impatientiam usque ad arrogantiam ducitur: dumque ferre despectionem non potest, detegendo semetipsum in ostentatione gloriatur. Unde in Ecclesiastico scriptum est: *Melior est patiens arrogante*. Quia videlicet elegit patiens quælibet mala perpeti, quam per ostentationis vitium bona sua occulta cognosci. At contra elegit arrogans bona de se vel falsa jactari, ne mala Eccl. 7. 9

possit

possit vel minima perpeti. Quia igitur cum patientia relinquitur, etiam bona reliqua quæ jam gesta sunt, destruuntur, recte ad Ezechielem in altari Dei (a) fieri fossa præcipitur, ut in ea videlicet superposita holocausta serventur. Si enim in altari fossa non esset, omne quod in eo sacrificium reperiret, superveniens aura disperge-ret. Quid vero accipimus altare Dei, nisi animam justi, quæ quot bona egerit, tot super se ante ejus oculos sacrificia imponit? Quid autem est altaris fossa, nisi bonorum patientia, quæ dum mentem adversa toleranda humiliat, quasi more foveæ hanc in imo positam demonstrat? Fossa ergo in altari fiat, ne superpositum sacrificium aura dispergat: idest, electorum mens patientiam custodiat, ne commota vento impatientiæ, & hoc quod bene operata est amittat. Bene autem hæc eadem fossa unius cubiti esse monstratur: quia nimirum si patientia non deseritur, unitatis mensura servatur. Unde ad Galatas & Paulus ait: *Invicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Lex quippe Christi est charitas unitatis, quam soli perficiunt, qui nec cum gravantur excedunt. Audiant impatientes quod

Ezech. 43, 13.

Ibidem.

Galat. 6 2.

(a) Cod. *esse fossa prohibetur.*

quod in Proverbiis scriptum est: *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Minor enim est victoria urbium, quia extra sunt quæ subiguntur: valde autem majus est quod per patientiam vincitur; quia ipse a se animus superatur, & semetipsum sibimetipsi subjicit, quando eum patientia intra se frenare compellit. Audiant impatientes quod electis suis Veritas secundum Lucam dicit: *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Sic enim conditi mirabiliter sumus, ut ratio animam, & anima possideat corpus. Jus vero animæ a corporis possessione repellitur, si non prius anima a ratione possidetur. Custodem igitur conditionis nostræ patientiam Dominus esse monstravit, qui in ipsa nos possidere nosmetipsos docuit. Quanta ergo sit impatientiæ culpa cognoscimus, per quam & hoc ipsum amittimus possidere quod sumus. Audiant impatientes quod per Salomonem rursum dicitur: *Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt, & reservat in posterum.* Impatientia quippe impellente agitur ut totus foras spiritus proferatur, quem idcirco perturbatio citius eiicit, quia nulla interius disciplina sapientiæ circumcludit.

Prov. 16, 32. Luc. 21, 19. Prov. 29, 11.

cludit. Sapiens autem differt, & reservat in posterum. Læsus enim, in præsens se ulcisci non desiderat, quia etiam tolerans parci optat, sed tamen juste vindicari omnia extremo judicio non ignorat.

At contra admonendi sunt patientes, ne in eo quod exterius portant, interius doleant: ne tantæ virtutis sacrificium quod integrum foras immolant, intus malitiæ peste corrumpant: & cum ab hominibus non agnoscitur, sed tamen sub divina examinatione peccatur, tanto deterior culpa doloris fiat, quanto sibi ante homines virtutis speciem vindicat.

Dicendum itaque est patientibus, ut studeant diligere quos sibi necesse est tolerare, ne si patientiam dilectio non sequatur, in deteriorem culpam odii virtus ostensa vertatur. Unde Paulus ad Corinthios cum diceret:
1. Cor. 13. 4. *Charitas patiens est:* illico adjunxit: *benigna est:* videlicet ostendens, quia quos ex patientia tolerat, amare etiam ex benignitate non cessat. Unde idem doctor egregius cum patientiam
Ephes. 4. 31. discipulis suaderet, dicens: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blasphemia tollatur a vobis:* quasi cunctis exterius jam bene compositis ad interiora convertitur, dum sub-

subjungit: *Cum omni malitia*: quia nimirum frustra indignatio, clamor & blasphemia ab exterioribus tollitur, si interioribus vitiorum mater malitia dominatur: & incassum foras nequitia ex ramis inciditur, si surrectura multiplicius intus in radice servatur. Unde & per semetipsam Veritas secundum Matthæum dicit: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Virtus itaque est coram hominibus, adversarios tolerare; sed virtus coram Deo, diligere: quia hoc solum Deus sacrificium accipit, quod ante ejus oculos in altari boni operis flamma charitatis incendit. Hinc est quod rursum quibusdam patientibus, nec tamen diligentibus dicit secundum Matthæum: *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Perturbatio quippe impatientiæ, festuca est, malitia vero in corde, trabes in oculo. Illam namque aura tentationis agitat, hanc autem consummata nequitia pene immobiliter portat. Recte vero illic subjungitur: *Hypocrita ejice primum trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui.* Ac si dicatur menti iniquæ interius dolenti, & sanctam se

Ibidem. *Matth. 5. 44.* *Luc. 6. 27.* *Matth. 7. 3.* *Luc. 6. 41.* *Ibidem.*

ex-

exterius per patientiam demonstranti: prius a te molem malitiæ excute, & tunc alios de impatientiæ levitate reprehende: ne dum non studes simulationem vincere, pejus tibi sit aliena prava tolerare.

Evenire etiam plerumque patientibus solet, ut eo quidem tempore quo vel adversa patiuntur, vel contumelias audiunt, nullo dolore pulsentur, & sic patientiam exhibeant, ut custodire etiam cordis innocentiam non omittant; sed cum post paululum hæc ipsa quæ pertulerint, ad memoriam revocant, igne se doloris inflammant, argumenta ultionis inquirunt, & mansuetudinem quam tolerantes habuerunt, retractantes in malitiam vertunt. Quibus citius a prædicante succurritur, si quæ sit hujus permutationis causa pandatur. Callidus namque adversarius bellum contra duos movet, unum videlicet inflammans, ut contumelias prior inferat, alterum provocans, ut contumelias læsus reddat. Sed plerumque dum hujus jam victor est qui injuriam persuasus irrogat, ab illo vincitur qui illatam sibi æquanimiter portat. Unius ergo victor quem commovendo subjugavit, tota contra alterum virtute se erigit, eum-

que

que obſiſtentem fortiter & vincentem dolet, quem quia commovere in ipſa contumeliarum jaculatione non potuit, ab aperto certamine interim quieſcens, & ſecreta ſuggeſtione cogitationem laceſſens, aptum deceptionis tempus inquirit. Quia enim publico bello perdidit, ad exercendas occulte inſidias exardeſcit. Quietis namque tempore jam ad victoris animum redit, & vel rerum damna, aut injuriarum jacula ad memoriam reducit, cunctaque quæ ſibi illata ſunt, vehementer exaggerans, intolerabilia oſtendit: tantoque mentem mærore conturbat, ut plerumque vir patiens illa ſe æquanimiter toleraſſe poſt victoriam captivus erubeſcat, ſeque non reddidiſſe contumelias doleat, & deteriora rependere, ſi occaſio præbeatur, quærat. Quibus ergo iſti ſunt ſimiles, niſi his qui per fortitudinem in campo victores ſunt, ſed per negligentiam poſtmodum intra urbis clauſtra capiuntur? Quibus ſunt ſimiles niſi iis quos irruens gravis languor a vita non ſubtrahit, ſed leniter veniens recidiva febris occidit? Admonendi ſunt igitur patientes, ut cor poſt victoriam muniant, ut hoſtem publico bello ſuperatum inſidiari mœniis mentis intendant; ut

lan-

languorem plus reserpentem timeant, ne hostis callidus eo in deceptione postmodum majori exultatione gaudeat, quo illa dudum contra se rigida colla victorum calcat.

CAPUT XII.

Quomodo admonendi benevoli, & invidi.

Aliter admonendi sunt benevoli, atque aliter invidi. Admonendi namque sunt benevoli, ut sic alienis bonis congaudeant, quatenus habere & propria concupiscant. Sic proximorum facta diligendo laudent, ut ea etiam imitando multiplicent, ne si in hoc præsentis vitæ stadio ad certamen alienum devoti fautores, sed pigri spectatores assistant, eo post certamen sine bravio remaneant, quo nunc in certamine non laborant, & tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorum nunc laboribus otiosi perdurant. Valde quippe peccamus, si aliena bene gesta non diligimus sed nil mercedis agimus, si ea quæ diligimus, inquantum possumus non imitamur. Dicendum itaque est benevolis, quia si imitari bona minime festinant quæ laudantes approbant,

bant, sic eis virtutum sanctitas sicut stultis spectatoribus ludicrarum artiú vanitas placet. Illi namque aurigarum & histrionum gesta favoribus efferunt, nec tamen tales esse desiderant, quales illos conspiciunt esse quos laudant. Mirantur eos placita egisse, sed tamen devitant similiter placere. Dicendum est benevolis, ut cum proximorum facta conspiciunt, ad suum cor redeant, & de alienis actibus non præsumant; ne bona laudent, & agere recusent. Gravius quippe extrema ultione feriendi sunt, quibus placuit quod imitari noluerunt.

Admonendi sunt invidi, ut perpendant quantæ cæcitatis sunt, qui alieno provectu deficiunt, aliena exultatione contabescunt. Quantæ infelicitatis sunt, qui melioratione proximi deteriores fiunt: dumque augmenta alienæ prosperitatis aspiciunt, apud semetipsos anxie afflicti, cordis sui peste moriuntur. Quid istis infelicius, quos dum conspecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum vero bona quæ habere non possunt, si diligerent, sua facerent. Sic quippe sunt universi consistentes in fide, sicut multa membra uno continentur in corpore: quæ per officium quidem

diversa sunt, sed eo quo sibi vicissim congruunt, unum fiunt. Unde fit, ut pes per oculum videat, & per pedes oculi grandiantur: ori auditus aurium serviat, & ad usum suum auribus oris lingua concurrat: suffragetur venter manibus, ventri operentur manus. In ipsa igitur corporis positione accipimus, quod in actione servemus. Nimis itaque turpe est non imitari quod sumus. Nostra sunt nimirum, quæ etsi imitari non possumus, amamus in aliis, & amantium fiunt quæque amantur in nobis. Hinc ergo pensent invidi, charitas quantæ virtutis est, quæ alieni laboris opera, nostra sine labore facit. Dicendum itaque est invidis, quia dum se a livore minime custodiunt, in antiquam versuti hostis nequitiam demerguntur. De illo namque apud Salo-
Sap. 2. 24. monem scriptum est: *Invidia autem diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Quia enim ipse cælum perdidit, condito hoc homini invidit, & damnationem suam perditus adhuc alios perdendo cumulavit. Admonendi sunt invidi, ut cognoscant quantis lapsibus succrescentis ruinæ subjaceant: quia dum livorem a corde non proiiciunt, ad apertas operum nequitias devolvuntur. Nisi enim Cain in-

vidisset

vidisset acceptam fratris hostiam, minime pervenisset ad extinguendam vitam. Unde in Genesi scriptum est. Genes. 4. 4.
Et respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus; ad Cain vero & ad munera ejus non respexit. Iratusque est Cain vehementer, & concidit vultus ejus. Livor itaque sacrificii fratricidii seminarium fuit. Nam quem meliorem se esse doluit, ne utcumque esset amputavit. Dicendum est invidis, (a) quia dum se ista intrinsecus peste consumunt, etiam quidquid in se aliud boni habere videntur interimunt. Unde in Prov. 14. 30.
Proverbiis scriptum est: *Vita carnium sanitas cordis, putredo ossium invidia.* Quid enim per carnes nisi infirma quædam ac tenera, & quid per ossa nisi fortia acta signantur? Et plerumque contingit, ut quidam cum cordis innocentia in nonnullis suis actibus infirmi videantur, quidam vero jam quædam ante humanos oculos robusta exerceant, sed tamen erga aliorum bona intus invidiæ pestilentia tabescant. Bene ergo dicitur, *Vita carnium sanitas cordis:* quia si mentis innocentia custoditur, etiam si qua foris infirma sunt quandoque roborantur. Et recte illic subditur: *Putredo ossium invidia:* quia per livoris vitium

 an-

(a) Cod. *pro quia habent quod.*

ante Dei oculos pereunt etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per invidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire.

CAPUT XIII.

Quomodo admonendi simplices & versipelles.

Aliter admonendi sunt simplices, atque aliter impuri. Laudandi sunt simplices quod studeant numquam falsa dicere, sed admonendi sunt ut noverint nonnumquam vera reticere. Sicut enim semper dicentem falsitas læsit, ita nonnumquam quibusdam audita vera nocuerunt. Unde coram discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans secundum Joannem, ait: *Multa habeo vobis dicere, sed nunc non potestis illa portare.* Admonendi sunt igitur simplices, ut sicut fallaciam semper utiliter vitant, ita veritatem semper utiliter proferant. Admonendi sunt, ut simplicitatis bono prudentiam adjungant, quatenus sic securitatem de simplicitate possideant, ut circumspectionem prudentiæ non amittant. Hinc namque per doctorem gentium ad Romanos dicitur: *Volo vos sapientes esse in bono, simplices autem in malo.* Hinc ele-

Joan. 16. 12.

Rom. 16. 19.

electos suos per semetipsam Veritas secundum Matthæum admonet, dicens: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Quia videlicet in electorum cordibus debet & simplicitatem columbæ astutia serpentis acuere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare: quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant. *Matth. 10. 16.*

At contra admonendi sunt impuri, ut quam gravis sit, quem cum culpa sustinent, duplicitatis labor agnoscant. Dum enim deprehendi metuunt, semper improbas defensiones quærunt, semper pavidis suspicionibus agitantur. Nil autem est ad defendendum puritate tutius, nil ad dicendum veritate facilius. Nam dum fallaciam suam tueri cogitur, duro cor labore fatigatur. Hinc namque in Psalmo 139. scriptum est: *Labor labiorum ipsorum operiet eos.* Qui enim nunc implet, tunc operit: quia cujus nunc animum per blandam inquietudinem exerit, tunc per asperam retributionem premit. Hinc per Jeremiam dicitur: *Docuerunt linguam suam loqui mendacium, ut inique agerent laboraverunt.* Ac si aperte diceretur; Qui amici esse veritatis sine labore pote- *Psal. 139. 10.* *Jerem. 9. 5.*

 rant,

rant, ut peccent laborant: cumque vivere simpliciter renuunt, laboribus exigunt ut moriantur. Nam plerumque in culpa deprehensi, dum quales sint cognosci refugiunt, sese sub fallaciæ velamine abscondunt, & hoc quod peccant, quodque jam aperte cernitur, excusare moliuntur; ita ut sæpe is qui eorum culpas corripere studet, aspersæ falsitatis nebulis seductus, pene amisisse se videat quod de eis jam certum tenebat. Unde recte sub Judææ specie per Prophetam Isaiam contra peccantem animam excusantemque se, dicitur:
Isa. 34. 15. *Ibi habuit foveam ericius*. Ericii quippe nomine impuræ mentis seseque callide defendentis duplicitas designatur: quia videlicet ericius cum apprehenditur, ejus & caput cernitur, & pedes videntur, & corpus omne conspicitur; sed mox ut apprehensus fuerit, semetipsum in sphæram colligit, pedes introrsus subtrahit, caput abscondit, & intra tenentis manus totum simul amittitur, quod totum simul ante videbatur. Sic nimirum sic impuræ mentes sunt, cum in suis excessibus comprehenduntur. Caput enim ericii cernitur: quia quo initio ad culpam peccator accesserit videtur. Pedes ericii conspiciuntur: quia qui-

quibus veſtigiis nequitia ſit perpetrata cognoſcitur, & tamen adductis repente excuſationibus impura mens introrſus pedes colligit: quia cuncta iniquitatis ſuæ veſtigia abſcondit. Caput ſubtrahit; quia miris defenſionibus nec inchoaſſe ſe malum aliquod oſtendit. Et quaſi ſphæra in manu tenentis remanet: quia is qui corripit, cuncta quæ jam cognoverat, ſubito amittens, involutum intra(a) conſcientiam peccatorem tenet; & qui totum jam deprehendendo viderat, tergiverſatione pravæ defenſionis illuſus totum pariter ignorat. Foveam ergo habet ericius in reprob s: quia malitioſæ mentis duplicitas ſeſe intra ſe colligens abſcondit in tenebris defenſionis.

Audiant impuri quod in Proverbiis ſcriptum eſt: *Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter.* Fiducia quippe magnæ ſecuritatis eſt ſimplicitas actionis. Audiant quod ſapientis ore apud Salomonem dicitur: *Spiritus Sanctus diſciplinæ effugiet fictum.* Audiant quod Scriptura rurſum in Proverbiis teſte perhibetur: *Cum ſimplicibus ſermocinatio ejus.* Deo enim ſermocinari, eſt per illuſtrationem ſuæ præſentiæ humanis mentibus arcana revelare.

Prov. 10. 9. *Sap. 1. 5.* *Prov. 3. 32.*

 Cum

(a) Cod. *intra ſe conſcientia.*

Cum simplicibus igitur sermocinari dicitur: quia de supernis mysteriis illorum mentes radio suæ visitationis illuminat, quos nulla umbra duplicitatis obscurat. Est autem speciale duplicium malum: quia dum perversa & duplici actione cæteros fallunt, quasi præstantius cæteris prudentes se esse gloriantur, & quia districtionem retributionis non considerant, de damnis suis miseri exultant. Audiant autem quomodo super illos Propheta Sophonias vim divinæ animad-
Sophon. 1. v. 14. 15. versionis intendat, dicens: *Ecce dies Domini venit magnus & horribilis, dies iræ dies illa, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris super omnes civitates munitas, & super omnes angulos excelsos.* Quid enim per civitates munitas exprimitur, nisi suspectæ mentes & fallaci semper defensione circumdatæ, quæ quoties earum culpa corripitur, veritatis ad se jacula non admittunt? Et quid per excelsos angulos (duplex quippe semper est in angulis paries) nisi impura corda signantur? quæ dum veritatis simplicitatem fugiunt, ad semetipsa quodammodo duplicitates perversitate replicantur: & quod est deterius, apud cogitationes suas in fastu prudentiæ ex ipsa se culpa impurita-

puritatis extollunt. Dies igitur Domini vindictæ atque animadversionis plena super civitates munitas & super excelsos angulos venit, quia ira extremi judicii humana corda & defensionibus contra veritatem clausa destruit, & duplicitatibus involuta dissolvit. Tunc enim munitæ civitates cadunt, quia mentes Deo impenetratæ damnabuntur. Tunc excelsi anguli corruunt: quia corda quæ se per impuritatis prudentiam erigunt, per justitiæ sententiam prosternuntur.

CAPUT XIV.

Quomodo admonendi sunt incolumes & ægri.

Aliter admonendi sunt incolumes, atque aliter ægri. Admonendi sunt incolumes, ut salutem corporis exerceant ad salutem mentis; ne si acceptæ incolumitatis gratiam ad usum nequitiæ inclinent, dono deteriores fiant, & eo postmodum supplicia graviora mereantur, quo nunc largioribus bonis Dei male uti non metuunt. Admonendi sunt incolumes, ne opportunitatem salutis in perpetuum promerendæ despiciant.

2. Cor. 6. 2. Scriptum namque est: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Admonendi sunt, ne placere Deo si cum possunt noluerint, cum voluerint sero non possint. Hinc est enim quod eos post sapientia deserit, quos prius diutius renuentes vocavit in Proverbiis, dicens: *Vocavi, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis; ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo, cum vobis quod timebatis advenerit.*

Prov. 1. v. 24 & c.

Ibidem. v. 28. Et rursum: *Tunc invocabunt me, & non exaudiam; mane consurgent, & non invenient me.* Salus itaque corporis quando ad bene operandum accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur. Et infructuose ad ultimum quæritur, quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Unde bene per Salomonem rursum dicitur: *Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli; ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena & gemas in novissimis, quando consumseris carnes & corpus tuum.* Qui namque alieni a nobis sunt, nisi maligni spiritus, qui a cælestis sunt patriæ sorte separati? Quis vero honor noster est, nisi (a) quia in luteis corpori-

Ibidem. 5. v. 9. & c.

(a) Cod. *quod etiam in luteis.*

ribus conditi, ad Conditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille Angelus apostata, qui & semetipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluptatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem male dominantis adversarii accepta vivendi spatia expendit. Ubi bene subditur; *Ne forte impleantur extranei viribus tuis, & labores tui sint in domo aliena.* Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis, non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus suã domum, sed extraneorum habitacula, id est immundorum spirituum facta multiplicat, nimirum vel luxuriando, vel superbiendo agens, ut etiam se addito, perditorum numerus crescat. Bene autem subditur: *Et gemas in novissimis, quando consumseris carnes & corpus tuum.* Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur; sed cum repente subtrahitur,

cum molestiis caro atteritur, cum jam egredi anima urgetur, diu male habita quasi ad bene vivendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt, homines quod Deo servire noluerunt, quando damna negligentiæ suæ recuperare serviendo nequaquam pos-
Ps. 77. 34 sunt. Unde (a) alias dicitur: *Cum occideret eos, tunc requirebant eum.*

At contra admonendi sunt ægri, ut eo se filios Dei sentiant, quo illos disciplinæ flagella castigant. Nisi enim correctis hæreditatem dare disponeret, erudire eos per molestias
Apoc. 3. 19. non curaret. Hinc namque ad Joannem Dominus in Apocalypsi per An-
Prov. 3. 11. gelum dicit: *Ego quos amo, arguo & castigo.* Hinc rursum in Proverbiis scri-
Heb. 12. v. 5. & 6. ptum est: *Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris cum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Hinc Psalmista in Psalmo 33.
Psal. 33. 20. ait: *Multæ tribulationes justorum, & de omnibus his liberavit eos Dominus.* Hinc quoque beatus Job in dolore excla-
Job. 10. 15. mans, ait: *Si justus fuero, non levabo caput, saturatus afflictione & miseria.* Dicendum est ægris, ut si cælestem patriam, suam creduut, necessario in hac labores velut in aliena patiantur.

(a) Cod. *pro alias; & in Psalmo lxxvii.*

tur. In Regum libro 2. Hinc est enim quod lapides extra tunsi sunt, ut in constructione templi Domini absque mallei sonitu ponerentur: quia videlicet nunc foris per flagella tundimur, ut intus in templum Dei postmodum sine disciplinæ percussione disponamur: quatenus quidquid in nobis est superfluum, modo percussio resecet, & tunc sola nos in ædificio concordia charitatis liget. Admonendi sunt ægri, ut considerent pro percipiendis terrenis hæreditatibus quam dura carnales filios disciplinæ flagella castigent. Quæ ergo nobis divinæ correptionis pœna gravis est, per quam & numquam amittenda hæreditas percipitur, & semper mansura supplicia vitantur? Hinc etenim Paulus ad Hebræos ait: *Patres quidem carnis nostræ habuimus eruditores, & reverebamur eos: non multo magis obtemperabimus patri spirituum, & vivemus? Et illi quidem in tempore paucorum dierum secundum voluntatem suam erudiebant nos: hic autem ad id quod utile est in recipiendo sanctificationem ejus.* Hebr. 12. v. 9. & 10.

Admonendi sunt ægri, ut considerent quanta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem revocat, & quam plerumque salus abiicit, infirmitatis memo-

riam

riam reformat: ut animus qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa, quam sustinet, carne memoretur. Quod recte
Num. 22. 23. &c. per Balaam (si tamen vocem Dei subsequi obediendo voluisset) in ipsa ejus itineris retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal cui præsidet, præpedit. Prohibitione quippe immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt: quia plerumque caro per molestias(a) tarda flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat, ita ut anxietatem spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem qui sibi obviat inotescat. Unde & bene per
2 Petr. 2 16. Petrum dicitur: *Correptionem habuit suæ vesaniæ subjugale mutum, quod in hominis voce loquens prohibuit Propheta insipientiam*. Insanus quippe homo a subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitas bonum quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcirco Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem non mentem mutavit. Admonendi sunt ægri,
ut

(a) God. al. *tacta*.

ut considerent quanti sit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant compescit; quæ sumpta ab exterioribus plagis, concussæ menti pœnitentiæ vulnera infligit. Unde in Proverbiis scriptum est: *Livor vulneris abstergit (a) mala, & plagæ in secretioribus ventris.* Mala enim livor vulneris abstergit, quia flagellorum dolor vel cogitatas, vel perpetratas nequitias diluit. Solet vero ventris appellatione mens accipi; quia sicut venter consumit escas, ita mens pertractando excoquit curas. Quia enim venter mens dicitur, ea sententia docetur qua in Proverbiis scriptum est: *Lucerna Domini spiraculum hominis, quæ investigat omnia secreta ventris.* Ac si diceret: Divini afflatus illuminatio, cum in mentem hominis venerit, eam sibimetipsi illuminans ostendit, quæ ante Spiritus Sancti adventum cogitationes pravas & portare poterat, & pensare nesciebat. Livor ergo vulneris abstergit mala, & plagæ in secretioribus ventris: quia cum exterius percutimur, ad peccatorum nostrorum memoriam taciti afflictique revocamur, atque ante oculos nostros cuncta quæ a nobis sunt male

Prover. 20. 30.

Ibidem.

(a) Cod. al. *macula & idem repetit postea.*

le gesta reducimus, & per hoc quod foris patimur, magis intus quod fecimus dolemus. Unde fit, ut inter aperta vulnera corporis amplius nos abluat plaga secreta ventris: quia sanat nequitias pravi operis occultum vulnus doloris.

Admonendi sunt ægri quatenus patientiæ virtutem servent, ut incessanter quanta Redemptor noster ab his quos creaverat, pertulit mala, considerent: quod tot (a) abjecta conviciorum probra sustinuit: quod de manu antiqui hostis captivorum animas quotidie rapiens, insultantium alapas accepit: quod aqua salutis nos diluens, a perfidorum sputis faciem non abscondit: quod advocatione sua nos ab æternis suppliciis liberans, tacitus flagella toleravit: quod inter Angelorum choros perennes nobis honores tribuens, colaphos pertulit: quod a peccatorum nos punctionibus salvans, spinis caput supponere non recusavit: quod æterna nos dulcedine inebrians in siti sua fellis amaritudinem accepit: quod qui pro nobis Patrem, quamvis divinitate esset æqualis, adoravit, sub irrisione adoratus tacuit: quod vitam mortuis præparans, usque ad mortem (b) ipse vita per-

(a) Cod. al. *objecta conviciorum ob probra.*
(b) Cod. *ipsa.*

pervenit. Cur itaque asperum creditur, ut a Deo homo toleret flagella pro malis, si tanta Deus ab hominibus pertulit mala pro bonis? Aut quis sana intelligentia de percussione sua ingratus existat, si ipse hinc sine flagello non exiit, qui hic sine peccato vixit?

CAPUT XV.

Quomodo admonendi qui flagella metuunt, & qui contemnunt.

ALiter admonendi sunt qui flagella metuunt, & propterea innocenter vivunt, atque aliter admonendi sunt, qui sic in iniquitate duruerunt, ut neque per flagella corrigantur. Dicendum namque est flagella timentibus, ut & bona temporalia nequaquam pro magno desiderent, quæ adesse etiam pravis (a) vident: & mala præsentia nequaquam velut intolerabilia fugiant, quibus hic plerumque etiam bonos affici non ignorant. Admonendi sunt, ut si malis veraciter carere desiderant, æterna supplicia perhorrescant, neque in hoc suppliciorum timore remaneant, sed ad amoris gratiam nutrimento

(a) Cod. *videntur*.

mento charitatis excrescant. Scri-
1. Joan. 4. 18. ptum quippe est in Epistola Joannis
prima: *Perfecta charitas foras mittit timorem.* Et rursum ad Romanos scri-
Rom. 8. 15. ptum est: *Non accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum,* (a) *in quo clamamus, Abba pater.* Unde idem do-
2. Cor. 3. 17. ctor iterum dicit: *Ubi spiritus Domini, ibi libertas.* Si ergo adhuc a prava actione formidata pœna prohibet, profecto formidantis animum nulla spiritus libertas tenet. Nam si pœnam non metueret, culpam proculdubio perpetraret. Ignorat itaque mens gratiam libertatis, quam ligat servitus timoris. Bona enim (b) pro semetipsis amanda sunt, & non pœnis compellentibus exequenda. Nam qui propterea bona facit, quia tormentorum mala metuit, vult non esse quod metuat, ut audenter illicita committat. Unde luce clarius constat, quod coram Deo innocentia amittitur, ante cujus oculos desiderio peccatur.

At contra hi, quos ab iniquitatibus nec flagella compescunt, tanto acriori invectione feriẽdi sunt, quanto majori insensibilitate duruerunt. Ple-

(a) Cod. *filiorum Dei*.
(b) Cod. al. *per semetipsa*.

Plerumque enim ſine dedignatione dedignandi ſunt, ſine deſperatione deſperandi; ita dumtaxat, ut & oſtenſa deſperatio formidinem incutiat, & ſubjuncta admonitio ad ſpem reducat. Diſtricte itaque contra illos divinæ ſententiæ proferendæ ſunt, ut ad cognitionem ſui conſiderata æterna animadverſione revocentur. Audiant enim in ſe impletum eſſe quod in Proverbiis ſcriptum eſt: *Si contuderis ſtultum in pila, quaſi ptiſanas feriente deſuper pilo, non auferetur ab eo ſtultitia ejus.* Contra hos Propheta Jeremias Domino conqueritur, dicens: *Attrivisti eos, & renuerunt accipere diſciplinam.* Hinc eſt quod in Iſaia Dominus dicit: *Interfeci & perdidi populum iſtum, & tamen a viis ſuis non ſunt reverſi.* Hinc rurſum ait: *Populus non eſt reverſus ad percutientem ſe.* Hinc voce flagellantium Propheta Jeremias conqueritur, dicens: *Curavimus Babylonem & non eſt ſanata.* Babylon quippe curatur, nec tamen ad ſanitatem reducitur, quando mens in prava actione confuſa, verba correptionis audit, flagella correptionis percipit, & tamen ad recta ſalutis itinera redire contemnit. Hinc captivo Iſraelitico populo, nec tamen ab iniquitate converſo Dominus exprobat, dicens:

Prov. 27. 22.

Ier. 5. 3.

Iſai 9. 13

Ier. 15. 6

Ier. 51. 9.

Ezech. 22. 18. dicens: *Versa est mihi domus Israel in scoriam: omnes isti æs, & stannum, & ferrum, & plumbum in medio fornacis.* Ac si aperte dicat: Purgare eos per ignem tribulationis volui, & argentum illos vel aurum fieri quæsivi, sed in fornace mihi in æs, stannum, & ferrum, & plumbum versi sunt, quia non ad virtutem, sed ad vitia etiam in tribulatione proruperunt. Æs quippe dum percutitur, amplius metallis cæteris sonitum reddit. Qui igitur in percussione positus erumpit ad sonitum murmurationis, in æs versus est in medio fornacis. Stannum vero cum ex arte componitur, argenti speciem mentitur. Qui ergo simulationis vitio non caret in tribulatione, stannum factus est in fornace. Ferro autem utitur, qui vitæ proximi insidiatur. Ferrum itaque in fornace, est qui nocendi malitiam non amittit in tribulatione. Plumbum quoque cæteris metallis est gravius. In fornace ergo plumbum invenitur, qui sic peccati sui pondere premitur, ut etiam in tribulatione positus a terrenis desideriis non levetur. Hinc rursum in Ezechiele scriptum est:
Ezech. 24. 12. *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus neque per ignem.* Ignem quippe nobis tribulationis admovet,

movet, ut in nobis rubiginem vitiorum purget, sed nec per ignem rubiginem amittimus, quando & inter flagella vitio non caremus. Hinc Propheta Jeremias iterum dicit: *Frustra conflavit conflator; malitiæ eorum non sunt consumptæ.* Ier. 6. 29

Sciendum vero est, quod nonnumquam cum inter flagellorum duritiam remanent incorrecti; dulci sunt admonitione mulcendi. Quos enim cruciamenta non corrigunt, nonnumquam ab iniquis actionibus lenia blandimenta compescunt: quia & plerumque ægros, quos fortis pigmentorum potio curare non valuit, ad salutem pristinam tepens aqua revocavit, & nonnulla vulnera quæ curari incisione nequeunt, fomentis olei sanantur. Et durus adamas incisionem ferri minime recipit sed leni hircorum sanguine mollescit.

CAPUT XVI.

Quomodo admonendi taciturni, & verbosi.

Aliter admonendi sunt nimis taciti, atque aliter multiloquio vacantes. Insinuari namque nimis tacitis debet, quia dum quædam vitia

tia incaute fugiunt, occulte deterioribus implicantur. Nam sæpe linguam quia immoderatius frenant, in corde gravius multiloquium tolerant; ut eo plus cogitationes in mente ferveant, quo illas violenta custodia indiscreti silentii angustat. Quæ plerumque tanto latius diffluunt, quanto se esse securius æstimant, quia foris a reprehensoribus non videntur. Unde nonnumquam mens in superbiam extollitur, & quos loquentes audit, quasi infirmos despicit. Cumque os corporis claudit, quantum se vitiis superbiendo aperiat non agnoscit. Linguam etenim premit, mentem elevat: & cum suam nequitiam minime considerat, tanto apud se cunctos liberius, quanto & secretius accusat. Admonendi sunt igitur nimis taciti, ut scire sollicite studeant, non solum quales foris ostendere, sed etiam quales se debeant intus exhibere: ut plus ex cogitationibus occultum judicium, quam ex sermonibus reprehensionem metuant proximorum. Scriptum namque est in Prov. *Fili mi, attende sapientiam meam, & prudentiæ meæ inclina aurem tuam, ut custodias cogitationes:* Nil quippe in nobis est corde fugacius, quod a nobis toties recedit, quoties per pravas cogitatio-

Prov. 5. 1.

nes

nes defluit. Hinc etenim Psalmista ait: *Cor meum dereliquit me*. Hinc ad semetipsum rediens, ait: *Invenit servus tuus cor suum ut oraret te*. Cum ergo cogitatio per custodiam restringitur, cor quod fugere consuevit invenitur. Ps. 39. 13 2. Reg. 7. 27.

Plerumque autem nimis taciti cum nonnulla injusta patiuntur, eo in acriorem dolorem prodeunt, quo ea quæ sustinent, non loquuntur. Nam si illatas molestias tranquille lingua diceret, a conscientia dolor emanaret. Vulnera enim clausa plus cruciant. Nam cum putredo quæ interius fervet, eiicitur, ad salutem dolor aperitur. Scire igitur debent, qui plus quam expedit tacent, ne inter molesta quæ tolerent, dum linguam tenent, vim doloris exaggerent. Admonendi sunt enim, ut si proximos sicut se diligunt, minime illis taceant unde eos juste (a) reprehendunt. Vocis enim medicamine utrorumque saluti concurritur, dum & ab illo qui infert, actio prava compescicitur, & ab hoc qui sustinet, doloris fervor vulnere aperto temperatur. Qui enim proximorum mala respiciunt, & tamen in silentio linguam premunt, quasi conspectis vulne-

(a) Cod. reprehendant.

neribus usum medicaminis subtrahunt, & eo mortis auctores fiunt, quo virus quod poterant curare, noluerunt. Lingua itaque discrete frenanda est, non insolubiliter obliganda. Scriptum uamque est in Salomone: *Sapiens tacebit usque ad tempus:* Eccl. 20. 7.
Ut nimirum cum opportunum considerat, postposita censura silentii, loquendo quæ congruunt, in usum se utilitatis impendat. Et rursum in Ecclesiastem scriptum est: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Eccl. 3. 7. Discrete quippe vicissitudinum pensanda sunt tempora, ne aut cum restringi lingua debet, per verba inutiliter defluat; aut cum loqui utiliter potest, semetipsam pigre restringat. Quod bene Psalmista considerans, dicit: *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis.* Ps. 140. 3. Non enim poni ori suo parietem, sed ostium petit, quod videlicet aperitur & clauditur. Unde & nobis caute discendum est, quatenus os discretum & congruo tempore vox aperiat, & rursum congruo taciturnitas claudat.

At contra admonendi sunt multiloquio vacantes, ut vigilanter aspiciant, a quanto rectitudinis statu depereunt, dum per multiplicia verba dilabuntur. Humana etenim mens

aquæ more circumclusa ad superiora colligitur, quia illud repetit unde descendit; & relaxata deperit, quia se per infima inutiliter spargit. Quot enim supervacuis verbis a silentii sui censura dissipatur, qua si tot rivis extra se ducitur. Unde & redire interius ad sui cognitionem non sufficit: quia per multiloquium sparsa, a secreto se intimæ considerationis excludit. Totam vero se insidiantis hostis vulneribus detegit: quia nulla munitione custodiæ circumcludit. Unde in Proverbiis scriptum est: *Sicut urbs patens, & absque murorum ambitu, ita vir, qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum.* Quia enim murum silentii non habet, patet inimici jaculis civitas mentis, & cum se per verba extra semetipsam eiicit, apertam se adversario ostendit. Quam tanto ille sine labore superat, quanto & ipsa quæ vincitur, contra semetipsam per multiloquium pugnat. *Prov. 25 28.*

Plerumque autem quia per quosdam gradus desidiosa mens in lapsum casus impellitur, dum otiosa cavere verba negligimus, ad noxia pervenimus: ut prius loqui aliena libeat, postmodum detractionibus eorum vitam de quibus loquitur mordeat, ad extremum vero usque ad apertas lingua

contumelias erumpat. Hinc seminantur stimuli, oriuntur rixæ, accendunt faces odiorum, pax extinguitur cordium. Unde bene per Salomonem dicitur: *Qui dimittit aquam, caput est jurgiorum.* Aquam quippe dimittere, est linguam in fluxum eloquii relaxare. Quo contra in bona etiam parte iterum dicitur: *Aqua profunda, verba ex ore viri.* Qui ergo dimittit aquam, caput est jurgiorum: quia qui linguam non refrænat, concordiam dissipat. Unde e diverso in Proverbiis scriptum est: *Qui imponit stulto silentium, iras mitigat.* Quod autem multiloquio quisque serviens, rectitudinem justitiæ tenere nequaquam possit, testatur Propheta, qui ait: *Vir linguosus non dirigetur super terram.* Hinc quoque Salomon iterum dicit: *In multiloquio non deerit peccatum.* Hinc Isaias ait: *Cultus justitiæ silentium*: videlicet indicans, quia mentis justitia desolatur, quando ab immoderata locutione non parcitur. Hinc Jacobus ait: *Si quis putat se religiosum esse non refrænans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio.* Hinc rursum ait: *Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum.* Hinc iterum, linguæ vim definiens, adjungit: *Inquietum malum, plena veneno mortifero.*

Prov. 17. 14.
Ibidem. 10. 4.
Ibidem. 26. 10.
Ps. 139. 12.
Prov. 10. 19.
Isaia 32. 17.
Jacob. 1. 26.
Ibidem. v. 19.
Jacob. 3. 8.

Hinc

Hinc per semetipsum nos Veritas secundum Matthæum admonet, dicens: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die judicii.* Matth. 12, 36. Otiosum quippe verbum est, quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret. Si ergo de otioso sermone ratio exigitur, pensemus quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur.

CAPUT XVII.

Quomodo admonendi pigri, & præcipites.

ALiter admonendi sunt pigri, atque aliter præcipites. Illi namque suadendi sunt, ne agenda bona, dum differunt, amittant: isti vero admonendi sunt, ne dum honorum tempus incaute festinando præveniunt, eorum merita immutent. Pigris itaque intimandum est, quod sæpe dum opportune agere quæ possumus, nolumus, paulo post cum volumus, non valemus. Ipsa quippe mentis desidia dum congruo fervore non accenditur, a bonorum desiderio funditus, convalescente furtim torpore, mactatur. Unde aperte per Salomonem di-

Prov. 19. 15. citur: *Pigredo immittit soporem.* Piger enim recte sentiendo quasi vigilat, quamvis (*a*) nil operando torpescat. Sed pigredo soporem immittere dicitur; quia paulisper etiam recte sentiendi vigilantia amittitur, dum a bene operandi studio cessatur. Ubi
Ibidem. recte subjungitur: *Et anima dissoluta esuriet*: Nam quia se ad superiora stringendo non dirigit, neglectam se inferius per desideria expandit: & dum studiorum sublimium vigore non constringitur, cupiditatis infimæ fame sauciatur: & quo se per disciplinam ligare dissimulat, eo se esuriens per voluptatum desideria spargit. Hinc ab eodem rursus Salomone scribitur:
Prov. 21. 26. *In desideriis est omnis otiosus.* Hinc ipsa
Luc. 11. 24. Matth. 12. v. 44. & 45. Veritate (*b*) secundum Lucam prædicante, uno quidem exeunte spiritu munda domus dicitur, sed multiplicius redeunte dum vacat occupatur. Plerumque piger dum necessaria agere negligit, quædam sibi difficilia opponit, quædam vero incaute formidat: & dum quasi invenit quod velut juste metuat, ostendit quod in otio quasi non injuste torpescat. Cui
Prov. 20. 5. recte per Salomonem dicitur: *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate*,

(a) Cod. *nihil*. (b) Cod. *secundum Lucam*, *ibi vid. c.* 11. *v.* 24.

æstate, & non dabitur ei. Propter frigus quippe piger non arat, dum desidiæ torpore constrictus, agere quæ debet bona dissimulat. Propter frigus piger non arat, dum parva ex adverso mala metuit, & operari maxima prætermittit. Bene autem dicitur: *Mendicabit æstate, & non dabitur ei.* Qui enim nunc in bonis operibus non exsudat, cum sol judicii ferventior apparuerit, quia frustra regni aditum postulat, nil accipiens æstate mendicat. Bene huic per eumdem Salomonem rursum dicitur. *Qui observat ventum, non seminat; & qui considerat nubes, numquam (a) metit.* Quid enim per ventum, nisi malignorum spirituum tentatio exprimitur? Et quid per nubes quæ moventur a vento, nisi adversitates pravorum hominum designantur? A ventis videlicet impelluntur nubes, quia immundorum spirituum afflatu pravi excitantur homines. Qui ergo observat ventum, non seminat; & qui considerat nubes, numquam (*b*) metit: quia quisquis tentationem malignorum spirituum, quisquis persecutionem pravorum hominum metuit, neque nunc grana boni operis seminat, neque tunc manipulos sanctæ retributionis secat. Eccl. 11. 4.

 At

(a) Cod. *metet*. (b) Cod. *metet*.

At contra, præcipites dum bonorum actuum præveniunt tempus, meritum pervertunt, & sæpe in malis corruunt, dum bona minime discernunt. Qui nequaquam quæ quando agant inspiciunt, sed plerumque acta, quia ita non debuerunt agere, cognoscunt. Quibus sub auditoris specie recte apud Salomonem dicitur: *Fili, sine consilio nihil facias, & post factum non pænitebis*. Et rursum: *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos*. Palpebræ quippe gressus præcedunt, cum operationē nostram consilia recta præveniunt. Qui enim negligit considerando prævidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit, pergendo iter conficit, sed prævidendo sibimetipsi non antecedit, atque idcirco citius corruit, quia quo pedem operis ponere debeat, per (a) palpebram consilii non attendit.

Eccli. 32. 24.

Prover. 4. 25.

CAPUT XVIII.

Quomodo admonendi mansueti, & iracundi.

Aliter admonendi sunt mansueti atque aliter iracundi. Nonnumquam enim mansueti cum præsunt, vici-

(a) Cod. *palpebra consilium*.

vicinum & quasi juxta positum torporem desidiæ patiuntur. Et plerumque nimia resolutione lenitatis, ultra quam necesse est vigorem districtionis emolliunt. At contra iracundi cum regiminum loca percipiunt, quo impellente ira in mentis væsaniam devolvuntur, eo etiam subditorum vitam dissipata quietis tranquillitate confundunt. Quos cum furor agit in præceps, ignorant quidquid irati faciunt, ignorant quidquid a semetipsis patiuntur irati. Nonnumquam vero, quod est gravius, iræ suæ stimulum justitiæ zelum putant. Et cum vitium virtus creditur, sine metu culpa cumulatur. Sæpe ergo mansueti dissolutionis torpescunt tædio: sæpe iracundi rectitudinis falluntur zelo. Illorum itaque virtuti vitium latenter adjungitur: his autem suum vitium quasi virtus fervens videtur. Admonendi sunt igitur illi, ut fugiant quod juxta ipsos est, isti quod in ipsis est attendant: illi quod non habent discernant, isti quod habent. Amplectantur mansueti sollicitudinem, damnent iracundi perturbationem. Admonendi sunt mansueti, ut habere etiam æmulationem justitiæ studeant: admonendi sunt iracundi, ut æmulationi quam se habere

existimant , mansuetudiem subjungant. Idcirco namque secundum Marcum Spiritus sanctus in columba nobis est & in igne monstratus, quia videlicet omnes quos implet , & columbæ simplicitate mansuetos , & igne zeli ardentes exhibet.

Nequaquam ergo sancto Spiritu plenus est , qui aut in tranquillitate mansuetudinis fervorem æmulationis deserit aut rursus in æmulationis ardore virtutem mansuetudinis amittit. Quod fortasse melius ostendimus, si in medium Pauli magisterium proferamus, qui duobus discipulis & non diversa charitate præditis, diversa tamen adjutoria prædicationis impendit. Timotheum namque admonens,
2. Tim. 4. 2. ait: *Argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina*. Titum quoque admonet dicens: *Hæc loquere , & exhortare, & argue cum omni imperio*. Quid est quod doctrinam suam tanta arte (a) dispensat, ut in exhibenda hac , alteri patientiam proponat, nisi quod mansuetioris spiritus Titum, & paulo ferventioris vidit esse Timotheum? Illum per æmulationis studium inflammat, hunc per lenitatem patientiæ temperat. Illi quod deest jungit , huic

(a) Cod. *disponit, ut in exhibenda hac, alteri imperium, atque alteri patientiam proponat*.

huic quod superest subtrahit. Illum stimulo impellere nititur, hunc fræno moderatur. Magnus quippe susceptæ Ecclesiæ colonus, alios palmites ut crescere debeant rigat: alios cum plus justo crescere conspicit resecat: ne aut non crescendo non ferant fructus, aut immoderate crescendo, quos protulerint amittant. Sed longe alia est ira quæ sub æmulationis specie subripit, alia quæ (a) turbatum cor & sine justitiæ prætextu confundit. Illa enim in hoc quod debet, inordinate extenditur; hæc autem semper in his quæ non debet, inflammatur. Sciendum quippe est, quia in hoc ab impatientibus iracundi differunt, quod illi ab aliis illata non tolerant, isti autem etiam quæ tolerentur important. Nam iracundi sæpe etiam se declinantes insequuntur, rixæ occasionem commovent, labore contentionis gaudent; quos tamen melius (b) corrigimus, si in ipsa iræ suæ commotione declinamus. Perturbati quippe quid audiant ignorant, sed ad se reducti tanto (c) liberius exhortationis verba recipiunt, quanto se tranquillius toleratos erubescunt. Menti autem furore ebriæ, omne

(a) Cod. *perturbatum*. (b) Cod. *corripimus*.
(c) Cod. *libentius*.

omne rectum quod dicitur, perversum videtur. In Reg. libro 3. Unde
1.Reg.25 37. & Nabal ebrio culpam suam Abigail laudabiliter tacuit, quam digesto vino laudabiliter dixit. Idcirco enim malum quod fecerat, cognoscere potuit, quia hoc ebrius non audivit.

Cum vero ita iracundi alios impetunt, ut declinari omnino non possint, non aperta exprobratione, sed sub quadam sunt cautela reverentiæ parcendo feriendi. Quod melius ostendimus, si Abner factum ad medium deducamus. Hunc quippe cum Asael vi incautæ præcipitatio-
2.Reg.2. v. 22. & 23. nis impeteret, scriptum est: *Locutus est Abner ad Asael, dicens: Recede, noli me persequi, ne compellar confodere te in terram. Qui audire contempsit, & noluit declinare. Percussit ergo eum Abner aversa hasta in inguine & transfodit eum & mortuus est.* Cujus enim Asael typum tenuit, nisi eorum, quos vehementer arripiens furor in præceps ducit? Qui in eodem furoris impetu tanto caute declinandi sunt, quanto & insane rapiuntur. Unde & Abner, qui nostro sermone patris lucerna dicitur, fugit, quia doctorum lingua quæ supernum Dei lumen indicat, cum per abrupta furoris mentem cujuspiam ferri conspicit, cumque

con-

contra irascentem dissimulat verborum jacula reddere, quasi persequentem non vult ferire. Sed cum iracundi nulla consideratione se mitigant, & quasi Asael persequi & insanire non cessant; necesse est ut hi qui furentes conantur reprimere, nequaquam se in furore erigant, sed quidquid est tranquillitatis ostendant: quædam vero subtiliter proferant, in quibus ex obliquo furentis animum pungant. Unde & Abner cum contra persequentem substitit, non eum recta, sed aversa hasta transforavit. Ex mucrone quippe percutere, est impetu apertæ increpationis obviare. Aversa vero hasta persequentem ferire, est furentem tranquille ex quibusdam tangere, & quasi parcendo superare. Asael autem protinus occumbit, quia commotæ mentes dum & parci sibi sentiunt, & tamen responsorum ratione in intimis sub tranquillitate tanguntur, ab eo quod se erexerant, statim cadunt. Qui ergo a fervoris sui impetu sub lenitatis percussione resiliunt, quasi sine ferro moriuntur.

CAPUT XIX.

Quomodo admonendi humiles, & elati.

ALiter admonendi ſunt humiles, atque aliter elati. Illis inſinuandum eſt, quam ſit vera excellentia quam ſperando tenent: iſtis vero intimandum eſt, quam ſit nulla temporalis gloria, quam & amplectentes non tenent. Audiant humiles quam ſint æterna quæ appetunt, quam tranſitoria quæ contemnunt: audiant elati quam ſint tranſitoria quæ ambiunt, quam æterna quæ perdunt. Audiant humiles ex magiſtra voce Veritatis
Luc. 18. 14. ſecundum Lucam: *Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur*; audiant elati: *Omnis*
Ibidem. *qui ſe exaltat, humiliabitur*. In Prover-
Prov. 15. 33. & 16. 18. biis audiant humiles: *Gloriam præcedit humilitas*: audiant elati: *Ante ruinam exaltatur ſpiritus*. In Iſaia audiant hu-
Iſaia 66. 2. miles: *Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem & quietum, & trementem ſermones meos?* Apud Salomonem audiant
Eccli. 10. 9. elati: *Quid ſuperbit terra & cinis?* & in Pſalmo audiant humiles: *Deus humilia reſpicit*: audiant elati: *Et alta a longe cognoſcit*. Audiant humiles ſecun-
Pſ. 137. 6. dum Matthæum, *quia filius hominis non venit miniſtrari, ſed miniſtrare*: apud

pud Salomonem audiant elati : *quia initium omnis peccati superbia est*. Ad Philippenses, audiant humiles, *quia Redemptor noster humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem* : audiant elati, quod de eorum capite in Job scriptum est : *Ipse est Rex super universos filios superbiæ*. Occasio igitur perditionis nostræ facta est superbia diaboli, & argumentum redemptionis nostræ inventa est humilitas Dei. Hostis enim noster inter omnia conditus, voluit videri supra omnia elatus : Redemptor autem noster magnus manens super omnia, fieri inter omnia dignatus est parvus.

Matth. 20. 28. Eccli. 10. 15. Phil. 2. 8. Iob. 41. 25.

Dicatur ergo humilibus, quia dum se deiiciunt, ad Dei similitudinem ascendunt : dicatur elatis, quia dum se erigunt, in apostatæ Angeli imitationem cadunt. Quid itaque elatione dejectius, quæ dum supra se tenditur, ab altitudine veræ celsitudinis elongatur ? Et quid humilitate sublimius, quæ dum se in ima deprimit, auctori suo manenti super summa conjungit ? Est tamen aliud quod in eis debeat caute pensari : quia sæpe quidam humilitatis decipiuntur specie, quidam vero elationis suæ ignoratione falluntur. Nam plerumque nonnullis qui sibi humiles videntur,

is

is qui hominibus deferri non debet, conjunctus est timor: plerumque vero elatos comitari solet liberæ vocis assertio. Et cum quædam increpanda sunt vitia, illi reticent ex timore, & tamen tacere se æstimant ex humilitate: isti loquuntur per impatientiam elationis, & tamen se credunt loqui per libertatem rectitudinis. Illos ut perversa non increpent, sub specie humilitatis premit culpa formidinis: istos ad increpanda quæ non debent, aut magis increpanda quam debent, sub imagine libertatis effrænatio impellit tumoris. Unde & elati admonendi sunt, ne plus quam decet sint liberi, & humiles admonendi sunt, ne plus quam expedit sint subjecti: ne aut illi defensionem justitiæ vertant in exercitationem superbiæ; aut isti cum student plus quam necesse est hominibus subiici, compellantur eorum etiam vitia venerari.

Considerandum vero est, quod plerumque elatos utilius corripimus, si eorum correptionibus quædam laudum fomenta misceamus. Inferenda namque illis sunt aut alia bona quæ in ipsis sunt, aut dicendum certe quæ poterant esse si non sunt, & tunc demum resecanda sunt mala quæ nobis di-

displicent, cum prius ad audiendum eorum placabilem mentem fecerint præmissa bona quæ placent. Nam & equos indomitos blanda prius manu tangimus, ut eos nobis plenius postmodum etiam per flagella subigamus. Et amaro pigmentorum poculo mellis dulcedo adjungitur, ne ea quæ saluti profutura est, in ipso gustu aspera amaritudo sentiatur: dum vero gustus per dulcedinem fallitur, humor mortiferus per amaritudinem vacuatur. Ipsa ergo in elatis invectionis exordia, permixta sunt laude temperanda, ut dum admittunt favores quos diligunt, etiam correptiones recipiant quas oderunt.

Plerumque autem persuadere elatis utilia melius possumus, si profectum eorum nobis potius quam illis profuturum dicamus, si eorum meliorationem nobis magis quam sibi impendi postulemus. Facile enim ad bonorum elatio flectitur, si & aliis ejus inflexio prodesse credatur. In Numeri libro unde Moyses qui regente se Deo, deserti iter aerea columna duce pergebat cum Hoba cognatum suum a gentilitatis conversatione vellet educere, & omnipotentis Dei dominio subjugare, ait: *Proficiscimur ad locum quem Dominus daturus est nobis:* Num. 10. v. 29
veni

veni nobiscum, ut bene faciamus tibi: quia Dominus bona promisit Israeli. Cui cum respondisset ille: Non vadam tecum, sed revertar in terram meam in qua natus sum; illico adjunxit: Noli nos relinquere; tu enim nosti in quibus locis per desertum castra ponere debeamus, & eris ductor noster. Neque enim Moysi mentem ignorantia itineris angustabat, quem & ad prophetiæ scientiam cognitio divinitatis expanderat, quem columna exterius præibat, quem de cunctis interius per conversationem cum Deo sedulam locutio familiaris instruebat. Sed videlicet vir providus elato auditori colloquens, solatium petivit ut daret; ducem requirebat in via, ut dux ei fieri potuisset ad vitam. Egit itaque, ut superbus auditor voci ad meliora suadenti eo magis fieret devotus, quo putaretur necessarius: & unde se exhortatorem suum præcedere crederet, inde se sub verbis exhortantis inclinaret.

CAPUT XX.

Quomodo admonendi pertinaces, & inconstantes.

Aliter admonendi sunt pertinaces, atque aliter inconstantes

Illis

Illis dicendum eſt, quod plus de ſe, quam ſunt, ſentiunt, & idcirco alienis conſiliis non acquieſcunt: iſtis vero intimandum eſt, quod valde ſe deſpicientes negligunt, & ideo levitate cogitationum a ſuo judicio per temporum momenta flectuntur. Illis dicendum eſt, quia niſi meliores ſe cæteris æſtimarent, nequaquam cunctorum conſilia ſuæ deliberationi poſtponerent: iſtis dicendum eſt, quia ſi hoc quod ſunt, utcumque attenderent, nequaquam eos per tot varietatis latera mutabilitatis aura verſaret. Ad Romanos illis per Paulum dicitur: *Nolite prudentes eſſe apud voſmetipſos:* at contra iſti audiunt: *Non circumferamur omni vento doctrinæ.* De illis per Salomonem dicitur: *Comedent fructus viæ ſuæ, ſuiſque conſiliis ſaturabuntur:* de iſtis autem ab eo rurſus in Proverbiis ſcribitur: *Cor ſtultorum diſſimile erit.* Cor quippe ſapientum ſibimetipſi ſemper eſt ſimile: quia dum rectis perſuaſionibus acquieſcit, conſtanter ſe in bono opere dirigit. Cor vero ſtultorum diſſimile eſt: quia dum mutabilitate ſe varium exhibet, numquam id quod fuerat manet. Et quia quædam vitia ſicut ex ſemetipſis gignunt alia, ita ex aliis oriuntur, ſciendum ſummopere eſt, quod tunc

Rom. 12. 16.
Ephes. 4. 14.
Prov. 1. 31.
Ibidem. 15. 7.

ea

ea corripiendo melius tergimus, cum ab ipso amaritudinis suæ fonte siccamus. Pertinacia quippe ex superbia, inconstantia vero ex levitate generatur.

Admonendi igitur sunt pertinaces, ut elationem suæ cogitationis agnoscant, & semetipsos vincere studeant; ne dum rectis aliorum suasionibus foris superari despiciunt, intus a superbia captivi teneantur. Admonendi sunt, ut solerter aspiciant quia Filius hominis, cui una semper cum Patre voluntas est, ut exemplum nobis frangendæ nostræ voluntatis præbeat, secundum Joannem dicit: *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me Patris*. Qui ut hujus adhuc virtutis gratiam commendaret, servaturum se hoc in extremo judicio præmisit, secundum Joannem dicens: *Ego a me ipso non possum facere quidquam, sed sicut audio, judico*. Qua itaque conscientia dedignatur homo alienæ voluntati acquiescere, quando Dei & hominis Filius, cum virtutis suæ gloriam venit ostendere, testatur se non a semetipso judicare?

Joann. 5. 30.

Ibidem.

At contra admonendi sunt inconstantes, ut mentem gravitate roborent. Tunc enim genimina in se mutabilitatis arefaciunt, cum a corde

prius

prius radicem levitatis abscidunt: quia & tunc fabrica robusta construitur, cum prius locus solidus, in quo fundamentum poni debeat, providetur. Nisi ergo ante mentis levitas caveatur, cogitationum inconstantia minime vincitur. A quibus se alienum Paulus fuisse perhibuit, cum dicit: *Numquid levitate usus sum? aut quæ cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me, est & non?* Ac si aperte dicat: Idcirco mutabilitatis aura non moveor, quia levitatis vitio non succumbo. 1. Cor. 1. 17.

CAPUT XXI.

Quomodo admonendi qui intemperantius, & qui parcius cibo utuntur.

ALiter admonendi sunt gulæ dediti, atque aliter abstinentes. Illos enim superfluitas locutionis, levitas operis, atque luxuria; istos vero sæpe impatientiæ, sæpe vero superbiæ culpa comitatur. Nisi enim gulæ deditos immoderata loquacitas raperet, dives ille qui epulatus quotidie dicitur splendide, in lingua gravius non arderet, dicens: *Pater Abraam miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior* Luc. 16. 24.

in

in hac flamma. Quibus profecto verbis ostenditur, quia epulando quotidie, crebrius in lingua peccaverat, qui totus ardens refrigerari se præcipue in lingua requirebat. Rursum quia gulæ deditos levitas protinus operis sequitur, auctoritas sacra testatur,
Exod. 32. 6. dicens: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*. Quos plerumque edacitas usque ad luxuriam pertrahit: quia dum satietate venter extenditur, aculei libidinis excitantur. Unde & hosti callido, qui primi hominis sensum in concupiscentia pomi aperuit, sed in peccati laqueo strinxit, divina voce dicitur:
Gen. 3. 14. *Pectore & ventre repes*, ac si ei aperte diceretur: Cogitatione & ingluvie su-
Ier. 39. 9. per humana corda dominaberis. Quia gulæ deditos luxuria sequitur, Propheta testatur, qui dum aperta nar-
4. Reg. 25. 10. Sec. c. lxx. Dist. 44. initio. rat, occulta denuntiat, dicens: *Princeps cocorum destruxit muros Jerusalem*. Princeps namque cocorum venter est, cui magna cura obsequium a cocis impenditur, ut ipse delectabiliter cibis impleatur. Muri autem Jerusalem virtutes sunt animæ ad desiderium supernæ pacis elevatæ. Cocorum igitur princeps muros Jerusalem deiicit; quia dum venter ingluvie extenditur, virtutes animæ per luxuriam destruuntur.

Quo

Quo contra nisi mentes abstinentium plerumque impatientia a sinu tranquillitatis excuteret, nequaquam Petrus cum diceret: *Ministrate in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam;* protinus vigilanter adjungeret, dicens; *In abstinentia autem patientiam*. Deesse quippe abstinentibus patientiam prævidit, quæ eis ut adesset, admonuit. Rursum nisi cogitationes abstinentium nonnumquam superbiæ culpa transfigeret, Paulus minime dixisset: *Qui non manducat, manducantem non judicet*. Qui rursum ad alios loquens, dum de abstinentiæ virtute gloriantium præcepta perstringeret, adjunxit: *Quæ sunt rationem quidem habentia sapientiæ in superstitione & humilitate, & non ad parcendum corpori, non in honore aliquo* (a) *ad saturitatem carnis*. Qua in re notandum est, quod in disputatione sua predicator egregius superstitioni humilitatis speciem jungit; quia dum plus quam necesse est per abstinentiam caro atteritur, humilitas foris ostenditur, sed de hac ipsa humilitate graviter interius superbitur. Et nisi aliquando mens ex abstinentiæ virtute tumesceret, nequaquam

2. Petr. 1. 5.

Rom. 14. 3.

Coloss. 2. 23.

(a) Cod. *non in honore aliquo corpori ad saturitatem carnis.*

quam hanc velut inter magna merita Pharisæus arrogans studiose numeraret, dicens: *Jejuno bis in sabbato.* Admonendi ergo sunt gulæ dediti, ne in eo quod escarum delectationi incubant, luxuriæ se mucrone transfigant, & (a) quanta sibi per esum loquacitas, quanta mentis levitas insidietur, aspiciant: ne dum ventri molliter serviunt, vitiorum laqueis crudeliter astringantur. Tanto enim longius a secundo parente receditur, quanto per immoderatum esum dum manus ad cibum tenditur, parentis primi lapsus iteratur. At contra admonendi sunt abstinentes, ut sollicite semper aspiciant, ne cum gulæ vitium fugiunt, acriora his vitia quasi ex virtute generentur; ne dum carnem macerant, ad impatientiam spiritus erumpant: & nulla jam virtus sit quod caro vincitur, si spiritus ab ira superatur. Aliquando autem dum mens abstinentium ab ira se deprimit, hanc quasi peregrina veniens lætitia corrumpit, & eo abstinentiæ bonum deperit, quo sese a spiritalibus vitiis minime custodit. Unde recte per Prophetam dicitur: *In diebus jejuniorum vestrorum inveniuntur (b) voluntates*

Isa. 58. 3 sec. lxx.

(a) Cod. *tanta*;
(b) Cod. *voluptates; sic & infra*.

luntates vestræ. Et paulo post: *In judicia & rixas jejunatis, & percutitis pugnis.* Ibidem. Voluntas quippe ad lætitiam pertinet, pugnus ad iram. Incassum ergo per abstinentiam corpus atteritur, si inordinatis dimissa motibus mens vitiis dissipatur. Rursumque admonendi sunt, ut abstinentiam suam & semper sine imminutione custodiant, & numquam hanc apud occultum judicem eximiæ virtutis credant: ne si fortasse magni esse meriti creditur, cor in elationem sublevetur. Hinc Ibidem.5 namque per Prophetam dicitur: *Numquid tale est jejunium quod elegi? Sed frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam.*

Qua in re pensamdum est, virtus abstinentiæ quam parva respicitur, quæ nonnisi ex aliis virtutibus commendatur. Hinc Joel ait: *Sanctificate jejunium.* Joel.2.15 Jejunium quippe sanctificare, est adjunctis aliis bonis dignam Deo abstinentiam carnis ostendere. Admonendi sunt abstinentes, ut noverint quia tunc placentem Deo abstinentiam offerunt, cum ea quæ sibi de alimentis subtrahunt, indigentibus largiuntur. Solerter namque audiendum est, quod per Prophetam Dominus redarguit, dicens: *Cum jejunaretis & plangeretis in quinto & in septimo* Zac. 7. v. 5. &c.

ptimo mense per hos septuaginta annos, nunquid jejunium jejunastis mihi? Et cum comedistis & bibistis, nunquid non vobismetipsis comedistis, & vobismetipsis bibistis? Non enim Deo, sed sibi quisque jejunat, si ea quæ ventri ad tempus subtrahit, non egenis tribuit, sed ventri postmodum offerenda custodit.

Itaque ne aut illos appetitus gulæ a mentis statu deiiciat, aut istos afflicta caro ex elatione supplantet,
Luc. 21. 35. audiant illi ex ore Veritatis: *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis*
Ibidem. v. 35. *hujus mundi.* Ubi utilis quoque pavor adjungitur: *Et superveniat in vos repentina dies illa. Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem*
Matth. 15. 11. *omnis terræ.* Audiant isti: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod*
1. Cor. 6. 13. *procedit ex ore, coinquinat hominem.* Audiant illi: *Esca ventri, & venter escis:*
Rom. 13. 13. *Deus autem & hunc & has destruet.* Et rursum: *Non in commessationibus & e-*
1. Cor. 8. 8. *brietatibus.* Et rursum: *Esca nos non*
Tit. 1. 15 *commendat Deo.* Audiant isti, *quia omnia munda mundis: coinquinatis autem &*
Philipp. 3 19. *infidelibus nihil est mundum.* Audiant illi: *Quorum Deus venter est, & gloria in*
1. Tim. 4 v. 1. & 3 *confusione ipsorum:* Audiant isti: *Discedent quidam a fide.* Et paulo post:

Pro-

Prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & his qui cognoverunt veritatem. Audiant illi: *Bonum est non manducare carnem, neque bibere vinum; neque in quo frater tuus scandalizatur.* Audiant isti: *Modico vino utere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates.* Quatenus & illi discant cibos carnis inordinate non appetere, & isti creaturam Dei quam non appetunt, non audeant condemnare.

Rom. 14. 21.

1. Tom. 5. 23.

CAPUT XXII.

Quomodo admonendi qui sua distribuunt, & qui rapiunt aliena.

Aliter admonendi sunt, qui jam sua misericorditer tribuunt: atque aliter qui adhuc & aliena rapere contendunt. Admonendi namque sunt qui jam sua misericorditer tribuunt, ne cogitatione tumida super eos se quibus terrena largiuntur, extollant; ne idicirco se meliores æstiment, quia contineri per se cæteros vident. Nam terrenæ domus dominus famulorum ordines ministeriaque dispertiens, hos ut regant, illos vero statuit ut ab aliis regantur. Istos jubet ut necessaria cæteris præ-

beant: illos ut accepta ab aliis sumant. Et tamen plerumque offendunt qui regunt, & in patris familias gratia permanent qui reguntur. Iram merentur qui dispensatores sunt, sine offensione perdurant qui ex aliena dispensatione subsistunt. Admonendi sunt igitur qui jam quæ possident, misericorditer tribuunt, ut a cælesti Domino dispensatores se positos subsidiorum temporalium agnoscant; & tanto humiliter præbeant, quanto aliena esse intelligunt quæ dispensant. Cumque in illorum ministerio quibus accepta largiuntur, constitutos se esse considerant, nequaquam eorum mentes tumor sublevet, sed timor premat. Unde & necesse est ut sollicite perpendant, ne commissa indigne distribuant: ne quædam quibus nulla, ne nulla quibus quædam; ne multa quibus pauca, ne pauca præbeant quibus impendere multa debuerunt; ne præcipitatione hoc quod tribuunt inutiliter spargant; ne tarditate petentes noxie crucient, ne recipiendæ hic gratiæ intentio subrepat, ne dationis lumen laudis transitoriæ appetitio extinguat, ne oblatum munus conjuncta tristitia obsideat, ne in bene oblato munere animus plusquam decet hilarescat, ne sibi

quid-

quidquam, cum totum recte implеverint, tribuant, & simul omnia postquam peregerint perdant. Ne enim sibi virtutem suæ liberalitatis deputent, audiant quod scriptum est: *Si quis administrat, tamquam ex virtute quam administrat Deus*. Ne in benefactis immoderatius gaudeant, audiant quod scriptum est: *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite. Servi inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus*. Ne largitatem tristitia corrumpat, audiant quod scriptum est: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Ne ex impenso munere transitoriam laudem quærant, audiant quod scriptum est: *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*: idest, piæ dispensationi nequaquam se gloria vitæ præsentis admisceat, sed opus rectitudinis appetitio ignoret favoris. Ne impensæ gratiæ vicissitudinem requirant, audiant quod scriptum est: *Cum facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites, ne forte & ipsi te reinvitent, & fiat tibi retributio sed cum facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos: & beatus eris, quia non habent unde retribuere tibi*. Ne quæ præbenda sunt citius, sero præbeantur, audiant

1. Petr. 4. 11.

Luc. 17. 10.

2 Cor. 9. 7.

Matth. 6. 3.

Luc. 14. v. 12. &c.

Prov. 3. 28. quod scriptum est: *Ne dicas amico tuo: Vade & revertere, & cras dabo tibi, cum statim possis dare.* Ne sub obtentu largitatis ea quæ possident, inutiliter spargant, audiant, quod scriptum est: *Sudet eleemosyna in manu tua.* Ne cum multa necesse sint, pauca largiantur, audiant quod scrip-
2. Cor. 9. 6. tum est: *Qui parce seminat, parce & metet.* Ne cum pauca oportet, plurima præbeant & ipsi postmodum minime inopiam tolerantes ad impatientiam erumpant, audiant quod
Ibid. 8. v. 13. & 14. scriptum est: *Non ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex æqualitate, vestra abundantia illorum inopiam suppleat, ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum.* Cum enim dantis mens ferre inopiam nescit, si multa sibi subtrahit, occasionem contra se impatientiæ exquirit. Prius namque præparandus est patientiæ animus, & tunc aut multa sunt aut cuncta largienda: ne dum minus æquanimiter inopia irruens fertur, & præmissæ largitatis merces pereat, & adhuc mentem deterius murmuratio subsequens perdat. Ne omnino nihil eis præbeant, quibus conferre aliquid parvum debent, au-
Luc. 6. 35. diant quod scriptum est: *Omni petenti te tribue.* Ne saltem aliquid præ-
beant,

beant, quibus omnino conferre nil debent, audiant quod scriptum est: *Da bono, & non receperis peccatorem:* Eccli. *benefac humili, & non dederis impio.* 12. 4. Et rursum: *Panem tuum & vinum* Tob. 4. *super sepulturam justi constitue, & no-* 17. *li ex eo manducare & bibere cum peccatoribus.*

Panem enim suum & vinum peccatoribus præbet, qui iniquis subsidia pro eo quod iniqui sunt impendit. Unde & nonnulli hujus mundi divites, cum fame crucientur Christi pauperes, effusis largitatibus nutriunt histriones. Qui vero indigenti etiam peccatori panem suum, non quia peccator, sed quia homo est, tribuit nimirum non peccatorem, sed justum pauperem nutrit: quia in illo non culpam, sed naturam diligit.

Admonendi sunt etiam qui jam sua misericorditer largiuntur, ut sollicite custodire studeant, ne cum commissa peccata eleemosynis redimunt, adhuc redimenda committant: ne venalem Dei justitiam æstiment, si cum curant pro peccatis nummos tribuere, arbitrentur se posse inulte peccare. *Plus est* namque *anima quam esca, & corpus quam vestimentum.* Qui Matth. 6. 25. Luc. 12. 23. ergo escam aut vestimentum pauperibus largitur, sed tamen animæ vel

corporis iniquitate polluitur, quod minus est justitiæ obtulit, & quod majus est, culpæ: sua enim Deo dedit, & se diabolo.

At contra admonendi sunt qui adhuc & aliena rapere contendunt, ut sollicite audiant quid veniens in judicium Dominus dicat. Ait namque: *Esurivi, & non dedisti mihi manducare; sitivi, & non dedistis mihi bibere; hospes eram, & non collegistis me; nudus, & non operuistis me; infirmus & in carcere, & non visitastis me.* Quibus etiam præmittit, dicens: *Discedite a me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & Angelis ejus.* Ecce nequaquam audiunt, quia rapinas vel quælibet alia violenta commiserunt, & tamen æternis gehennæ ignibus mancipantur. Hinc ergo colligendum est quanta damnatione plectendi sunt qui rapiunt aliena, si tanta animadversione feriuntur qui sua indiscrete tenuerunt. Perpendant quo eos obliget reatu res rapta, si tali subiicit pœnæ non tradita. Perpendant quid mereatur injustitia illata, si tanta percussione digna est pietas non impensa.

Matth. 25. v. 35. & 36.

Matth. 25. 41.

Cum aliena rapere intendunt, audiant quod scriptum est: *Væ ei qui multiplicat non sua; usquequo aggravat*

Habac. 2. 6.

contra

contra se densum lutum? Avaro quippe contra se densum lutum aggravare, est terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Cum multiplicare large habitationis spatia cupiunt, audiant quod scriptum est: *Væ qui conjungitis domum ad domum, & agrum agro copulatis, usque ad terminum loci. Numquid habitabitis soli vos in medio terræ?* Ac si aperte diceret: Quousque vos extenditis, qui habere in communi mundo consortes minime potestis? Conjunctos quidem premitis, sed contra quos valeatis vos extendere, semper invenitis. Cum augendis pecuniis inhiant, audiant quod scriptum est: *Avarus non impletur pecunia; & qui amat divitias, non capiet fructus ex eis.* Fructus quippe ex illis caperet, si eas bene spargere non amando voluisset. Qui vero eas diligendo retinet, hic utique sine fructu derelinquet. Cum repleri cunctis simul opibus inardescunt; audiant quod scriptum est: *Qui festinat ditari, non erit innocens*: profecto enim qui augere opes ambit, vitare peccatum negligit: & more avium captus, cum escam terrenarum rerum avidus conspicit, quo stranguletur peccati laqueo non agnoscit. Cum quælibet præsentis mundi

Isai. 5. 8.

Eccle. 5. 9.

Prov. 28. 20.

di lucra desiderant, & ea quæ de futuro damna patientur, ignorant; audiant quod scriptum est: *Hæreditas ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Ex hac quippe vita initium ducimus, ut ad benedictonis sortem in novissimo veniamus; qui itaque in (a) principio hereditari festinant, sortem sibi in novissimo benedictionis amputant: quia dum per avaritiæ nequitiam hic multiplicari appetunt, illic ab æterno patrimonio exhæredes fiunt. Cum vel plurima ambiunt, vel obtinere cuncta quæ ambierint possunt, audiant quod scriptum est: *Quid prodest homini si totum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum faciat?* Ac si aperte Veritas dicat: Quid prodest homini si totum quod extra se est congregat si hoc ipsum solum quod ipse est, damnat? Plerumque autem citius raptorum avaritia corrigitur, si in verbis admonentis quam fugitiva sit præsens vita, monstretur: si eorum ad medium memoria deducatur, qui & ditari in hoc mundo diu conati sunt, & tamen in adeptis divitiis diu manere nequiverunt: quibus festina mors repente & simul abstulit,

Prov. 20. 21.

Matth. 16. 26.

(a) Cod. *in hoc sæculo hæreditare festinant*.

ſtulit, quidquid eorum nequitia nec ſimul nec repente congregavit: qui non ſolum hic rapta reliquerunt, ſed ſecum ad judicium cauſas rapinæ detulerunt. Horum itaque exempla audiant, quos in verbis ſuis procul dubio & ipſi condemnant: ut cum poſt verba ad cor redeunt, imitari ſaltem quos judicant, erubeſcant.

CAPUT XXIII.

Quomodo admonendi qui aliena non appetunt, ſed ſua retinent; & qui ſua tribuentes, aliena tamen rapiunt.

ALiter admonendi ſunt, qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur: atque aliter qui & ea quæ habent tribuunt, & tamen aliena rapere non deſiſtunt. Admonendi ſunt qui nec aliena appetunt, nec ſua largiuntur, ut ſciant ſollicite quod ea de qua ſumpti ſunt, cunctis hominibus terra communis eſt, & idcirco alimenta quoque omnibus communiter profert. Incaſſum ergo ſe innocentes putant, qui commune Dei munus ſibi privatum vindicant: qui cum accepta non tribuunt, in proximorum nece graſſantur: quia

tot pene quotidie perimunt, quot morientium pauperum apud se subsidia abscondunt. Nam cum quælibet necessaria indigentibus ministramus, sua illis reddimus, non nostra largimur; justitiæ debitum potius solvimus, quam misericordiæ opera implemus. Unde & ipsa Veritas cum de misericordia caute exhibenda loqueretur, ait: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus.* Cui quoque sententiæ etiam Psalmista concinens dicit: *Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in æternum.* Cum enim largitatem impensam pauperibus præmisisset, non hanc vocare misericordiam, sed justitiam maluit: quia quod a communi Domino tribuitur, justum profecto est, ut quicumque accipiunt, eo communiter utantur. Hinc etiam Salomon ait: *Qui justus est, tribuet & non cessabit.* Admonendi sunt quoque ut sollicite attendant quod ficulnea, quæ fructum non habuit, contra hanc districtus agricola queritur, quod etiam terram occupavit, terram quippe ficulnea sine fructu occupat, quando mens tenacium hoc quod prodesse multis poterat, inutiliter servat. Terram ficulnea sine fructu occupat, quando locum quem exer-

Matt. 6. 1.
Psal. 111. 9.
Prov. 21. 26.

exercere alius per solem boni operis valuit, stultus per desidiæ umbram premit.

Hi autem nonnumquam dicere solent: Concessis utimur, aliena non quærimus, & si digna misericordiæ retributione non agimus, nulla tamen perversa perpetramus. Quod idcirco sentiunt, quia videlicet aurem cordis a verbis cælestibus claudunt. Neque enim dives in Evange- Luc. 16. lio, qui induebatur purpura & bys- v. 19. so, qui epulabatur quotidie splendi- &c. de, aliena rapuisse, sed infructuose propriis usus fuisse perhibetur, eumque post hanc vitam ultrix gehenna suscepit, non quia aliquid illicitum gessit, sed quia immoderato usu totum se licitis tradidit.

Admonendi sunt tenaces, ut noverint quod hanc primam injuriam faciunt Deo, quia danti sibi omnia, nullam misericordiæ hostiam reddunt. Hinc enim Psalmista ait: *Non* Psal. *dabit Deo propitiationem suam, nec* 48. 8. *pretium redemptionis animæ suæ*. Pretium namque redemptionis dare, est opus bonum prævenienti nos gratiæ reddere. Hinc Joannes exclamat, dicens: *Jam securis ad radicem arbo-* Luc. 3. *ris posita est. Omnis arbor quæ non* 9. *facit fructum bonum, excidetur, & in*

ignem mittetur. Qui ergo se innoxios, quia aliena non rapiunt æstimant, ictum securis vicinæ prævideant, & torporem improvidæ securitatis amittant: ne cum ferre fructum boni operis negligunt, a præsenti vita funditus quasi a viriditate radicis exsecētur.

At contra admonendi sunt, qui & ea quæ habent tribuunt, & aliena rapere non desistunt, ne valde munifici videri appetant, & de boni specie deteriores fiant. Hi etenim propria indiscrete tribuentes, non solum, ut supra jam diximus, ad impatientiæ murmurationem proruunt; sed cogente se inopia usque ad avaritiam devolvuntur. Quid ergo eorum mente infelicius, quibus de largitate nascitur avaritia; & peccatorum seges quasi ex virtute seminatur? Prius itaque admonendi sunt ut tenere sua rationabiliter sciant, & tunc demum ut aliena non ambiant. Si enim radix culpæ in ipsa effusione non exuritur, numquam per ramos exuberans avaritiæ spina siccatur. Occasio ergo rapiendi subtrahitur, si bene prius jus possidendi disponatur. Tunc vero admoniti audiant, quomodo quæ habent misericorditer tribuant, quando nimirum didicerint ut bona misericordiæ per interjectam

rapinæ

rapinæ nequitiam non confundant. Violenter enim exquirunt quæ misericorditer (*a*) largiuntur. Sed aliud est pro peccatis misericordiam facere, aliud pro misericordia facienda peccare: quæ jam nequaquam misericordia nuncupari potest; quia ad dulcem fructum non proficit quæ per virus pestiferæ radicis amarescit. Hinc est enim quod ipsa etiam sacrificia per Prophetam Dominus reprobat, dicens: *Ego Dominus diligens judicium, & odio habens rapinam in holocausto*. Hinc iterum dixit: *Hostiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex scelere*. Qui sæpe quoque & indigentibus subtrahunt, quæ Deo largiuntur. Sed quanta eos animadversione renuat, per quemdam sapientem Dominus demonstrat, dicens: *Qui offert sacrificium (b) de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui*. Quid namque esse intolerabilius potest, quam mors filii ante (*c*) oculos patris? Hoc itaque sacrificium quanta ira aspiciatur ostenditur, quod orbati patris dolori comparatur. Et tamen plerumque quanta tribuunt, pensant; quanta autem rapiunt, considerare dissimulant. Quasi mercedem numerant, & per- pen-

Isai. 61. 8.

Prov. 21. 27.

Eccli. 34. 24.

(*a*) Codd. *largian'ur.*
(*b*) Cod. *ex.* (*c*) Cod. *conspectum*.

Aggei. 1. 7. pendere culpas recusant. Audiant itaque quod scriptum est: *Qui mercedes congregavit, misit eas in sacculum pertusum*. In saculo quippe pertuso videtur, quando pecunia (a) amittitur, sed quando amittitur non videtur. Qui ergo quanta largiuntur aspiciunt, sed (b) quantum rapiunt non perpendunt, in pertuso sacculo mercedes mittunt, quia profecto has in spem suæ fiduciæ intuentes congerunt, sed non intuentes perdunt.

CAPUT XXIV.

Quomodo admonendi sunt discordes & pacati.

Aliter admonendi sunt discordes, atque aliter pacati. Discordes namque admonendi sunt ut certissime sciant quia quantislibet virtutibus polleant, spiritales fieri nullatenus possunt, si uniri per concordiam proximis negligunt. Scriptum

Gal. 5. 22. quippe est: *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium pax*. Qui ergo servare pacem non curat, ferre fructum spiritus recusat. Hinc Paulus ait:

1. Cor. 3. 3. *Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis?* Hinc iterum quoque dicit: *Pacem sequimini cum omnibus,*

(a) Cod. *mittitur*. (b) Cod. *quanta*.

bus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum. Hinc rursum admonens ait: *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: unum corpus & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ*. Ad unam ergo vocationis spem nequaquam pertingitur, si non ad eam unita cum proximis mente curratur. At sæpe nonnulli quo quædam specialiter dona percipiunt, eo superbiendo donum concordiæ quod majus est, amittunt: ut si fortasse carnem præ cæteris gulæ refrænatione quis edomat, concordare eis quos superat abstinendo contemnat. Sed qui abstinentiam a concordia separat, quid admoneat Psalmista perpendat; ait enim: *Laudate eum in tympano & choro*. In tympano namque sicca & percussa pellis resonat: in choro autem voces societate concordant. Quisquis itaque corpus affligit, sed concordiam deserit. Deum quidem laudat in tympano, sed non laudat in choro. Sæpe vero dum quosdam major scientia erigit, a cæterorum societate disjungit, & quasi quo plus sapiunt, eo a concordiæ virtute desipiscunt. Hi itaque audiant quid per semetipsam Veritas dicat: *Habete Sal in vobis, & pacem habete inter*

Hebr. 12. 14.
Ephes. 4. v. 3. & 4.
Psal. 150. 4.
Marc. 9. 49.

ter vos. Sal quippe sine pace non virtutis est donum, sed damnationis argumentum. Quo enim quisque melius sapit, eo deterius delinquit: & idcirco inexcusabiliter merebitur supplicium, quia prudenter si voluisset, potuit vitare peccatum. Quibus recte quoque per Jacobum dicitur:

Jacob. 3. v. 14. *Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sunt in corde vestro, nolite gloriari, & mendaces esse adversum veritatem. Non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica. Quæ autem desursum est sapientia primum quidem pudica est, deinde pacifica*. Pudica videlicet, quia caste intelligit: pacifica autem, quia per elationem se minime a proximorum societate disjungit. Admonendi sunt diffidentes, ut noverint quod tandiu nullum boni operis Deo sacrificium immolant, quandiu a proximorum charitate discordant. Scriptum namque

Matth. 5. v. 23. & 24. est: *Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, & vade prius reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum*. Ex qua scilicet præceptione pensandum est, quorum hostia repellitur, quam intole-

tolerabilis culpa monſtratur; Nam cum mala cuncta bonis ſequentibus diluantur, penſemus quanta ſint mala diſcordiæ, quæ niſi extincta funditus fuerint, bonum ſubſequi non permittunt. Admonendi ſunt diſcordes, ut ſi aures a mandatis cæleſtibus declinant, mentis oculos ad conſideranda ea, quæ in infimis verſantur, aperiant: quod ſæpe aves unius ejuſdemque generis ſeſe ſocialiter volando non deſerunt, & quod gregatim animalia bruta paſcuntur. Quia ſi ſolerter aſpicimus, concordando ſibi irrationalis natura indicat, quantum malum per diſcordiam rationalis natura committat, quando hæc a rationis intentione perdidit, quod illa motu naturali cuſtodit.

Ad contra admonendi ſunt pacati, ne dum plus quam neceſſe eſt, pacem quam poſſident amant, ad perpetuam pervenire non appetant. Plerumque enim gravius intentionem mentium rerum tranquillitas tentat: ut quo non ſunt moleſta quæ tenent, eo minus amabilia fiant quæ vocant; & quo delectant præſentia, eo non inquirantur æterna. Unde & per ſemetipſam Veritas loquens, cum terrenam pacem a ſuperna diſtingueret, atque ad venturam diſcipulos

Johan. 14. 17. los ex præsenti provocaret, ait: *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*. Relinquo scilicet transitoriam, do mansuram. Si ergo in ea cor, quæ relicta est, figitur, numquam ad illam quæ danda est, pervenitur. Pax igitur præsens ita tenenda est, ut & diligi debeat & contemni: ne si immoderate diligitur, diligentis animus in culpa capiatur. Unde & admonendi sunt pacati, ne dum nimis humanam pacem desiderant, pravos hominum mores nequaquam redarguant: & consentiendo perversis, ab auctoris sui se pace disjungat: ne dum humana foras jurgia metuunt, interni fœderis discissione feriantur: Quid est enim pax transitoria, nisi quoddam vestigium pacis æternæ? Quid ergo esse dementius potest, quam vestigia in pulvere impressa diligere, sed ipsum a quo impressa sunt, non amare? Hinc David dum totum se ad fœdera pacis internæ constringeret, testatur quod cum malis concordiam non teneret, dicens; *Nonne* Psal. 138 v. 21. & 22. *qui te oderunt, Deus, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos: inimici facti sunt mihi*. Inimicos etenim Dei perfecto odio odisse, est & quod facti sunt diligere, & quod faciunt incre-

crepare: mores pravorum premere, vitæ prodesse.

Pensandum ergo est, quando ab increpatione quiescitur, quanta culpa cum pessimis pax tenetur; si Propheta tantus hoc velut in hostiam Deo obtulit, quod contra se pro Domino pravorum inimicitias excitavit. Hinc est quod tribus Levi assumptis gladiis per castrorum (a) media transiens, quia feriendis noluit peccatoribus parcere Deo manus dicta est consecrasse. Hinc Phinees peccantium civium gratiam spernens, coeuntes cum Madianitis perculit, & iram Domini iratus placavit. Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Nolite arbitrari, quia venerim pacem mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.* Malorum namque cum incaute amicitiis jungimur, culpis ligamur. Unde Josaphat, qui tot de anteacta vita præconiis attollitur, de Achab regis amicitiis pene periturus increpatur. Cui a Domino per Prophetam dicitur: *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum, amicitia jungeris: & idcirco iram quidem Domini merebaris, sed bona opera inventa sunt in te, eo quod abstuleris lucos de terra Juda.* Ab illo enim qui summe rectus est, eo ipso jam di-

Exod. 32. v. 27. &c.

Num. 25. 9.

Matth. 10 34.

2. *Par.* 19. 24.

(a) Cod. *medium.*

discrepat, quo perversorum amicitiis vita nostra concordat. Admonendi sunt pacati, ne si ad correptionis verba prosiliant, temporalem pacem sibi perturbare formident. Rursumque admonendi sunt, ut eamdem pacem dilectione integra intrinsecus teneant, quam per invectionem vocis sibi extrinsecus turbant. Quod utrumque provide se David servasse perhibet, cum dicit: *Cum his qui*
Psal. 119 7. *oderunt pacem, eram pacificus: cum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Ecce & loquens impugnabatur: & tamen impugnatus, erat pacificus: quia nec insanientes cessabat reprehendere, nec reprehensos negligebat amare. Hinc etiam Paulus ait: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* Hortaturus enim discipulos ut pacem cum omnibus haberent præmisit, dicens: *Si fieri potest*, atque subjunxit: *Quod*
Rom. 12. 18. *ex vobis est.* Difficile quippe erat, ut si male acta corriperent, habere pacem cum omnibus possent. Sed cum temporalis pax in pravorum cordibus ex nostra increpatione confunditur, inviolata necesse est ut in nostro corde servetur. Recte itaque ait: *Quod ex vobis est.* Ac si nimirum dicat: Quia pax ex duarum partium con-

consensu subsistit, si ab eis qui corripiuntur, expellitur, integra tamen in vestra qui corripitis mente teneatur. Unde (*a*) idem rursum discipulos admonet, dicens: *Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate: & non commisceamini cum illo, ut confundatur.* Atque illico adjunxit: *Et nolite ut inimicum existimare illum, sed corripite ut fratrem.* Ac si diceret: Pacem cum eo exteriorem solvite, sed interiorem circa illum medullitus custodite, ut peccantis mentem sic vestra discordia feriat, quatenus pax a cordibus vestris nec abnegata discedat.

2. Thess. 3. 14.
Ibidem. v. 15.

CAPUT XXV.

Quomodo admonendi qui jurgia serunt, & pacifici.

Aliter admonendi sunt seminantes jurgia, atque aliter pacifici. Admonendi namque sunt qui jurgia seminant, ut cujus sint sequaces agnoscant. De apostata quippe Angelo scriptum est, cum bonæ messi inserta fuisset zizania: *Inimicus homo hoc fecit.* De cujus etiam membro per Salomonem dicitur: *Homo apostata, vir inutilis, graditur ore perverso, annuit*

Matth. 13. 28.

(a) Cod. eosdem.

nuit oculis, terit pede; digito loquitur, pravo corde machinatur malum, & omni t mpore jurgia seminat. Ecce, quem seminantem jurgia dicere voluit, prius apostatam nominavit; quia nisi more superbientis Angeli a conspectu Conditoris prius intus aversione mentis caderet, foras postmodum usque ad seminanda jurgia non veniret. Qui recte describitur quod annuit oculis, digito loquitur, terit pede. Interior namque est custodia, quæ ordinata servat exterius membra. Qui ergo statum mentis perdidit, subsequenter foras in inconstantiam motionis fluit, atque exteriori mobilitate indicat, quod nulla interius radice subsistat. Audiant jurgiorum seminatores quod scriptum est: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Atque è diverso colligant, quia si filii Dei vocantur qui pacem faciunt, proculdubio satanæ sunt filii qui confundunt. Omnes autem, qui per discordiam separantur a viriditate dilectionis, arefiunt. Qui etsi boni operis fructus in suis actionibus proferunt, profecto nulli sunt, quia non ex unitate charitatis oriuntur. Hinc ergo perpendant seminantes jurgia, quam multipliciter peccant: qui dum unam nequitiam perpetrant, ab

Matth. 5. 9.

ab humanis cordibus cunctas simul virtutes eradicant. In uno enim malo innumera peragunt: quia seminando discordiam, charitatem quæ nimirum omnium virtutum mater est, extinguunt. Quia autem nihil pretiosius est Deo virtute dilectionis, nil est desiderabilius diabolo extinctione charitatis. Quisquis ergo seminando jurgia dilectionem proximorum perimit, hosti Dei familiarius servit: quia qua ille amissa cecidit, hanc iste vulneratis cordibus subtrahens, eis iter ascensionis abscidit.

At contra admonendi sunt pacifici, ne tantæ actionis pondus levigent, si inter quos fundare pacem debeant, ignorent. Nam sicut multum nocet si unitas desit bonis: ita valde est noxium si non desit malis. Si ergo perversorum nequitia in pace jungitur, profecto eorum malis actibus robur augetur: quia quo sibi in malitia congruunt, eo se robustius bonorum afflictionibus illidunt. Hinc namque est quod contra (a) damnati illius vasis, videlicet Antichristi prædicatores, divina voce (b) beato Job dicitur: *Membra carnium ejus cohærentia sibi.* Job. 41. 14.

Hinc

(a) Cod. *damnatos.* (b) Cod. *beatus Job dicit.*

ad nequitiam ex hujus perceptione rapiatur: dumque supernam provident, terrenam nullo modo ad usum suæ deteriorationis inclinent. Cum vero perversi quique tales sunt, ut nocere bonis nequeant, etiamsi concupiscant, inter hos nimirum debet terrena pax (a) construi & priusquam ab eis valeat superna cognosci, ut hi scilicet quos contra dilectionem Dei malitia suæ impietatis exasperat, saltem ex proximi amore mansuescant: & quasi e vicino ad melius transeant, ut ad illam, quæ a se longe est, pacem Conditoris ascendant.

CAPUT XXVI.

Quomodo admonendi rudes in doctrina sacra, & docti, sed non humiles.

ALiter admonendi sunt qui sacræ Legis verba non recte intelligunt: atque aliter qui recte quidem intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur. Admonendi enim sunt qui sacræ Legis verba non recte intelligunt, ut perpendant, quia saluberrimum vini potum in veneni si-

(a) Cod. *constitui*.

bi poculum vertunt, ac per medicinale ferrum vulnere mortali se feriunt, dum per hoc in se sana perimunt, per quod salubriter abscindere sauciata debuerunt. Admonendi sunt, ut perpendant quo Scriptura sacra in nocte vitæ præsentis quasi quædam nobis lucerna sit posita, cujus nimirum verba dum non recte intelligunt, de lumine tenebrescunt. Quos videlicet ad intellectum pravum intentio perversa non raperet, nisi prius superbia inflaret. Dum enim (a) se præ cæteris sapientes arbitrantur, sequi alios ad melius intellecta despiciunt: atque ut apud imperitum vulgus scientiæ sibi nomen extorqueant, student summopere & ab aliis recte intellecta destruere, & sua perversa roborare. Unde bene per Prophetam dicitur:
Amos 1 13. *Secuerunt prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum*. Galaad namque acervus testimonii interpretatur. Et quia cuncta simul congregatio Ecclesiæ per confessionem servit testimonio veritatis, non incongrue per Galaad Ecclesia exprimitur, quæ ore cunctorum fidelium de Deo quæque vera sunt testatur. Prægnantes autem vocantur animæ, quæ intel-

(a) Cod. *sese cæteris sapientiores*.

intellectum verbi ex divino amore concipiunt, si ad perfectum tempus veniant, conceptam intelligentiam operis ostensione parituræ. Terminum vero suum dilatare, est opinionis suæ nomen extendere. Secuerunt ergo prægnantes Galaad ad dilatandum terminum suum: quia nimirum hæretici, mentes fidelium, quæ jam aliquid de veritatis intellectu conceperant, perversa prædicatione perimunt, & scientiæ sibi nomen extendunt. Parvulorum corda jam de verbi conceptione gravida, erroris gladio scindunt, & quasi doctrinæ sibi opinionem faciunt. Hos ergo cum conamur instruere ne perversa sentiant, admoneamus prius necesse est, ne inanem gloriam quærant. Si enim radix elationis abscidiţur, consequenter rami pravæ assertionis arefiunt. Admonendi sunt etiam, ne errores discordiasque generando, legem Dei quæ idcirco data est ut sacrificia satanæ prohibeat, eamdem ipsam in satanæ sacrificium vertant. Unde per Prophetam Dominus queritur, dicens: *Dedi eis frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicavi eis & aurum, quæ fecerunt Baal*. Frumentum quippe a Domino accipimus, quando in dictis ob- Osee 2. 8.

scurioribus subducto tegmine litteræ per medullam spiritus Legis interna sentimus. Vinum suum Dominus nobis præstat, cum Scripturæ suæ alta prædicatione nos debriat. Oleum quoque suum nobis tribuit, cum præceptis apertioribus vitam nostram blanda lenitate disponit. Argentum multiplicat, cum nobis luce veritatis plena eloquia subministrat. Auro quoque nos ditat, quando cor nostrum intellectu summi fulgoris irradiat. Quæ cuncta hæretici Baal offerunt: quia apud auditorum suorum corda corrupte omnia intelligendo pervertunt. Et de frumento Dei, vino atque oleo, argento pariter & auro, satanæ sacrificium immolant; quia ad errorem discordiæ verba pacis inclinant. Unde admonendi sunt ut perpendant: quia dum perversa mente de præceptis pacis discordiam faciunt, justo Dei examine ipsi de (a) verbis vitæ moriuntur.

At contra admonendi sunt qui recta quidem verba Legis intelligunt, sed hæc humiliter non loquuntur, ut in divinis sermonibus priusquam aliis eos proferant, semetipsos (b) requirant, ne insequentes aliorum facta, se deserant: & cum recte cun-

cta

(a) Cod. *alt. verbo*. (b) Cod. *inquirant*.

cta de sacra Scriptura sentiunt, hoc solum quod per illam contra elatos dicitur, non attendant. Improbus quippe & imperitus est medicus, qui alienum mederi appetit: & ipse vulnus quod patitur nescit. Qui igitur verba Dei humiliter non loquuntur, profecto admonendi sunt, ut cum medicamina ægris apponunt, prius virus suæ pestis inspiciant, ne alios medendo ipsi moriantur. Admoneri debent, ut considerent ne a virtute dicti, dicendi qualitate discordent, ne loquendo aliud, & ostendendo aliud prædicent. Audiant itaque quod scriptum est: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei*. Qui ergo verba quæ proferunt, ex propriis non habent, cur quasi de propriis tument? Audiant quod scriptum est: *Sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur*. Ex Deo enim coram Deo loquitur, qui prædicationis verbum & quia a Deo accepit intelligit, & placere per illud Deo non hominibus quærit. Audiant quod scriptum est: *Abominatio Domini est omnis arrogans*. Quia videlicet dum in verbo Dei gloriam propriam quærit, jus dantis invadit: eumque laudi suæ postponere nequaquam metuit, a quo hoc ipsum quod lauda-

1. Petr. 4. 11.

2. Cor. 2. 17.

tur accepit. Audiant quod prædicatori per Salomonem dicitur : *Bibe aquam de cisterna tua, & fluenta putei tui. Deriventur fontes tui foras & in plateis aquas divide. Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.* Aquam quippe prædicator de cisterna sua bibit, cum ad cor suum rediens, prius audit ipse quod dicit. Bibit sui fluenta putei, si sui irrigatione verbi infunditur. Ubi bene subjungitur: *Deriventur fontes tui foras, & in plateis aquas divide.* Rectum quippe est ut ipse prius bibat, & tunc prædicando aliis influat. Fontes namque foras derivare, est exterius aliis vim prędicationis infundere. In plateis autem aquas dividere, est in magna auditorum amplitudine juxta uniuscujusque qualitatem divina eloquia dispensare. Et quia plerumque inanis gloriæ appetitus subrepit, dum sermo Dei ad multorum notitiam currit, postquam dictum est : *In plateis aquas divide*, recte subjungitur; *Habeto eas solus, nec sint alieni participes tui.* Alienos quippe malignos spiritus vocat, de quibus per Prophetam tentati hominis voce dicitur : *Alieni insurrexerunt in me, & fortes quæsierunt animam meam.* Ait ergo (a) Aquas & in plateis divide,

Prov. 5. 15.

Ibid. v. 16.

Ibidem.

Ps. 53.

(a) Cod. *& in plateis aquas divide.*

&

& tamen solus habe. Ac si apertius dicat: Sic necesse est ut prædicationi exterius servias, quatenus per elationem te immundis spiritibus non conjungas: ne in divini verbi ministerio hostes tuos ad te participes admittas. Aquas ergo & in plateis dividimus, & tamen soli possidemus, quando & exterius late prædicationem fundimus, & tamen per eam humanas laudes assequi minime ambimus.

CAPUT XXVII.

Quomodo admonendi qui officium prædicationis nimia humilitate detrectant, & qui præcipiti festinatione occupant.

Aliter admonendi sunt qui cum prædicare digne valeant, præ nimia humilitate formidant: atque aliter admonendi sunt quos a prædicatione imperfectio vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit. Admonendi namque sunt qui cum prædicare utiliter possunt, immoderata tamen humilitate refugiunt; ut ex minori consideratione colligant, quantum in majoribus rebus delinquant. Si enim indigenti-

bus proximis ipsi quas haberent pecunias absconderent, adjutores proculdubio calamitatis extitissent. Quo ergo reatu constringantur aspiciant, qui dum peccantibus fratribus verbũ prædicationis subtrahunt, morientibus mentibus vitæ remedia abscondunt. Unde & bene quidam sapiens dicit: *Sapientia abscondita, & thesaurus invisus, quæ utilitas in utrisque?*

Eccl.20. 33.

Si populos fames attereret, & occulta frumenta ipsi servarent, auctores proculdubio mortis existerent. Qua itaque plectendi sunt pœna considerent, qui cum fame verbi animæ pereant, ipsi panem perceptæ gratiæ non ministrant. Unde & bene per Salomonem dicitur: *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis*. Frumenta quippe abscondere, est prædicationis sanctæ apud se verba retinere. In populis autem talis quisque maledicitur; quia in solius culpa silentii pro multorum quos corrigere potuit pœna damnatur. Si medicinalis artis minime ignari secandum vulnus cernerent, & tamen secare recusarent, profecto peccatum fraternæ mortis ex solo torpore committerent. Quanta ergo culpa involvantur aspiciant, qui dum cognoscunt vulnera mentium, cura-

Prov. 11. 26.

re

re ea negligunt sectione verborum. Unde & bene per Prophetam dicitur: *Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine*. Jer. 48. 10. Gladium quippe a sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitæ interfectione retinere. De quo rursum gladio dicitur: *Et gladius meus manducabit carnes*. Deut. 32. 42.

Hi itaque cum apud se sermonem prædicationis occultant, divinas contra se sententias terribiliter audiant, quatenus ab eorum cordibus timorem timor expellat. Audiant quod talentum qui erogare noluit, cum sententia damnationis amisit. Matth. 25. v. 24. &c. Audiant quod Paulus eo se a proximorum sanguine mundum credidit, quo feriendis eorum vitiis non pepercit, dicens: *Contestor vos hodierna die, quia mundus sum a sanguine omnium, non enim subterfugi, quominus annuntiarem omne consilium Dei vobis*. Act. 20. v. 26. & 27. Audiant quod voce angelica Joannes admonetur, cum dicitur: *Qui audit dicat: Veni*. Apoc. 22. 17. Ut nimirum cui se vox interna insinuat, illuc etiam clamando alios quo ipse rapitur trahat; ne clausas fores etiam vocatus inveniat, si vocanti vacuus appropinquat. Audiant quod Isaias quia a verbi ministerio tacuit, illustratus superno

lumine, magna voce pœnitentiæ se
Isai. 6. 5. ipse reprehendit, dicens: *Væ mihi quia tacui*. Audiant quod per Salomonem in illum prædicationis scientia multiplicari promittitur, qui in hoc quod jam obtinuit, torporis vitio non tenetur. Ait namque: *Anima quæ benedicit, impinguabitur: & qui inebriat, ipse quoque inebriabitur*.
Prov. 11. 25.
Qui enim exterius prædicando benedicit, interioris augmenti pinguedinem recipit: & dum vino eloquii auditorum mentem debriare non desinit, potu multiplicati muneris debriatus excrescit. Audiant quod David hoc Deo in munere obtulit, quod prædicationis gratiam quam acceperat non abscondit, dicens: *Ecce labia mea non prohibebo, Domine tu cognovisti: justitiam tuam non abscondi in corde meo: veritatem tuam & salutare tuum dixi*. Audiant quod sponsi colloquio ad sponsam dicitur. *Quæ habitas in hortis, amici auscultant: fac me audire vocem tuam*. Ecclesia quippe in hortis habitat, quæ ad viriditatem intimam exculta plantaria virtutum servat. Cujus vocem amicos auscultare, est electos quosque verbum prædicationis illius desiderare; quam videlicet vocem sponsus audire desiderat, quia ad prædicationem
Ps. 39. v. 10. & 11.
Cant. 8. 13.

tionem ejus per electorum suorum animas anhelat. Audiant quod Moyses cum irascentem Deum populo cerneret, & assumi (a) ad ulciscendum gladio juberet; illos a parte Dei denuntiavit existere, qui delinquentium scelera incunctanter ferirent, dicens: *Si quis domini est, jungatur mihi: ponat vir gladium super femur suum: ite & redite de porta usque ad portam per medium Castrorum, & occidat unusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.* Exod. 32. 27. Gladium quippe super femur ponere, est prædicationis studium voluptatibus carnis anteferre: ut cum sancta quis studet dicere, curet necesse est illicitas suggestiones edomare. De porta vero usque ad portam ire, est a vitio usque ad vitium per quod ad mentem mors ingreditur, increpando discurrere. Per medium vero castrorum transire, est tanta æqualitate intra Ecclesiam vivere, ut qui delinquentium culpas redarguit, in nullius se debeat favorem declinare. Unde & recte subjungitur: *Occidat vir fratrem, & amicum, & proximum suum.* Fratrem scilicet & amicum & proximum interficit, qui cum punienda inve-

I 6 nit,

(a) Cod. *ad ulciscendum Deum gladios juberet.*

nit, ab increpationis gladio nec eis, quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur, qui ad ferienda vitia zelo divini amoris excitatur; profecto esse se Dei denegat, qui in quantum sufficit, increpare vitam carnalium recusat.

At contra admonendi sunt quos a prædicationis officio vel imperfectio, vel ætas prohibet, & tamen præcipitatio impellit: ne dum tanti sibi onus officii præcipitatione arrogant, viam sibi subsequentis meliorationis abscidant: & cum arripiunt intempestive quod non valent, perdant etiam quod implere quandoque tempestive potuissent: atque scientiam, quia incongrue conantur ostendere, juste ostendantur amisisse. Admonendi sunt ut considerent, quod pulli avium si ante pennarum perfectionem volare appetant, unde ire in alta cupiunt, inde in ima merguntur. Admonendi sunt ut considerent, quod structuris recentibus necdum solidatis, si tignorum pondus superponitur, non habitaculum, sed ruina fabricatur. Admonendi sunt ut considerent, quod conceptas soboles fæminæ si priusquam plene formentur proferunt, nequaquam domos, sed tumulos replent. Hinc est enim quod

ipsa

ipsa Veritas, quæ repente quos vellet roborare potuisset, ut exemplum sequentibus daret, ne imperfecti prædicare præsumerent, postquam plene discipulos de virtute prædicationis instruxit, illico adjunxit: *Vos autem sedete in civitate quoadusque induamini virtute ex alto.* Luc. 24. 49. In civitate quippe considemus, si intra mentium nostrarum nos claustra constringimus, ne loquendo exterius evagemur; ut cum virtute divina perfecte induimur, tunc quasi a nobismetipsis foras etiam alios instruentes exeamus. Hinc per quemdam sapientem dicitur: *Adolescens loquere in causa tua vix: & si bis interrogatus fueris, habeat initium responsio tua.* Eccli. 32. 18. Hinc est quod idem Redemptor noster, cum in cælis sit conditor, & ostensione suæ potentiæ semper doctor Angelorum, ante tricennale tempus in terra magister noluit fieri hominum: ut videlicet præcipitatis vim saluberrimi timoris infunderet, cum ipse etiam qui labi non posset, perfectæ vitæ gratiam non nisi perfecta ætate prædicaret. Scriptum quippe est: *Cum factus esset annorum duodecim, remansit puer Jesus in Jerusalem.* Luc. 2. 42. De quo a parentibus requisito, paulo post subditur: *Invenerunt illum in templum sedentem in* Ibidem v. 46.

me-

medio doctorum, audientem illos & interrogantem. Vigilanti itaque consideratione pensandum est, quod cum Jesus annorum duodecim dicitur in medio doctorum sedens, non docens, sed interrogans invenitur. Quo exemplo scilicet ostenditur, ne infirmus docere quis audeat, si ille puer doceri interrogando voluit, qui per divinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit. Cum vero per Paulum discipulo dicitur:
1. Tim. 4. 12. *Præcipe hæc & doce: nemo adolescentiam tuam contemnat:* sciendum nobis est, quia in sacro eloquio aliquando adolescentia juventus vocatur. Quod citius ostenditur, si Salomonis ad medium verba proferantur, qui
Eccle. 11. 9. ait: *Lætare juvenis in adolescentia tua.* Si enim utraque unum esse non decerneret, quem monebat in adolescentia, juvenem non vocaret.

CAPUT XXVIII.

Quomodo admonendi quibus omnia ex sententia succedunt, & quibus nulla.

Aliter admonendi sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt, prosperantur: atque aliter qui ea quidem

dem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur. Admonendi namque sunt qui in hoc quod temporaliter appetunt, prosperantur; ne cum cuncta ad votum suppetunt, dantem quærere negligant, (a) sed in his quæ dantur, animum figant: ne peregrinationem pro patria diligant, ne subsidia itineris in obstacula perventionis vertant, ne nocturno lunæ lumine delectati, claritatem solis videre refugiant. Admonendi itaque sunt ut quæque in hoc mundo consequuntur, calamitatis solatia, non autem præmia retributionis credant: sed contra favores mundi mentem erigant, ne in eis ex tota cordis delectatione succumbant. Quisquis enim prosperitatem qua utitur, apud judicium cordis, melioris vitæ amore non reprimit, favorem vitæ transeuntis in mortis perpetuæ occasionem vertit. Hinc est enim quod sub Idumæorum specie, qui vincendos se prosperitati suæ reliquerunt, in hujus mundi successibus lætantes increpantur cum dicitur: *Dederunt terram meam sibi in hæreditatem cum gaudio, & toto corde, & ex animo.* Quibus verbis per- Ezech. 36. 5.

(a) Cod. *alt. ne in his animũ figant, quæ dantur.*

perpenditur, quod non solum quia gaudeant, sed quod toto corde & ex animo gaudeant, districta reprehensione feriantur. Hinc Salomon ait:
Prov. 1. 32. *Aversio parvulorum interficiet eos & prosperitas stultorum perdet illos.* Hinc
1. Cor. 7. 30. Paulus admonet dicens: *Qui emunt, tamquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur.* Ut videlicet sic nobis quæ suppetunt, exterius serviant, quatenus a supernæ delectationis studio animum non inflectant: ne luctum nobis internæ peregrinationis temperent ea, quæ in exilio positis subsidium præbent: & quasi felices in transitoriis nos gaudeamus qui ab æternis nos interim miseros cernimus. Hinc namque est quod ele-
Cant. 2. 6. ctorum voce dicit Ecclesia: *Læva ejus sub capite meo, & dextera illius amplexabitur me.* Sinistram Dei, prosperitatem videlicet vitæ præsentis, quasi sub capite posuit, quam intentione summi amoris premit. Dextera vero Dei eam amplectitur; quia sub æterna ejus beatitudine tota devotione continetur. Hinc rursum per
Prov. 3. 16. Salomonem dicitur: *Longitudo dierum in dextera ejus, in sinistra vero illius divitiæ & gloria.* Divitiæ itaque & gloria qualiter sint habenda docuit, quæ posita in sinistra memoravit.
Hinc

Hinc Psalmista ait: *Salvum me fac* *Ps. 107. 7.*
dextera tua. Neque enim ait manu;
sed dextera: ut videlicet cum dexteram diceret, quia æternam salutem quæreret, indicaret. Hinc rursum scriptum est: *Dextera manus tua Domine confregit inimicos.* Hostes enim *Exod. 15. 6. Joc. lxx.*
Dei etsi in sinistra ejus proficiunt, dextera franguntur: quia plerumque pravos vita præsens elevat, sed adventus æternæ beatitudinis damnat.

Admonendi sunt qui in hoc mundo prosperantur, ut solerter considerent, quia præsentis vitæ prosperitas aliquando idcirco datur ut ad meliorem vitam provocet, aliquando vero ut in æternum plenius damnet. Hinc est enim quod plebi Israeliticæ Chanaan terra promittitur, ut quandoque ad æterna speranda provocetur. Neque enim rudis ille populus promissionibus Dei in longinquum crederet, si a promissore suo non etiam è vicino aliquid percepisset. Ut ergo ad æternorum fidem certius roboretur, nequaquam solummodo spe ad res, sed rebus quoque ad spem trahitur. Quod liquido Psalmista testatur, dicens: *Dedit eis regiones gentium, & labores populorum possederunt: ut custodiant justificationes ejus, & legem ejus requirant.* Sed *Ps. 104. 44.*

cum

cum largientem Deum humana mens boni operis responsione non sequitur, unde nutrita pie creditur, inde justius damnatur. Hinc enim per Psalmistam rursum dicitur: *Dejecisti eos, dum allevarentur*. Quia videlicet reprobi cum recta opera divinis muneribus non rependunt, cum totos se hic deserunt, & affluentibus prosperitatibus dimittunt, unde exterius proficiunt, inde ab intimis cadunt. Hinc est quod in inferno cruciato diviti dicitur: *Recepisti bona in vita tua*. Idcirco enim bona hic recepit & malus, ut illic plenius mala reciperet, quia hic fuerat nec per bona conversus.

Ps. 72. 18.

Luc. 16. 25

At contra admonendi sunt, qui ea quidem quæ mundi sunt concupiscunt, sed tamen adversitatis labore fatigantur, ut sollicita consideratione perpendant, Creator dispositorque cunctorum quanta super eos gratia vigilat, quos in sua desideria non relaxat. Ægro quippe quem medicus desperat, concedit ut cuncta quæ concupiscit, accipiat. Nam qui sanari posse creditur, a multis quæ appetit prohibetur; & pueris nummos subtrahimus, quibus tota simul patrimonia hæredibus reservamus. Hinc ergo de spe æternæ hæreditatis gaudium

dium fumant, quos adverſitas vitæ
temporalis humiliat: quia niſi ſal-
vandos in perpetuum cerneret, eru-
diendos ſub diſciplinæ regimine di-
vina diſpenſatio non frænaret. Ad-
monendi itaque ſunt qui in his quæ
temporaliter concupiſcunt, adverſi-
tatis labore fatigantur, ut ſollicite
conſiderent quod plerumque etiam
juſtos cum temporalis potentia ſu-
ſtollit, velut in laqueo culpa com-
prehendit. Nam ſicut in priori hu- *1. Par. c. 3.*
jus voluminis parte jam diximus,
David Deo amabilis rectior fuit in
ſervitio, quam cum pervenit ad re-
gnum. Servus namque amore juſti- *1. Reg. 24. 58.*
tiæ, deprehenſum adverſarium feri-
re timuit: rex autem perſuaſione lu-
xuriæ devotum militem etiam ſub
ſtudio fraudis extinxit. Quis ergo o- *2. Reg. 11. 17.*
pes, quis poteſtatem, quis gloriam
quærat innoxie, ſi & illi extiterunt
noxia, qui hæc habuit non quæſita?
Quis inter hæc ſine magni diſcrimi-
nis labore ſalvabitur, ſi ille in his
culpa interveniente turbatus eſt, qui
ad hæc fuerat Deo eligente præpa-
ratus? Admonendi ſunt ut conſide-
rent, quia Salomon, qui poſt tantam
ſapientiam uſque ad idolatriam ceci-
diſſe deſcribitur, nihil hoc mundo
priuſquam caderet, adverſitatis ha-
buiſſe

buisse memoratur : sed concessa sa-
3. Reg pientia funditus cor deseruit , quod
11 4. nulla vel minima tribulationis disci-
plina custodivit.

CAPUT XXIX.

Quomodo admonendi conjugati , & cælibes.

ALiter admonendi sunt conjugiis obligati , atque aliter a conjugii nexibus liberi . Admonendi namque sunt conjugiis obligati , ut cum vicissim quæ sunt alterius cogitant , sic eorum quisque placere studeat conjugi , ut non displiceat Conditori : sic ea quæ hujus mundi sunt agant , ut tamen appetere quæ Dei sunt non omittant : sic de bonis præsentibus gaudeant , ut tamen sollicita intentione mala æterna pertimescant : sic de malis temporalibus lugeant , ut tamen consolatione integra spem in bonis perennibus figant : quatenus dum in transitu , cognoscunt esse quod agunt , in mansione quod appetunt ; nec mala mundi cor frangant , cum spes bonorum cælestium roborat ; nec bona præsentis vitæ decipiant , cum suspecta subsequentis judicii mala contristant . Itaque animus

mus Christianorum conjugum & infirmus & fidelis, qui & plene cuncta temporalia despicere non valet, & tamen æternis se conjungere per desiderium valet, quamvis in delectatione carnis interim jaceat, supernæ spei refectione convalescat. Et si habet quæ mundi sunt in usu itineris, speret quæ Dei sunt in fructu perventionis: nec totum se ad hoc quod agit conferat, ne ab eo quod robuste sperare debuit, funditus cadat. Quod bene ac breviter Paulus exprimit, dicens: *Qui habent uxores, tamquam non habentes sint: & qui flent, tamquam non flentes: & qui gaudent, tamquam non gaudentes.* Uxorem quippe quasi non habendo habet, qui sic per illam carnali consolatione utitur, ut tamen numquam ad prava opera a melioris intentionis rectitudine ejus amore flectatur. Uxorem quasi non habendo habet, qui transitoria esse cuncta conspiciens, curam carnis ex necessitate tolerat, sed æterna gaudia spiritus ex desiderio expectat. Non flendo autem flere, est sic exteriora adversa plangere, ut tamen noverit æternæ spei consolatione gaudere. Et rursum, non gaudendo gaudere, est sic de infimis animum attollere, ut tamen numquam desinat summa for-

1. Cor. 7. v. 29 & 30

formidare. Ubi apte quoque paulo post subdit: *Præterit enim figura hujus mundi.* Ac si aperte diceret: Nolite constanter mundum diligere, quando & ipse non potest, quem diligitis, stare. Incassum cor quasi manentes figitis, dum fugit ipse quem amatis.

Ibidem v. 1.

Admonendi sunt conjuges, ut ea in quibus sibi aliquando displicent, & patientes invicem tolerent, & exhortantes invicem salvent. Scriptum namque est: *Invicem onera vestra portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Lex quippe Christi charitas est: (a) quia ex illo nobis & largiter sua bona contulit, & æquanimiter mala nostra portavit. Tunc ergo legem Christi imitando complemus, quando & nostra bona benigne conferimus, & nostrorum mala pie sustinemus. Admonendi quoque sunt, ut eorum quisque non tam quæ ab altero toleratur, quam quæ ab ipso tolerantur attendat: Si enim sua quæ portantur considerat, (b) ea quæ ab altero sustinet, levius portat.

Galat. 6.

Admonendi sunt conjuges, ut suscipiendæ prolis se meminerint causa

(a) Cod. *qua ex illo nobis.*
(b) Cod. *ea quæ ab altero tolerat, quam quæ sustinet, levius portat.*

sa conjunctos, & cum immoderatæ admixtioni servientes, propagationis articulum in usum transferunt voluptatis, perpendant quod licet extra non exeant, in ipso tamen conjugio conjugii jura transcendunt. Unde necesse est, ut crebris exorationibus deleant quod pulchram copulæ speciem admixtis voluptatibus fædant. Hinc est enim quod peritus medicinæ cælestis Apostolus non tam sanos instituit, quam infirmis medicamenta monstravit, dicens: *De quibus scripsistis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere: propter fornicationem autem unusquisque suam (a) habeat uxorem, & unaquæque suum virum habeat.* Qui enim fornicationis metum præmisit, profecto *(b)* non stantibus præceptum contulit: sed ne fortasse in terram ruerent, lectum cadentibus ostendit. Unde adhuc, infirmantibus subdidit: *Uxori vir debitum reddat, similiter & uxor viro.* Quibus dum in magna honestate conjugii aliquid de voluptate largiretur, adjunxit: *Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.* Culpa quippe esse innuitur, quod indulgeri perhibetur: sed quæ tanto citius relaxetur quanto

1. Cor. 7. v. 1. &c.

Ibidem.

Ibidem.

(a) Cod. *uxorem habeat.*
(b) Cod. *constantibus.*

to non per hanc illicitum quid agitur, se hoc quod est licitum, sub moderamine non tenetur. Quod bene Loth in semetipso exprimit, qui ardentem Sodomam fugit; sed tamen Segor inveniens, nequaquam mox montana conscendit. Ardentem quippe Sodomam fugere, est illicita carnis incendia declinare. Altitudo vero montium est munditia continentium. Vel certe quasi in monte sunt qui etiam carnali copulæ inhærent, sed tamen extra suscipiendæ prolis admixtionem debitam, nulla carnis voluptate solvuntur. In monte quippe stare (*a*) est, nisi fructum propaginis in carne non quærere. In monte stare, est carni carnaliter non adhærere. Sed quia multi sunt, qui scelera quidem carnis deserunt, nec tamen in conjugio positi, usus solummodo debiti jura conservant: exiit quid Loth Sodomam, sed tamen mox ad montana non pervenit, quia jam damnabilis vita relinquitur, sed adhuc celsitudo conjugalis continentiæ subtiliter non tenetur. Est vero in medio Segor civitas, quæ fugientem salvet infirmum: quia videlicet cum sibi per incontinentiam miscentur conjuges, & lapsus scelerum fugiunt,
&

(*a*) Cod. *quid est*.

& tamen venia salvantur. Quasi parvam quippe civitatem inveniunt, in qua ab ignibus defendantur: quia conjugalis hæc vita non quidem in virtutibus mira est, sed tamen a suppliciis secura. Unde idem Loth ad Angelum dicit: *Est civitas hic juxta, ad quam possum fugere, parva; & salvabor in ea. Numquid non modica est: & vivet anima mea in ea?* Gen. 19. 20. Juxta ergo dicitur, & tamen ad salutem tuta perhibetur: quia conjugalis vita nec a mundo longe divisa est, nec tamen a gaudio salutis aliena. Sed tunc in hac actione vitam suam conjuges quasi in parva civitate custodiunt, quando pro se assiduis deprecationibus intercedunt. Unde & recte per Angelum ad eumdem Loth dicitur: *Ecce etiam in hoc suscepi preces tuas, ut non subvertam urbem pro qua locutus es.* Ibid. v. 21. Quia videlicet cum deprecatio funditur Deo, nequaquam talis conjugii vita damnatur. De qua deprecatione Paulus quoque admonet, dicens: *Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi.* 1. Cor. 7. 5.

At contra admonendi sunt qui ligati conjugiis non sunt, ut præceptis cælestibus eo rectius serviant, quo eos ad curas mundi nequaquam ju-

gum copulæ carnalis inclinat: ut quos onus licitum conjugii non gravat, nequaquam pondus illicitum terrenæ sollicitudinis premat; sed tanto eos paratiores dies ultimus, quanto & expeditiores inveniat: nè quo meliora agere vacantes possunt, sed tamen negligunt, eo supplicia deteriora mereantur. Audiant quod Apostolus cum quosdam ad cælibatus gratiam instrueret, non conjugium sprevit, sed curas mundi nascentes
Ibib. v. 35. ex conjugio repulit, dicens: *Hoc ad utilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis iniciam: sed ad id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimento Domino observiendi.* Ex conjugiis quippe terrenæ sollicitudines prodeunt: & idcirco magister Gentium auditores suos ad meliora persuasit, ne sollicitudine terrena ligarentur. Quem igitur cælibem curarum secularium impedimentum præpedit, & conjugio se nequaquam subdidit, & tamen conjugii onera non evasit. Admonendi sunt cælibes, ne sine damnationis judicio misceri se fæminis vacantibus putent. Cum enim Paulus fornicationis vitium tot criminibus execrandis inseruit, cujus
1 Cor. 6. v. 9. & 10. sit reatus indicavit, dicens: *Neque fornicatores, neque idolis servientes,*

neque

neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. Et rursum: *Fornicatores autem & adulteros judicabit Deus.* Hebr. 13. 4.
Admonendi itaque sunt, ut si tentationum procellas cum difficultate salutis tolerant, conjugii portum petant. Scriptum namque est: *Melius est nubere, quam uri.* 1. Cor. 7. 9. Sine culpa scilicet ad conjugium veniunt, si tamen necdum meliora voverunt. Nam quisquis bonum majus subire proposuit, bonum minus quod licuit illicitum fecit. Scriptum quippe est: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno cælorum.* Luc. 9. 62. Qui igitur fortiori studio intenderat, retro convincitur respicere, si relictis amplioribus bonis ad minima retorquetur.

CAPUT XXX.

Quomodo admonendi peccata carnis experti, & eorum expertes.

Aliter admonendi sunt peccatorum carnis conscii, atque aliter ignari. Admonendi namque sunt

peccata carnis experti, ut mare saltem post naufragium metuant, & perditionis suæ discrimina vel cognita perhorrescant: ne qui pie post perpetrata mala servati sunt, hæc improbe repetendo moriantur. Unde peccanti animæ & numquam a peccato desinenti dicitur: *Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere.* Admonendi itaque sunt, ut studeant, quatenus si accepta naturæ bona integra servare noluerunt, saltem scissa resarciant. Quibus nimirum necesse est ut perpendant, in tam magno fidelium numero quam multi & se illibatos custodiant, & alios aberrore convertant. Quid ergo isti dicturi sunt, si aliis in integritate stantibus, ipsi nec post damna resipiscunt. Quid dicturi sunt, si cum multi & alios secum deferunt ad regnum, hi expectanti Domino nec semetipsos reducunt? Admonendi sunt, ut præterita commissa considerent, & imminentia devitent. Unde sub Judeæ specie per Prophetam Dominus corruptis in hoc mundo mentibus transactas ad memoriam culpas revocat, quatenus pollui in futuris erubescant, dicens: *Fornicatæ sunt in Ægypto, in adolescentia sua fornicatæ sunt: ibi subacta sunt ubera*

Jerem. 3. 3.

Ezech. 23. 3.

ca-

earum, & (a) *fractæ sunt mammæ pubertatis earum*. In Ægypto quippe ubera subiguntur, cum turpi hujus mundi desiderio humanæ mentis voluntas substernitur. In Ægypto pubertatis (b) mammæ franguntur, quando naturales sensus adhuc in semetipsis integri, pulsantis concupiscentiæ corruptione vitiantur.

Admonendi sunt peccata carnis experti, ut vigilanti cura conspiciant, post delicta nobis ad se redeuntibus Deus quanta benevolentia sinum suæ pietatis expandat, cum per Prophetam dicat: *Si dimiserit vir uxorum suam, & illa recedens duxerit virum (c) alium, numquid revertetur ad eam ultra? Numquid non polluta & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, dicit Dominus*. Ecce de fornicante & relicta muliere argumentum justitiæ proponitur, & tamen nobis post lapsum redeuntibus non justitia, sed pietas exhibetur. Ut hinc utique colligamus, si nobis delinquentibus tanta pietate parcitur, a nobis nec post delictum redeuntibus quanta improbitate peccatur: aut quæ ab illo e-

Ierem. 3. 1. 1

 rit

(a) Cod. *fracta sunt membra pubertatis earum*.
(b) Cod. *membra*. (c) Cod. *alt. alienum*.

rit super improbos venia, qui non cessat vocare post culpam. Quæ nimirum bene per Prophetam post delictum misericordia vocationis exprimitur, cum averso homini dici-
Isai. 30. 19. tur: *Et erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum post tergum monentis*. Humanum quippe genus Dominus in faciem monuit, quando in paradiso condito homini atque in libero arbitrio stanti, quid facere, quidve non facere deberet, indixit. Sed homo in Dei faciem terga dedit, cum superbiens ejus jussa contempsit. Nec tamen superbientem Deus deseruit, qui ad revocandum hominem Legem dedit, exhortantes Angelos misit, in carne nostræ mortalitatis ipse apparuit. Ergo post tergum stans nos admonuit, qui ad recuperationem nos gratiæ etiam contemptus vocavit. Quod igitur generaliter simul potuit dici de cunctis, hoc necesse est specialiter sentiri de singulis. Quasi enim coram Deo positus quisque verba monitionis ejus percipit, cum priusquam peccata perpetret, voluntatis ejus præcepta cognoscit. Adhuc enim ante faciem ejus stare, est necdum eum peccando contemnere. Cum vero derelicto bo-

bono innocentiæ, iniquitatem eligens appetit, jam terga in ejus faciem mittit. Sed ecce adhuc & post tergum Deus subsequens monet, qui etiam post culpam ad se rediri persuadet. Aversum revocat, commissa non respicit, revertenti sinum pietatis expandit. Vocem ergo post tergum monentis audimus, si ad invitantem nos Dominum saltem post peccata revertimur. Debemus igitur pietatem vocantis erubescere, si justitiam nolumus formidare: quia tanto graviori improbitate contemnitur quanto & contemptus adhuc vocare non dedignatur.

At contra admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ut tanto sollicitius præcipitem ruinam metuant, quanto altius stant. Admonendi sunt, ut noverint, quia quo magis loco prominenti consistunt, eo crebrioribus sagittis insidiatoris impetuntur. Qui tanto ardentius solet erigi, quanto robustius se conspicit vinci, tantoque intolerabilius dedignatur vinci quanto contra se videt per integra infirmæ carnis castra pugnari. Admonendi sunt, ut incessanter præmia suspiciant, & libenter proculdubio tentationum, quas tolerant labores calcabunt. Si enim

Isai. 56. v. 4. 5. attendatur felicitas, quæ sine transitu attingitur, leve fit quod transeundo laboratur. Audiant quod per Prophetam dicitur: *Hæc dicit Dominus Eunuchis. Qui custodierint sabata mea, & elegerint quæ volui, & fœdus meum tenuerint, dabo eis in domo mea & in muris meis locum & nomen melius a filiis & filiabus.* Eunuchi quippe sunt, qui compressis (a) moribus carnis, affectum in se pravi operis abscidunt. Quo autem apud Patrem loco habeantur, ostenditur;
Apoc. 14. 4. quia in domo Patris videlicet æterna mansione etiam filiis præferuntur. Audiant quod per Joannem dicitur: *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati: virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocumque ierit.* Et quod canticum cantant, quod nemo potest dicere, nisi illa centum quadraginta quatuor milia. Singulariter quippe canticum Agno cantare, est cum eo in perpetuum præ cunctis fidelibus etiam de incorruptione carnis gaudere. Quod tamen electi cæteri canticum audire possunt, licet dicere nequeant: quia per charitatem quidem in illorum celsitudine læti sunt, quamvis ad eorum præmia non as-

(a) Cod. *motibus carnis effectum in se pravi operis abscindunt.*

assurgant. Audiant peccatorum carnis ignari quod per semetipsam de hac integritate Veritas dicit: *Non omnes capiunt verbum hoc*. Quod eo innotuit summum, quo denegavit omnium: & dum prædicit quia difficile capitur, audientibus innuit, captum cum qua cautela teneatur. *Matt. 19. 11.*

Admonendi sunt itaque peccata carnis ignorantes, ut & præeminere virginitatem conjugio sciant, & tamen se super conjuges non extollant: quatenus dum & virginitatem præferunt & se postponunt; & illud non deserant quod melius esse æstimant, & se custodiant quo se inaniter non exaltant. Admonendi sunt ut considerent, quod plerumque actione secularium vita continentium confunditur, cum & illi ultra habitum assumunt opera, & isti juxta ordinem proprium non excitant corda. Unde bene per Prophetam dicitur: *Erubesce Sidon, ait mare.* Quasi enim per vocem maris ad verecundiam Sidon adducitur, quando per comparationem vitæ secularium atque in hoc mundo fluctuantium, ejus qui munitus & quasi stabilis cernitur, vita reprobatur. Sæpe enim nonnulli ad Dominum post carnis peccata redeuntes, tanto se ar- *Isaia 23. 4.*

ardentius in bonis operibus exhibent, quanto damnabiliores se de malis vident. Et sæpe quidam in carnis integritate perdurantes, cum minus se respiciunt habere quod defleant, plene sibi sufficere vitæ suæ innocentiam putant, atque ad fervorem spiritus, nullis se ardoris stimulis inflammant. Et fit plerumque Deo gratior amore ardens vita post culpam, quam securitate torpens innocentia.
Luc. 7. 47. Luc. 15. 10. Unde & voce judicis dicitur: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum*. Et: *Gaudium erit in Cœlo super uno peccatore pœnitente, magis quam super nonagintanovem justis, quibus non opus est pœnitentia*. Quod citius ex ipso usu colligimus, si nostræ mentis judicia pensemus. Plus namque terram diligimus quæ post spinas exarata fructus uberes producit, quam quæ nullas spinas habuit, sed tamen exculta sterilem segetem gignit. Admonendi sunt peccata carnis ignorantes, ne superioris ordinis celsitudine se cæteris præferant, cum ab inferioribus quanta se melius agantur ignorant; in examine namque recti judicis mutat merita ordinum qualitas actionum. Quis enim consideratis ipsis rerum imaginibus nesciat, quod in natura gemmarum carbun-

bunculus præferatur hyacintho? Sed tamen cærulei coloris hyacinthus præfertur pallenti carbunculo: quia & illi quod naturæ ordo subtrahit, species decoris adjungit; & hunc quem naturalis ordo prætulerat, coloris qualitas fœdat. Sic ergo in humano genere & quidam in meliori ordine deteriores sunt, & quidam in deteriori meliores: quia & isti sortem extremi habitus bene vivendo transcendunt, & illi superioris loci meritum moribus non exequendo diminuunt.

CAPUT XXXI.

Quomodo admonendi qui peccata operum lugent, & qui solum cogitationum.

ALiter admonendi sunt qui peccata deplorant operum, atque aliter qui cogitationum. Admonendi quippe sunt qui peccata deplorant operum, ut consumata mala perfecta diluant lamenta, ne plus astringantur in debito perpetrati operis, & minus solvant fletibus satisfactionis. Scriptum quippe est: *Potum dedit nobis in lacrymis in mensura*: ut videlicet uniuscuiusque mens tantum pœnitendo compunctionis suæ bibat la- Psal. 79. 3.

crymas, quantum se a Deo (a) meminit aruisse per culpas. Admonendi sunt, ut incessanter admissa ante oculos reducant, atque (b) vivendo agant, ut a districto judice videri non debeant. Unde David cum peteret, dicens: *Averte oculos tuos a peccatis meis*: paulo superius intulit: *Delictum meum coram me est semper*. Ac si diceret: Peccatum meum ne respicias, postulo, quia hoc respicere ipse non cesso. Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Et peccatorum tuorum memor non ero, tu autem memor esto*. Admonendi sunt, ut singula quæque admissa considerent, & dum per unumquodque erroris sui inquinationem deflent, simul se ac totos lacrymis mundent. Unde bene per Jeremiam dicitur, cum Judeæ singula delicta pensarentur: *Divisiones aquarum deduxit oculus meus*. Divisas quippe ex oculis aquas deducimus, quando peccatis singulis dispertitas lacrymas damus. Neque enim uno eodemque tempore æque mens de omnibus dolet: sed dum nunc hujus, nunc illius culpæ memoria acrius tangitur, simul de omnibus, in singulis commota, purgatur. Ad-

Psal. 10. 11. Ibid. v. 5. Isai. 43. v. 25. & 26. sec. lxx.

(a) Cod. *meminit per culpas recessisse*.
(b) Cod. *videndo agant*.

Admonendi sunt, ut de misericordia quam postulant, præsumant: ne vi immoderatæ afflictionis intereant. Neque enim pie Dominus ante delinquentium oculos flenda peccata opponeret, si per semetipsum ea districte ferire voluisset. Constat enim quod a suo judicio abscondere voluit, quos miserando præveniens sibimetipsis judices fecit. Hinc enim scriptum est: *Præveniamus faciem Domini in confessione.* Hinc per Paulum dicitur: *Si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur.* Rursumque admonendi sunt, ut sic de spe fiduciam habeant, ne tamen incauta securitate torpescant. Plerumque enim hostis callidus mentem quam peccato supplantat, cum de ruina sua afflictam respicit, securitatis pestiferæ blanditiis seducit. Quod figurate exprimitur, cum factum Dinæ memoratur. Scriptum quippe est: *Egressa est Dina ut videret mulieres regionis illius, quam cum vidisset Sichem filius Hemor Hevæi, princeps terræ illius, adamavit eam, & rapuit, & dormivit cum illa, vi opprimens virginem: & conglutinata est anima ejus cum ea, tristemque blanditiis delinivit.* Dina quippe ut mulieres videat extraneæ regionis, egreditur, quando unaquæ-

Psal. 94. 2.

1. Cor. 11. 31.

Genes. 34. v. 1. 2. & 3.

que

que mens sua studia negligens, actiones alienas curans, extra habitum atque extra ordinem proprium vagatur. Quam Sichem princeps terræ opprimit, quia videlicet inventam in curis exterioribus diabolus
Ibidem. corrumpit. *Et conglutinata est anima ejus cum ea*; quia unitam sibi per iniquitatem respicit. Et quia cum mens a culpa resipiscit, addicitur, atque admissum flere conatur: corruptor autem spes ac securitates vacuas ante oculos revocat, quatenus utilitatem tristitiæ subtrahat, recte il-
Ibidem lic adjungitur: *Tristemque blanditiis delinivit*. Modo enim aliorum facta graviora, modo nil esse quod perpetratum est, modo misericordem Deum loquitur, modo adhuc tempus subsequens ad pænitentiam pollicetur: ut dum per hæc decepta mens ducitur, ab intentione pœnitentiæ suspendatur: quatenus tunc bona nulla percipiat, quam nunc mala nulla contristant: & tunc plenius obruatur suppliciis, quæ nunc etiam gaudet in delictis.

At contra admonendi sunt qui peccata cogitationum deflent, ut sollicite considerent intra mentis arcana utrum delectatione tantumodo, an etiam consensu deliquerint. Plerumque

que enim tentatur cor, & ex carnis nequitia delectatur, & tamen eidem nequitiæ ex ratione renititur, ut in secreto cogitationis & contristet quod libet, & libeat quod contristat. Nonnumquam vero ita mens baratro tentationis absorbetur, ut nullatenus renitatur, sed ex deliberatione sequitur hoc, unde ex delectatione pulsatur: & si facultas exterior suppetat, rerum mox effectibus interiora vota consummat. Quod videlicet si justa animadversio districti judicis respicit, non est jam cogitationis culpa, sed operis: quia etsi rerum tarditas foras peccatum distulit, intus hoc consensionis opere voluntas implevit.

In primo autem parente didicimus; quia tribus modis omnis culpæ nequitiam perpetramus, suggestione scilicet, delectatione, & consensu. Primum itaque per hostem, secundum vero per carnem, tertium per spiritum perpetratur. Insidiator enim prava suggerit, caro se delectationi subiicit, atque ad extremum spiritus victus delectatione consentit: Unde & *(a)* ille serpens praua suggessit. Eva autem quasi caro se delectationi subdidit; Adam vero velut spiritus suggestione ac delectatione superatus *(b)* assensit. Suggestione ita- que

(*a*) Cod. *illic.* (*b*) Cod. *consensit.*

que peccatum agnoscimus, delectatione vincimur, consensu etiam ligamur. Admonendi sunt igitur qui nequitias cogitationis deflent ut solliciti considerent in qua peccati mensura ceciderunt, quatenus juxta ruinæ modum, quam in semetipsis introrsus sentiunt, etiam mensura lamentationis erigantur: ne si cogitata malâ minus cruciant, usque ad perpetrãda opera perducant. Sed inter hæc ita terrendi sunt, ut tamen minime frangantur. Sæpe enim misericors Deus eo citius peccata cordis abluit, quo hæc exire ad opera non permittit: & cogitata nequitia (a) quanto citius soluitur, quia effectu operis districtius non ligatur. Unde recte
Ps. 31. 5. per Psalmistam dicitur: *Dixi, pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei*. Qui enim impietatem cordis subdidit, quia cogitationum injustitias pronuntiare vellet indicavit. Dumque ait: *Dixi, pronuntiabo*, atque illico adjunxit: *Et tu remisisti*: quam sit sepur hæc facilis venia ostendit. Qui dum se adhuc petere promittit, hoc quod petere se promittebat, obtinuit: quatenus quia usque ad opus non venerat culpa, usque

(a) Cod. *quanto citius*.

que ad cruciatum non perveniret pœnitentia, sed cogitata afflictio mentem tergeret, quam nimirum tantummodo cogitata iniquitas inquinasset.

CAPUT XXXII.

Quomodo admonendi qui a peccatis quæ deflent, non abstinent; & qui cum abstineant, non deflent.

Aliter admonendi sunt qui admissa plangunt, nec tamen deserunt: atque aliter qui deserunt, nec tamen plangunt. Admonendi sunt enim qui admissa plangunt, nec tamen deserunt; ut considerare sollicite sciant quia flendo inaniter se mundant, qui vivendo se nequiter inquinant, cum idcirco se lacrymis lavant, ut mundi ad sordes redeant. Hinc enim scriptum est. *Canis reversus ad suum vomitum, & sus lota in volutabro luti*. Canis quippe cum vomit, profecto cibum qui pectus deprimebat, proiicit: sed cum ad vomitum revertitur, unde levigatus fuerat, rursus oneratur. Et qui admissa plangunt, profecto nequitiam, de qua male satiati fuerant,

Prov. 26. 11. 2. Petr. 2. 22.

&

& quæ mentis intima deprimebat, confitendo proiiciunt, quam post confessionem dum repetunt, resumunt. Sus vero in volutabro luti cum lavatur, sordidior redditur. Et qui admissa plangit, nec tamen deserit, pœnæ gravioris culpæ se subiicit: quia & ipsam quam flendo potuit impetrare veniam contemnit, & quasi in lutosa aqua semetipsum volvit, quia dum fletibus suis vitæ munditiam subtrahit, ante Dei oculos sordidas ipsas etiam lacrymas facit. Hinc
Eccli. 7. 15. rursum scriptum est: *Ne iteres verbum in (a) oratione tua*. Verbum namque in oratione iterare, est post fletum committere quod rursum necesse sit flere. Hinc per Isaiam dicitur:
Isai 1. 16. *Lavamini, mundi estote*. Post lavacrum enim mundus esse negligit, quisquis post lacrymas vitæ innocentiam non custodit. Et lavantur ergo & nequaquam mundi sunt, qui commissa flere non desinunt, sed rursus flenda committunt. Hinc per quemdam sapientem dicitur: *Qui baptizatur a*
Eccli. 34. 30. *mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus?* Baptizatur quippe a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato: sed post baptisma mortuum tangit, qui culpam post lacrymas repetit. Ad-

(a) Cod. *obsecratione*, *Sic & infra*.

Admonendi ſunt qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut ante diſtricti judicis oculos eis ſe eſſe ſimiles agnoſcant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis ſubmiſſione blandiuntur; recedentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid eſt enim culpam flere, niſi humilitatem Deo ſuæ devotionis oſtendere? Et quid eſt poſt fletum prava agere, niſi ſuperbas in eum quem rogaverat, inimicitias exercere? Jacobo atteſtante qui ait: *Quicumque voluerit amicus eſſe ſeculi hujus, inimicus Dei conſtituitur*. Iacob. 4. 4. Admonendi ſunt qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut ſollicite conſiderent, quia ita plerumque mali inutiliter compunguntur ad juſtitiam, ſicut plerumque boni innoxie tentantur ad culpam'. Fit quippe mira exigentibus meritis diſpoſitionis internæ menſura, ut & illi dum de bono aliquid agunt, quod tamen non perficiunt, ſuperbe inter ipſa quæ etiam pleniſſime perpetrant mala confidant: & iſti dum de malo tentantur, cui nequaquam conſentiunt, quo per infirmitatem titubant, eo greſſus cordis ad juſtitiam per humilitatem verius figant. Balaam quippe juſtorum

ta-

Num. 23. 10. tabernacula respiciens, ait: *Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia.* Sed cum compunctionis tempus abscessit, contra eorum vitam, quibus se similem fieri etiam moriendo poposcerat, consilium præbuit: & cum occasionem de avaritia reperit, illico oblitus est quidquid sibi de innocentia optavit.

Ibid. 24. 24. Rom. 7. 23. Hinc vero doctor & prædicator Gentium Paulus, ait: *Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivum me ducentem in lege peccati quæ est in membris.* Qui profecto idcirco tentatur, ut in bono robustius ex ipsa infirmitatis suæ cognitione solidetur. Quid est ergo quod ille compungitur, & tamen justitiæ non appropinquat, iste tentatur, & tamen eum culpa non inquinat: nisi hoc quod aperte ostenditur, quod nec malos bona imperfecta adjuvant, nec bonos mala inconsummata condemnant?

At contra admonendi sunt qui admissa deferunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas æstiment culpas, quas etsi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim scriptor, si a scriptione cessaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ scripserat delevit: nec

nec qui contumelias irrogat, si solummodo tacuerit, satisfecit, cum profecto necesse sit ut verba præmissæ superbiæ verbis (a) subiectæ humilitatis impugnet: nec debitor absolutus est quia alia non multiplicat, nisi & illa quæ ligaverat, solvat. Ita & cum Deo delinquimus, nequaquam satisfacimus si ab iniquitate cessamus, nisi voluptates quoque quas dileximus, e contrario appositis lamentis insequamur. Si enim nulla nos in hac vita operum culpa maculasset, nequaquam nobis hic adhuc degentibus ipsa ad securitatem innocentia nostra sufficeret; quia illicita animum multa pulsarent. Qua ergo mente securus est, qui perpetratis iniquitatibus ipse sibi testis est quia innocens non est?

Neque enim Deus nostris cruciatibus pascitur, sed delictorum morbos medicamentis contrariis medetur: ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita defluendo cecidimus, etiam a licitis nosmetipsos restringendo, surgamus: & cor quod insana lætitia infunderat, salubris tristitia exurat: & quod vulneraverat elatio superbiæ, curet abjectio humilis vitæ.

(a) Cod. *subjunctæ*.

Ps. 74. 5. tæ. Hinc enim scriptum est: *Dixi iniquis, Nolite inique agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu.* Cornu quippe delinquentes exaltant, si nequaquam se ad pœnitentiam ex cognitione suæ iniquitatis humiliant.
Ps. 50. 19. Hinc rursum dicitur: *Cor contritum, & humiliatum Deus non spernit.* Quisquis enim peccata plangit, nec tamen deserit, cor quidem conterit, sed humiliare contemnit. Qui vero peccata jam deserit, nec tamen plangit, jam quidem humiliat, sed tamen cor conterere recusat. Hinc
1. Cor. 6. 11. Paulus ait: *Et hæc quidem fuistis; sed abluti estis, sed sanctificati estis.* Quia nimirum illos emendatior vita sanctificat, quos per pœnitentiam abluens afflictio fletuum mundat. Hinc Petrus cum quosdam territos malorum suorum consideratione conspiceret; admonuit, dicens: *Pœ-*
Act. 2. 38. *nitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Dicturus enim baptisma, præmisit pœnitentiæ lamenta: ut prius se aqua suæ afflictionis infunderent, & postmodum sacramento baptismatis lavarent. Qua igitur mente qui transactas culpas flere negligunt, vivunt securi de venia, quando ipse summus Pastor Ecclesiæ huic etiam Sacramento addendam

pœ-

pœnitentiam credidit, quod peccata principaliter extinguit?

CAPUT XXXIII.

Quomodo admonendi qui illicita quorum sunt conscii laudant; & qui condemnantes, minime tamen cavent.

ALiter admonendi sunt qui illicita quæ faciunt, etiam laudant atque aliter qui accusant prava, nec tamen devitant. Admonendi sunt enim qui illicita quæ faciunt etiam laudant, ut considerent quod plerumque plus ore quam opere delinquant. Opere namque per semetipsos solos prava perpetrant: ore autem per tot personas iniquitatem exhibent, quot audientium mentes iniqua laudantes docent. Admonendi ergo sunt, ut si eradicare mala dissimulant, saltem seminare pertimescant. Admonendi sunt, ut eis perditio privata sufficiat. Rursumque admonendi sunt, ut si mali esse non metuunt, erubescant saltem videri quod sunt. Plerumque enim culpa dum absconditur, effugatur: quia dum mens erubescit videri quod tamen esse non metuit, erubescit quan-

quandoque esse quod fugit videri? Cum vero pravus quisque impudenter innotescit, quo liberius omne facinus perpetrat, eo etiam licitum putat: & quod licitum suspicatur, in hoc proculdubio multiplicius mergitur. Unde scriptum est: *Peccatum suum sicut Sodomam prædicaverunt, nec absconderunt*. Peccatum enim suum si Sodoma absconderet, adhuc sub timore peccaret. Sed funditus fræna timoris amiserat, quæ ad culpam nec tenebras inquirebat. Unde & rursum scriptum est: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est*. Peccatum quippe cum voce, est culpa in actione: peccatum vero etiam cum clamore, (*a*) & culpa cum libertate.

Isai. 3. 9.

Gen. 18. 20.

At contra admonendi sunt qui accusant prava, nec tamen devitant, ut provide perpendant, quid in districto Dei judicio pro sua excusatione dicturi sunt, qui de reatu suorum criminum etiam semetipsis judicibus non excusantur. Hi itaque quid aliud quam præcones sunt sui? Voces contra culpas proferunt, & semetipsos operibus reos trahunt. Admonendi sunt ut videant, quia de occulta jam retributione judicii est,

quod

(a) Cod. *est. culpa*.

quod eorum mens, malum quod perpetrat illuminatur ut videat, sed non conatur ut vincat: ut quo melius videt, eo deterius pereat: quia & intelligentiæ lumen percipit, & actionis pravæ tenebras non relinquit. Nam cum acceptam ad adjutorium scientiam negligunt, hanc contra se in testimonium vertunt; & de lumine intelligentiæ augent supplicia, quod profecto acceperant ut possent delere peccata. Quorum nimirum nequitia cum malum agit quod diiudicat, venturum jam judicium hic degustat: ut cum æternis suppliciis servatur obnoxia, suo hic interim examine non sit absoluta: tantoque illic graviora tormenta percipiat, quando hic malum non deserit, etiam quod ipsa condemnat. Hinc enim Veritas dicit: *Servus* Luc. 12.
qui cognovit voluntatem Domini sui, 47.
& non præparavit, & non fecit secundum voluntatem ejus, vapulabit multis. Hinc Psalmista, ait: *Descendant in* Psal. 54.
infernum viventes: Vivi quippe quæ 16.
circa illos aguntur sciunt & sentiunt, mortui autem sentire nil possunt. Mortui enim in infernum descenderent, si mala nesciendo perpetrarent. Cum vero sciunt mala, & tamen faciunt, ad iniquitatis infer-

fernum viventes miseri sentientesque descendunt.

CAPUT XXXIV.

Quomodo admonendi qui subito motu, & qui consulto peccant.

Aliter admonendi sunt qui repentina concupiscentia superantur, atque aliter qui in culpa ex consilio ligantur. Admonendi quippe sunt quos repentina concupiscentia superat, ut in bello præsentis vitæ se quotidie positos attendant, & cor quod prævidere vulnera non potest, scuto solliciti timoris tegant: ut occulta insidiantis hostis jacula perhorrescant, & in tam caliginoso certamine intentione continua intra mentis castra se muniant. Nam si a circumspectionis sollicitudine cor destituitur, vulneribus aperitur: quia hostis callidus tanto liberius pectus percutit, quanto nudum a providentiæ lorica deprehendit. Admonendi sunt qui repentina concupiscentia superantur, ut curare nimis terrena desuescant: quia intentionem suam dum rebus transitoriis immoderatius implicant, quibus culparum jaculis transfigantur

tur ignorant. Unde & per Salomonem vox percussi & dormientis exprimitur, qui ait: *verberaverunt me, sed non dolui; (a) traxerunt me, & ego non sensi. Quando evigilabo, & rursum vina reperiam?* Mens quippe a cura suæ sollicitudinis dormiens verberatur & non dolet, quia sicut imminentia mala non prospicit, sic nec quæ perpetraverit, agnoscit. Trahitur & nequaquam sentit, quia per illecebras vitiorum ducitur, nec tamen ad sui custodiam suscitatur. Quæ quidem evigilare optat, ut rursum vina reperiat: quia quamvis somno torporis a sui custodia prematur, vigilare tamen ad seculi curas nititur, ut semper voluptatibus debrietur; & cum ad illud dormiat in quo solerter vigilare debuerat, ad aliud vigilare appetit, ad quod laudabiliter dormire potuisset. Hinc superius scriptum est: *Et eris quasi dormiens in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clavo*. In medio enim mari dormit, qui in hujus mundi tentationibus positus, providere motus irruentium vitiorum quasi imminentes undarum cumulos negligit. Et quasi clavum gubernator amittit, quando mens ad regen-

Prov. 23. 35. Ibidem. v. 34.

 dam

(a) Cod. alt. tran fixerunt.

dam navem corporis, studium sollicitudinis perdit. Clavum quippe in mari amittere, est intentionem providam inter procellas hujus seculi non tenere. Si enim gubernator clavum sollicite stringit, modo in fluctibus ex adverso navem dirigit, (a) modo ventorum impetus per obliquum findit. Ita cum mens vigilanter animam regit, modo alia superans calcat, modo alia providens declinat; ut & præsentia laborando subiiciat, & contra futura certamina prospiciendo convalescat. Hinc rursum de fortibus supernæ patriæ
Cant. 3. 8. bellatoribus dicitur: *Uniuscujusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos.* Ensis enim super femur ponitur, quando acumine sanctæ prædicationis prava suggestio carnis edomatur. Per noctem vero cæcitas nostræ infirmitatis exprimitur: quia quidquid adversitatis in nocte imminet, non videtur. Uniuscujusque ergo ensis super femur suum ponitur propter timores nocturnos: quia videlicet sancti viri dum ea quæ non vident, metuunt, ad intentionem certaminis parati sem-

(a) Cod. *alt. modo undas superans calcat, modo alias providens declinat, modo ventorum impetus &c.*

semper assistunt. Hinc rursum sponsæ dicitur: *Nasus tuus sicut turris, quæ est in Libano*. Rem namque quam oculis non cernimus, plerumque odore prævidemus. Per nasum quoque odores fœtoresque discernimus. Quid ergo per nasum Ecclesiæ, nisi Sanctorum provida discretio designatur? Qui etiam turri similis quæ est in Libano dicitur: quia discreta eorum providentia ita in alto sita est, ut tentationum certamina & priusquam veniant videat, & contra ea dum venerint munita subsistat. Quæ enim futura prævidentur, cum præsentia fuerint, minoris virtutis fiunt: quia dum contra ictum quisque paratior redditur, hostis qui se inopinatum credidit, eo ipso quo prævisus est, enervatur. Cant. 7. 4.

At contra admonendi sunt qui in culpa ex consilio ligantur, quatenus provida consideratione perpendant, quia dum mala ex judicio faciunt, districtius contra se judicium accendunt: ut tanto eos durior sententia feriat, quanto illos in culpa arctius vincula deliberationis ligant. Citius fortasse delicta pænitendo ablueren, si in his sola præcipitatione cecidissent. Nam tardius peccatum solvitur, quod & per consilium solida-

tur. Nisi enim mens omni modo æterna despiceret, in culpa ex (*a*) judicio non periret. Hoc ergo præcipitatione lapsis per consilium pereuntes differunt, quod cum hi a statu justitiæ peccando concidunt, plerumque simul & in laqueum desperationis cadunt. Hinc est quod per Prophetam Dominus non tam præcipitationum prava, quam delicto-
Ibid. 21. 2. rum studia reprehendit, dicens: *Ne forte egrediatur ut ignis indignatio mea, & succendatur, & non sit qui extinguat, propter malitiam studiorum vestrorum*. Hinc iterum iratus dicit: *Visitabo super vos juxta fructum studiorum vestrorum*. Quia ergo peccatis aliis differunt peccata quæ per consilium perpetrantur, non tam prave facta Dominus, quam studia pravitatis insequitur. In factis enim sæpe infirmitate, sæpe negligentia: in studiis vero malitiosa semper intentione peccatur. Quo contra recte beati viri expressione per Pro-
Ps. 1. 1. phetam dicitur: *Et in cathedra pestilentiæ non sedit*. Cathedra quippe judicis esse vel præsidentis solet. In cathedra autem pestilentiæ sedere, est ex judicio prava committere: in cathedra pestilentiæ sedere, est & ex

(*a*) Cod. *ex consilio non periret*.

ex ratione mala discernere, & tamen ex deliberatione perpetrare. Quasi in perversi consilii cathedra sedet, qui tanta iniquitatis elatione attollitur, ut adimplere malum etiam per consilia conetur. Et sicut assistentibus turbis prælati sunt qui cathedræ honore fulciuntur, ita delicta eorum qui præcipitatione corruunt, exquisita per studium peccata transcendunt. Admonendi ergo sunt, ut hinc colligant qui in culpa etiam se per consilium ligant, (a) qua quandoque ultione feriendi sunt, qui nunc pravorum non socii, sed principes sunt.

CAPUT XXXV.

Quomodo admonendi qui minimis, sed crebris noxis: & qui minimas caventes gravibus aliquando immerguntur.

Aliter admonendi sunt qui licet minima, crebro tamen illicita faciunt: atque aliter qui se a parvis custodiunt, sed aliquando in gravibus demerguntur. Admonendi sunt qui quamvis in minimis, sed tamen frequenter excidunt, ut ne-

(a) Cod. *quia quandoque*.

quaquam considerent qualia, sed quanta committunt. Facta enim sua si despiciunt timere cum pensant, debent formidare cum numerant. Altos quippe gurgites fluminum, parvæ sed innumeræ replent guttæ pluviarum. Et hoc agit sentina latenter excrescens, quod patenter procella sæviens. Et minuta sunt quæ erumpunt membris per scabiem vulnera, sed cum multitudo eorum innumerabiliter occupat, sic vitam corporis, sicut unum grave inflictum pectori vulnus, necat. Hinc videlicet scriptum est: *Qui modica spernit, paulatim decidit*. Qui enim peccata minima flere ac devitare negligit, a statu justitiæ non quidem repente, sed partibus totus cadit. Admonendi sunt qui in minimis frequenter excidunt, ut sollicite considerent, quia nonnumquam in parva deterius, quam in majori culpa peccatur. Major enim, quo citius quia sit culpa agnoscitur, eo etiam celerius emendatur: minor vero dum quasi nulla creditur, eo pejus, quo & securius in usu retinetur. Unde fit plerumque, ut mens assueta malis levibus nec gravia perhorrescat, atque ad quamdam auctoritatem nequitiæ per culpas nutrita perveniat: & tanto

Eccli. 19. 1.

to in majoribus contemnat pertimescere, quanto in minimis didicit non timendo peccare.

At contra admonendi ſunt qui ſe a parvis cuſtodiunt, ſed aliquando in gravibus demerguntur, ut ſollicite ſeipſos deprehendant: quia dum cor eorum de cuſtoditis minimis extollitur, ad perpetranda graviora ipſo elationis ſuæ barathro devorantur: & dum foris ſibi parva ſubiiciunt, ſed per inanem gloriam intus intumeſcunt, languore ſuperbiæ intrinſecus victam mentem etiam foras per mala majora proſternunt. Admonendi ergo ſunt qui ſe a parvis cuſtodiunt, ſed aliquando in gravibus demerguntur, ne ubi ſe ſtare extrinſecus æſtimant, ibi intrinſecus cadant, & juxta diſtricti judicis retributionem elatio minoris juſtitiæ via fiat ad foveam gravioris culpæ. Qui enim vane elati, boni minimi cuſtodiam ſuis viribus tribuunt, juſte derelicti culpis majoribus obruuntur: & cadendo diſcunt non fuiſſe proprium quod ſteterunt, ut mala immenſa cor reprimant, quod minima bona exaltant. Admonendi ſunt ut conſiderent, quod & in culpis gravioribus alto reatu ſe obligant, & tamen plerumque in parvis quæ cu-

stodiunt, deterius peccant: quia & in illis iniqua faciunt, & per ista se hominibus quod iniqui sunt, tegunt. Unde fit, ut cum majora mala perpetrant coram Deo, apertæ iniquitatis sint: & cum parva bona custodiunt coram hominibus, simulatæ sanctitatis. Hinc est enim quod
Matth. 23. 24. Pharisæis dicitur: *Liquantes culicem, camelum autem glutientes*. Ac si aperte diceretur: Minima mala discernitis, majora devoratis. Hinc est quod rursum ore Veritatis increpan-
Ibid. 23. tur, cum audiunt: *Decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & relinquitis quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem.* Neque enim negligenter audiendum est, quod cum decimari minima diceret: extrema quidem de oleribus maluit, sed tamen bene olentia memorare: ut profecto ostenderet, quia simulatores cum parva custodiunt, odorem de se extendere sanctæ opinionis quærunt: & quamvis implere maxima prætermittant, ea tamen minima observant, quæ humano judicio longe lateque redoleant.

CA-

CAPUT XXXVI.

Quomodo admonendi qui bona nec inchoant, & qui inchoata non absolvunt.

ALiter admonendi sunt qui bona nec inchoant, atque aliter qui inchoata minime consumant. Qui enim bona nec inchoant, non sunt eis prius ædificanda quæ salubriter diligant, sed destruenda ea in quibus semetipsos nequiter versant. Neque enim sequuntur quæ inexperta audiunt, nisi prius quam perniciosa sint ea quæ sibi sunt experta, deprehendant: quia nec levari appetit qui & hoc ipsum quia cecidit nescit, & qui dolorem vulneris non sentit, salutis remedia non requirit. Prius ergo ostendenda sunt, quam sint vana quæ diligunt, & tunc demum vigilanter intimanda quam sint utilia quæ prætermittunt. Prius videant fugenda quæ amant, & sine difficultate postmodum cognoscant amanda esse quæ fugiunt. Melius enim inexperta recipiunt, si de expertis quidquid disputationis audiunt veraciter cognoscunt. Tunc igitur pleno voto discunt vera bona quærere, cum certo judicio deprehenderint falsa se

vacue tenuisse. Audiant ergo, quod bona præsentia & a delectatione citius transitura sunt, & tamen eorum causa ad ultionem sine transitu permansura: quia & nunc quod libet invitis subtrahitur, & tunc quod dolet invitis in supplicium reservatur. Itaque eisdem rebus terreantur salubriter, quibus noxie delectantur: ut dum perculsa mens alta ruinæ suæ damna conspiciens sese in præcipitium pervenisse deprehendit, gressum post terga revocet, & pertimescens quæ amaverat, discat diligere quæ contemnebat.

Ier. 1. 10. Hinc est enim quod Jeremiæ misso ad prædicationem dicitur: *Ecce constitui te hodie super gentes & super regna, ut evellas & destruas, & disperdas & dissipes, & ædifices & plantes*. Quia nisi prius perversa destrueret, ædificare utiliter recta non posset: nisi ab auditorum suorum cordibus spinas vani amoris evelleret, nimirum frustra in eis sanctæ prædicationis verba plantaret. Hinc est quod Petrus prius evertit, ut postmodum construat, cum nequaquam Judæos monebat quid jam facerent, sed de his quæ fecerant, increpabat

Act. 2. v. 22. 23. & 24. dicens: *Jesum Nazarenum virum approbatum a Deo in vobis, virtutibus*

& prodigiis & signis quæ per illum fecit Deus in medio vestri, sicut vos scitis: hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis, quem Deus suscitavit solutis doloribus inferni: Ut videlicet crudelitatis suæ cognitione destructi, ædificationem sanctæ prædicationis quanto anxie quærerent, tanto utiliter audirent. Unde & illico responderunt. *Quid ergo faciemus, viri fratres?* Quibus mox dicitur: *Agite pœnitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum.* Quæ ædificationis verba profecto contemnerent, nisi prius salubriter ruinam suæ destructionis invenissent. Hinc est quod Saulus cum super eum cælitus lux emissa resplenduit, non jam quid recte deberet facere, sed quid prave fecisset, audivit. Nam cum prostratus requireret; dicens; *Quis es Domine?* Respondetur protinus; *Ego sum Jesus Nazarenus, quem tu persequeris*. Et cum repente subjungeret; *Domine, quid me jubes facere?* Illico adjungitur; *Surgens ingredere civitatem, & ibi dicetur tibi quid te oporteat facere*. Ecce de cælo Dominus loquens persecutoris sui facta corripuit, nec tamen illico quæ essent facienda monstravit.

Ibid. v. 37. & 38

Act. 9. v. 4. & c. & c. 22. v. 8. & c.

Ibidem.

Ibidem.

vit. Ecce elationis ejus fabrica jam tota corruerat, & post ruinam suam humilis ædificari requirebat; & cum superbia destruitur, ædificationis tamen verba retinentur: ut videlicet persecutor immanis diu destructus jaceret, & tanto post in bonis solidius surgeret, quanto prius funditus eversus a pristino errore cecidisset. Qui ergo nulla adhuc agere bona cœperunt, a rigiditate antea suæ pravitatis, correctionis manu evertendi sunt, ut ad statum postmodum rectæ operationis erigantur: quia & idcirco altum silvæ lignum succidimus, ut hoc in ædificii tegmine sublevemus: sed tamen non repente in fabrica ponitur, ut nimirum prius vitiosa ejus viriditas exsiccetur, cujus quo plus in infimis humor excoquitur, eo ad summa solidius levatur.

At contra admonendi sunt qui inchoata bona minime consumant, ut cauta circumspectione considerent, quia dum proposita non perficiunt, etiam quæ fuerant cœpta convellunt. Si enim quod videtur gerendum, sollicita intentione non crescit, etiam quod fuerat bene gestum decrescit. In hoc quippe mundo humana anima quasi more navis est contra ictum fluminis conscendentis: uno in lo-

co nequaquam stare permittitur, quia ad ima relabitur, nisi ad summa conetur. Si ergo inchoata bona fortis operantis manus ad perfectionem non sublevat, ipsa operandi remissio contra hoc quod operatum est, pugnat. Hinc est enim quod per Salomonem dicitur: *Qui mollis & dissolutus est in* Prov. 18. *opere suo, frater est sua opera dissipantis.* 9. Quia videlicet qui cœpta bona districte non exequitur, dissolutione negligentiæ manum destruentis imitatur. Hinc Sardis Ecclesiæ ab Angelo dicitur. *Esto vigilans, &* Apoc. 3. *confirma cætera quæ moritura erant: non* 3. *enim invenio opera tua plena coram Deo meo.* Quia igitur plena coram Deo ejus opera inventa non fuerant, moritura reliqua etiam quæ erant gesta prædicebat. Si enim quod mortuum in nobis est, ad vitam non accenditur, hoc etiam extinguitur, quod quasi adhuc vivum tenetur. Admonendi sunt ut perpendant, quod tolerabilius esse potuisset recti viam non arripere, quam arrepta post tergum redire. Nisi enim retro aspicerent, erga cœptum studium nullo torpore languerent. Audiant ergo quod scriptum est: *Melius erat eis non cognoscere* 2. Petr. *viam justitiæ, quam post agnitionem retrorsum converti.* Audiant quod scrip-

Apoc. 3. 15. scriptum est: *Utinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te evomere ex ore meo*. Calidus quippe est qui bona studia & arripit & consummat: frigidus vero est qui consummanda nec inchoat. Et sicut a frigore per teporem transitur ad calorem, ita a calore per teporem reditur ad frigus. Quisquis ergo amisso infidelitatis frigore vivit, sed nequaquam tepore superato excrescit ut ferveat, proculdubio calore desperato, dum noxio in tepore demoratur, agit ut frigescat. Sed sicut ante teporem frigus sub spe est, ita post frigus tepor in desperatione. Qui enim adhuc in peccatis est, conversionis fiduciam non amittit. Qui vero post conversionem tepuit, & spem, quæ esse potuit de peccatore, subtraxit. Aut calidus ergo quisque esse, aut frigidus quæritur, ne tepidus evomatur: ut videlicet aut necdum conversus, adhuc de se spem conversionis præbeat, aut jam conversus in virtutibus inardescat, ne evomatur tepidus, qui a calore quem proposuit, torpore ad noxium frigus redit.

CA-

CAPUT XXXVII.

Quomodo admonendi qui mala clam, & bona palam faciunt; ac qui versa vice.

ALiter admonendi ſunt qui mala occulte agunt, & bona publice: atque aliter qui bona quæ faciunt abſcondunt, & tamen quibusdam factis publice mala de ſe opinari permittunt. Admonendi enim ſunt qui mala occulte agunt, & bona publice, ut penſent humana judicia quanta velocitate evolant, divina autem quanta immobilitate perdurant. Admonendi ſunt, ut in fine rerum mentis oculos figant: quia & humanæ laudis atteſtatio præterit, & ſuperna ſententia, quæ & abſcondita penetrat, ad retributionem perpetuam convaleſcit. Dum igitur occulta mala ſua divinis judiciis, recta autem ſua humanis oculis anteponunt, & ſine teſte eſt bonum, quod plublice faciunt, & non ſine æterno teſte eſt quod latenter delinquunt. Culpas itaque ſuas occultando hominibus, virtuteſque pandendo, & unde puniri debeant abſcondentes detegunt, & unde remunerari poterant, detegentes abſcon-

scondunt. Quos recte sepulcra dealbata speciosa exterius, sed mortuorum ossibus plena Veritas vocat: quia vitiorum mala intus contegunt, humanis vero oculis quorumdam demonstratione operum, de solo foris justitiæ colore blandiuntur. Admonendi itaque sunt, ne quæ agunt recta despiciant, sed ea meriti melioris credant. Valde namque bona sua diiudicant, qui ad eorum mercedem sufficere humanos favores putant. Cum enim pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venundatur. De quo videlicet pretio percepto Veritas dicit: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Admonendi sunt ut considerent, quia dum pravos se in occultis exhibent, sed tamen exempla de se publice in bonis operibus præbent, ostendunt sequenda quæ fugiunt, clamant amanda quæ oderunt, vivunt postremo aliis, & sibi moriuntur.

Matt. 6. v. 2. 5.

At contra admonendi sunt qui bona occulte faciunt, & tamen quibusdam factis publice de se mala opinari permittunt, ne cum bona semetipsos actionis rectæ virtute vivificant, in se alios per exemplum pravæ æstimationis occidant: ne minus

quam

quam se proximos diligant, & cum ipsi salubrem potum vini sorbeant, intentis in sui consideratione mentibus pestiferum veneni poculum fundant. Hi nimirum in uno proximorum vitam minus adjvant, in altero multum gravant, dum student, & recta occulte agere, & quibusdam factis ad exemplum de se prava seminare. Quisquis enim laudis concupiscentiam calcare jam sufficit, ædificationis fraudem perpetrat, si bona quæ agit, occultat; & quasi jactato semine germinandi radices subtrahit, qui opus quod imitandum est, non ostendit. Hinc namque in Evangelio Veritas dicit: *Videant opera vestra bona; & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est*. Ubi illa quoque sententia, promitur, quæ longe aliud præcepisse videtur, dicens: *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*.

Matt. 5. 16.

Matt. 6. 1.

Quid est ergo quod opus nostrum & ita faciendum est ne videatur, & tamen ut debeat videri præcipitur, nisi quod ea quæ agimus, & occultanda sunt, ne ipsi laudemur, & tamen ostendenda sunt, ut laudem cælestis Patris augeamus? Nam cum nos justitiam nostram coram homini-

ni-

nibus facere Dominus prohiberet, illico adjunxit: *Ut videamini ab eis*. Et cum rursus videnda ab hominibus bona opera nostra præciperet, protinus subdidit: *Ut glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est*. Qualiter igitur videnda essent, vel qualiter non videnda, ex sententiarum fine monstravit: quatenus operantis mens opus suum & propter se videri non quæreret, & tamen hoc propter cælestis Patris gloriam non celaret. Unde fit plerumque, ut bonum opus & in occulto sit, cum sit publice, & rursus in publico, cum agitur occulte. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quærit, quod fecit abscondit: quia solum illum testem habuit, cui placere curavit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi ac laudari concupiscit: & nullus fortasse vidit quod exhibuit, & tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde requisivit. Cum vero prava æstimatio, in quantum sine peccato valet, ab intuentium mente non tergitur, cunctis mala credentibus per exemplum culpa propinatur. Unde & plerumque contingit, ut qui negligenter

Matt. 5. 16.

genter de se mala opinari permittunt, per semetipsos quidem nulla iniqua faciant; sed tamen per eos qui se imitati fuerint, multiplicius delinquant. Hinc est quod Paulus immunda quædam sine pollutione comedentibus, sed imperfectis tentationis scandalum sua hac comestione moventibus dicit: *Videte ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.* Et rursum: *Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.* Hinc est quod Moyses cum diceret: *Non maledices surdo*, protinus adjunxit: *Nec coram cæco pones offendiculum.* Surdo quippe maledicere, est absenti & non audienti derogare: coram cæco vero offendiculum ponere, est discretam quidem rem agere, sed tamen ei qui lumen discretionis non habet, scandali occasionem præbere.

1. Cor. 8. 9.
Ibid. v. 11. & 12.
Levit. 19. 14.

CA-

CAPUT XXXVIII.

De exhortatione multis exhibenda, ut sic singulorum virtutes adjuvet, quatenus per hanc contraria virtutibus vitia non excrescant.

HÆc sunt quæ Præsul animarum in prædicationis diversitate custodiant, ut sollicitus congrua singulorum vulneribus medicamina (a) opponat. Sed cum magni sit studii, ut exhortandis singulis serviatur ad singula, cum valde laboriosum sit unumquemque de propriis sub dispensatione debitæ considerationis instruere; longe tamen laboriosius est auditores innumeros ac diversis passionibus laborantes, uno eodemque tempore voce unius cõmunis exhortationis admonere: ibi quippe tanta arte vox temperanda est, ut cum diversa sint auditorum vitia, & singulis inveniatur congrua, & tamen sibimetipsi non sit diversa, ut inter passiones medias uno quidem ductu transeat, sed more bicipitis gladii tumores cogitationum carnalium ex diverso latere incidat, quatenus sic superbis prædicetur humilitas, ut ta-

(a) Cod. *adponat*.

tamen timidis non augeatur metus: Sic timidis infundatur auctoritas, ut tamen superbis non crescat effrenatio. Sic otiosis ac torpentibus prædicetur sollicitudo boni operis, ut tamen inquietis immoderatæ licentia non augeatur actionis. Sic inquietis ponatur modus, ut tamen otiosis non fiat torpor securus. Sic ab impatientibus extinguatur ira, ut tamen remissis ac lenibus non crescat negligentia. Sic lenes accendantur ad zelum, ut tamen iracundis non addatur incendium. Sic tenacibus infundatur tribuendi largitas, ut tamen prodigis effusionis fræna minime laxentur. Sic prodigis prædicetur parcitas, ut tamen tenacibus periturarum rerum custodia non augeatur. Sic incontinentibus laudetur conjugium, ut tamen jam continentes non revocentur ad luxum. Sic continentibus laudetur virginitas corporis, ut tamen in conjugibus despecta non fiat fęcunditas carnis. Sic prædicanda sunt bona, ne ex latere juventur & mala. Sic laudanda sunt bona summa, ne (a) desperentur ultima. Sic nutrienda sunt ultima, ne dum sufficere creduntur, nequaquam tendatur ad summa.

CA-

(a) Cod. *ne despiciantur ultima.*

CAPUT XXXIX.

De exhortatione quæ uni adhibenda est contrariis passionibus laboranti.

(a) ET gravis quidem prædicatori labor est, in communis prædicationis voce, ad occultos singulorum motus causasque vigilare, & palestrarum more in diversi lateris arte se vertere: multo tamen acriori labore fatigatur, quando uni è contrariis vitiis servienti prædicare compellitur. Plerumque enim quis lætæ nimis conspersionis existit, sed tamen eum repente tristitia oborta immaniter deprimit. Curandum est itaque prædicatori, quatenus sic tergatur tristitia quæ venit ex tempore, ut non augeatur lætitia quæ suppetit ex conspersione: & sic frænetur lætitia quæ ex conspersione est, ut tamen non crescat tristitia quæ venit ex tempore. Iste gravatur usu immoderatæ præcipitationis, & aliquando tamen ab eo, quod festine agendum est, eum vis præpedit subito natæ formidinis. Ille gravatur usu immoderatæ formidinis, & aliquando tamen in eo quod appetit, temeritate impellitur præcipitationis. Sic itaque in isto reprimatur subito oborta formido, ut tamen non ex-cres-

(a) in Cod. *(c) est · Et.*

crescat enutrita diu præcipitatio: Sic in illo reprimatur repente oborta præcipitatio, ut tamen non convalescat impressa ex conspersione formido. Quid autem mirum si mentium medici ista custodiunt, dum tanta discretionis arte se temperant qui non corda sed corpora medentur? Plerumque enim debile corpus opprimit languor immanis, cui languori scilicet obviari adjutoriis fortibus debet, sed tamen corpus debile, adjutorium forte non sustinet. Studeat igitur qui medetur, quatenus sic superexistentem morbum subtrahat, ut nequaquam supposita corporis debilitas crescat, ne fortasse languor cum vita deficiat. Tanta ergo adjutorium discretione componit, ut uno eodemque tempore & languori obviet & debilitati. Si igitur medicina corporis indivise adhibita servire divisibiliter potest (tunc enim vere medicina est, quando sic per eam vitio superexistenti succurritur, ut etiam suppositæ conspersioni serviatur) cur medicina mentis una eademque prædicatione apposita, morum morbis diverso ordine obviare non valeat, quæ tanto subtilior agitur, quanto de invisibilibus (a) tractatur?

(a) Cod. *tractat*.

CAPUT XL.

Quod aliquando leviora vitia relinquenda sunt, ut graviora subtrahantur.

SEd quia plerumque dum duorum vitiorum languor irruit, hoc levius, illud fortasse gravius premit: ei nimirum vitio rectius sub celeritate subvenitur, per quod festine ad interitum tenditur. Et si hoc a vicina morte restringi non potest, nisi illud etiam quod existit contrarium crescat, tolerandum est Prædicatori, ut per exhortationem suam artificioso moderamine unum patiatur crescere, quatenus possit aliud a vicina morte retinere. Quod cum agit, non morbum exaggerat, sed vulnerati sui cui medicamentum adhibet, vitam servat, ut exquirendæ salutis congruum tempus inveniat. Sæpe enim quis a ciborum se ingluvie minime temperans, jamjamque pene superatus luxuriæ stimulis premitur, qui hujus pugnæ metu territus, dum se per abstinentiam restringere nititur inanis gloriæ tentatione fatigatur, in quo nimirum unum vitium nullatenus extinguitur, nisi aliud nutria-

triatur. Quæ ergo peſtis ardentius inſequenda eſt, niſi quæ periculoſius premit? Tolerandum namque eſt ut per virtutem abſtinentiæ interim arrogantia contra viventem creſcat, ne eum per ingluviem a vita funditus luxuria extinguat. Hinc eſt quod Paulus cum infirmum auditorem ſuum perpenderet, aut prava adhuc velle agere, aut de actione recta humanæ laudis retributione gaudere, ait: *Vis non timere poteſtatem, bonum fac, & habebis laudem ex illa.* Rom. 13. 3.
Neque enim ideo bona agenda ſunt, ut poteſtas hujus mundi nulla timeatur, aut per hæc gloria tranſitoriæ laudis ſumatur. Sed cum infirmam mentem ad tantum robur aſcendere non poſſe penſaret, ut & pravitatem vitaret ſimul & laudem, prædicator egregius ei, admonendo aliquid obtulit, & aliquid tulit, concedendo enim (*a*) lenia ſubtraxit acriora, ut (*b*) quia ad deferenda cuncta ſimul non aſſurgeret, dum in quodam ſuo vitio animus familiariter relinquitur, a quodam vitio ſuo ſine labore tolleretur.

M 2 CA-

(*a*) Cod. *levia.* (*b*) Cod. *qui.*

CAPUT XLI.

Quod infirmis mentibus omnino non debent alta prædicari.

(a) Sciendum vere est prædicatori, ut auditoris sui animum ultra vires non trahat, ne (ut ita dicam) dum plusquam valet tenditur, mentis chorda rumpatur. Alta enim quæque debent multis audientibus contegi, & vix paucis aperiri. Hinc namque per semetipsam veritas dicit:
Matt. *Quis putas est fidelis dispensator, &*
24. 45. *prudens, quem constituit Dominus su-*
Luc. 12. *per familiam suam, ut det illis in*
24. *tempore tritici mensuram.* Per mensuram quippe tritici exprimitur modus verbi, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tribuitur, extra fun-
1. Cor. 3. datur. Hinc Paulus ait: *Non potui*
1. *vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus. Tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non*
Exod. *escam.* Hinc Moyses a secreto Dei
34. 33. exiens coruscantem coram populo faciem velat, quia nimirum turbis, claritatis intimæ arcana non indicat.

(a) Cod. *studendum vero est prædicatori.*

cat. Hinc per eum divina voce præcipitur, ut is qui cisternam foderit, si operire neglexerit, corruente in ea bove, vel asino, pretium reddat, quia ad alta scientiæ fluenta perveniens, cum hæc apud bruta audientium corda non contegit, pœnæ reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, sive munda, sive immunda mens capiatur. Hinc ad beatum Job dicitur. *Quis dedit gallo intelligentiam?* Prædicator etenim sanctus dum caliginoso hoc clamat tempore quasi gallus cantat in nocte, dum dicit. *Hora est jam nos de somno surgere.* Et rursum: *Evigilate justi, & nolite peccare.* Gallus autem profundioribus horis noctis, altos edere cantus solet. Cum vero matutinum jam tempus in proximo est, minutas, ac tenues voces format, quia nimirum qui recte prædicat obscuris adhuc cordibus aperta clamat, nil de occultis mysteriis indicat, ut tunc subtiliora quæque de cælestibus audiant, cum luci veritatis appropinquant.

Ibid. 21. 33.

Iob. 38. 36.

Rom. 13. 11.

CAPUT XLII.

De opere prædicatoris, & voce.

SEd inter hæc ad ea quæ jam superius diximus charitatis studio retorquemur, ut prædicator quisque plus actibus quam vocibus insonet, & bene vivendo vestigia sequacibus imprimat potius, quam loquendo quo gradiantur ostendat. Quia & gallus iste, quem pro exprimenda boni prædicatoris specie in locutione sua Dominus assumit, cum jam edere cantus parat, prius alas excutit, & semetipsum feriens vigilantiorem reddit. Quia nimirum necesse est, ut hi qui verba sanctæ prædicationis movent, prius studio bonæ actionis evigilent, ne in semetipsis torpentes opere, alios excitent voce. Prius se per sublimia facta excutiant, & tunc ad bene vivendum alios sollicitos reddant. Prius cogitationum alis semetipsos feriant, quicquid in se inutiliter torpet, sollicita investigatione deprehendant, districta animadversione corrigant, & tunc demum aliorum vitam loquendo componant. Prius punire

nire propria fletibus curent, & tunc quæ aliorum punienda sunt denuncient, & antequam verba exhortationis insonent, omne quod locuturi sunt operibus clament.

QUARTA PARS

QUALITER PRÆDICATOR

Omnibus rite peractis ad semetipsum redeat, ne hunc vel vita, vel prædicatio extollat.

Sed quia sæpe dum prædicatio modis congruentibus ubertim funditur, apud semetipsum de ostensione sui occulta lætitia loquentis animus sublevatur, magna cura necesse est ut timoris laceratione se mordeat, ne qui aliorum vulnera medendo ad salutem revocat, ipse per negligentiam suæ salutis intumescat, ne proximos juvando se deserat, ne alios erigens, cadat. Nam quibusdam sæpe magnitudo virtutis, occasio perditionis fuit, ut cum de confidentia virium inordinate securi sunt, per negligentiam inopinate morerentur. Virtus namque cum vitiis renititur, quadam delectatione ejus, sibimetipsi animus blanditur. Fitque ut bene agentis

tis mens metum suæ circumspectionis abiiciat, atque in sui confidentia secura requiescat, cui jam torpenti seductor callidus omne quod bene gessit enumerat, eamque quasi præ cæteris præpollentem in tumore cogitationis exaltat. Unde agitur, ut ante justi judicis oculos fovea mentis sit memoria virtutis, quia reminiscendo quod gessit, dum se apud se erigit, apud humilitatis auctorem cadit. Hinc namque superbienti animæ dicitur: *Quo pulchrior es, descende, & dormi cum incircumcisis.* Ezech. 32. 19.
Ac si aperte diceretur: Quia ex virtutum decore te elevas, ipsa tua pulchritudine impelleris, ut cadas. Hinc sub Hierusalem specie, virtute superbiens anima reprobatur, cum dicitur: *Perfecta eras in decore meo, quem posueram super te dicit Dominus, & habens fiduciam in pulchritudine tua, fornicata es in nomine tuo.* Ezech. 16. v. 14. & 15.
Fiducia quippe suæ pulchritudinis animus attollitur, cum de virtutum meritis læta apud se securitate gloriatur. Sed per hanc eamdem fiduciam ad fornicationem ducitur, quia cum interceptam mentem cogitationes suæ decipiunt, hanc maligni spiritus per innumera vitia seducendo corrumpunt. Notandum vero quod

M 5 dici-

dicitur, fornicata es in nomine tuo, quia cum respectum mens superni rectoris deserit, laudem protinus privatam quærit, & sibi arrogare incipit omne bonum, quod ut largitoris præconio serviret, accepit, opinionis suæ gloriam dilatare desiderat, satagit, ut mirabilis cunctis innotescat. In suo ergo nomine fornicatur, quæ (a) legalis thori connubium deserens, corruptori spiritui in laudis appetitu substernitur. Hinc David ait: *Tradidit in captivitatem virtutem eorum, & pulchritudinem eorum in manus inimici.* In captivitatem etenim virtus, & pulchritudo in manus inimici traditur, cum deceptæ menti antiquus hostis ex boni operis elatione dominatur, quæ tamen virtutis elatio, quamvis plene non superat, utcunque tamen & electorum animum sæpe tentat, sed cum sublevatur destituitur, & destitutus ad formidinem revocatur. Hinc etenim David iterum ait: *Ego dixi in abundantia mea, non movebor in æternum.* Sed (b) quia de confidentia virtutis intumuit, paulo post quod pertulit, adjunxit. *Avertisti faciem tuam a me, & factus sum conturbatus.* Ac si aperte dicat: Fortem me inter virtutes

Psal. 77. 61.

Psal. 27. 9.

Ibid. v. 8.

(a) Cod. *regalis thori*. (b) Cod. *sed qui*.

tes credidi, sed quantæ infirmitatis sim, derelictus agnovi. Hinc quoque dicit: *Juravi, & statui custodire judicia justitiæ tuæ*. Sed quia ejus virium non erat manere in custodia quam jurabat, debilitatem suam protinus turbatus invenit. Unde & ad precis opem repente se contulit dicens: *Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundum verbum tuum*. Nonnunquam vero superna moderatio priusquam per munera provehat infirmitatis memoriam ad mentem revocat, ne de acceptis virtutibus intumescat. Unde Ezechiel Propheta quoties ad contemplanda cœlestia ducitur, prius filius hominis vocatur. Ac si hunc aperte Dominus admoneat, dicens: Ne de his quæ vides elatione cor subleves, cautus perpende quid es: ut cum summa penetras, esse te hominem recognoscas: quatenus dum ultra te raperis, ad temetipsum sollicitus infirmitatis tuæ fræno revoceris. Unde necesse est, ut cum virtutum nobis copia blanditur, ad infima sua mentis oculus, redeat, seseque salubriter deorsum premat, (*a*) ne recta quæ agit, sed quæ agere neglexit, aspiciat: ut dum cor ex memoria infir-

Psal. 118. 106.

Ibid. v. 107.

(*a*) Cod. *nec recta*.

firmitatis atteritur, apud humilitatis auctorem robustius in virtute soliderur. Quia & plerumque omnipotens Deus idcirco rectorum mentes quamvis ex magna parte perficit, imperfectas tamen ex parva aliqua parte derelinquit, ut cum miris virtutibus rutilant, imperfectionis suæ tædio tabescant, & nequaquam se de magnis erigant, dum adhuc contra minima innitentes laborant: sed quia extrema non valent vincere, de præcipuis actibus non audeant superbire.

Ecce bone vir reprehensionis meæ necessitate compulsus, dum monstrare qualis esse debeat pastor invigilo, pulchrum depinxi hominem pictor fœdus, aliosque ad perfectionis littus dirigo, qui adhuc in delictorum fluctibus versor. Sed in huius quæso vitæ naufragio, orationis tuæ me tabula sustine, (a) ut quia pondus proprium deprimit, tui meriti manus me levet.

(a) Cod. *ut quem pondus proprium deprimit, tui me meriti manus levet.*

Cod. EXPLICIT LIBER PASTORALIS BEATI GREGORII PAPÆ URBIS ROMÆ.

FINIS.

PER
EADEM
R
V

